

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Ex Heliotropio Liber V.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

dum: desiderant celo recipi, sed nondum. Adeo miselli infaninus, ut cupiamus desinere esse miseri, sed nondum; ut felices & beati esse velimus, sed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulum ædificas, ut multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutius scias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus finis tuum prospicias, cogitationum lento tormento? Eundem est, seu hodiernâ, seu crastinâ. At scio, quid multos decipiat: cum Mors pulsat, ante tempus adesse putant importunum exactorem. Stulti: tunc tempus est, QUANDO Domino Mortis visum est. Quid tergiversaris, quid immaturam ætatem objicis, quid moram poses? ad mortem maturus pridem fuisti. Sed nec concessa mora paratorem refaciat, aut promptiorem. Nam & post hanc morari voles, minus forsitan paratus, quo plus moratus. Inducit non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem preparatio est, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali potest velle. Ergo tergiversationem tolle, & dic animo: QUANDO, B

& QUOMODO Domino visum, sic fiat. Ad hoc ipsum luculentissimam faciem præluet Romanus Sapiens, & c. Sive alios, inquit, observare volueris, sive te ipsum, sanare sponso; & senties hoc, & confiteberis, nil ex his operabilibus & charis utile esse, nisi te contra levitatem casus, re- rimque casum sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querelâ, inter singula damna dixeris: Deo aliter visum est. Itedices: Antehac quidem diutius me victurum arbitrabar, at, Deo aliter visum est, & bene sic visum est. Ita propria voluntate in divinam transmutatâ, omnia tibi reddentur facilia. Nam uti malus omnia in malum vertit, etiam quæ specie optimi veniunt: ita rectus atque integer corrigit prava vitæ; & dura atque aspera, ferendi scientiâ mollior: idemque & secunda gratæ excipit modestèque, adversa constanter atque fortiter. Hic idem voluntati divinæ tam additus, nunquam malis eventibus maledicit, nunquam accidentia tristis excipit; civem esse se universi & militem credens, labores velut imperatos subit. Quidquid incidit, non tanquam malum aspernatur, & in se casu delatum, sed quasi delegatum sibi. Hoc quaecunque est, inquit, meum est. Asperum est, durum est: in ipso navemus operam, nec de Dei providentiâ queramur. Si Diis, inquit Epictetus, ita visum fuerit, ita fiat.

§. V.

ET hæc sciverint idololatræ, Christiani aut nesciant, aut quæ sciunt non faciant; videant meliora probentque, sequantur deteriora? Nihil tam acerbi est, in quo æquus animus solatium non inveniat. At verò solatium nec uberius nec certius erit quam Dei voluntas; ad hanc in omnibus adversis assidue suspiciendum.

Jobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit, Chrysostomo teste, plûsque sibi promeruit pauculis solùm verbis, quam omnibus suis etiam largissimis elemosynis. Cum enim Jobus undique afflictus dice- ret: Sicut Domino placuit, ita factum est; Sit nomen Domini benedictum: divinæ voluntati magis se probavit, quam cum stipem liberalissimam erogavit. Nam, quod à sancto Bonaventurâ discimus: Perfectus est adversa tolerare patienter quam bonis operibus insidare. Quoniam Deus bonorum nostrorum non eget.

Quisquis igitur divinam voluntatem sincerè querit, sanissime sit an ger, perinde habet, quandoquidem Dei voluntas, omne nostrum bonum est. In morbo autem sic Medico & medicinis fidendum, ut interim fiducia omnis in Dei providentiâ & voluntate collocetur. Quod cum rex Asa non fecerit, merito reprehensus est: Nec enim in infirmitate suâ quaesivit Dominum, sed magis medicorum arte confusus est. Melius Ezechias, qui morbi sui curationem nõ flebus, nec eas imponenti, sed Deo adscripsit. Quod si pharmaca nil proficiant,

Tom. I.

aut Medicus vim morbi non perspiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuo huic illive culpa impingenda, sed omnia divinæ providentiæ ac voluntati attribuenda; nec aliud cogitandum, quam Deus non vult ut saner, aut vult ut saner tardius.

Lydæ vina, Virgo sanctissima, omnigenis doloribus ^{Sur. tom. 7.} exercitata, miserabile spectaculum, & velut conductæ ^{part. alt.} domus omnium ferè morborum, adeo tamen defixit in ^{vit. c. x. mibi} Domino voluntatem suam, ut nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret displicere Deo. Fertur cum patientissimo Jobo ^{Tob. cap. 6.} dixisse: Hoc mihi Domine acceptissimum erit, ut ^{v. 10.} affligens me dolore non parcas; cum tuæ voluntatis executio, sit mihi summa consolatio. Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficacissimum remedium fecit, qui semper divinæ se voluntati submisit.

LIBER QUINTVS DE HUMANÆ VOLUNTATIS AD DIVINAM CONFORMANDÆ ADIVMENTIS.

CAPVT PRIMVM

Conformationem humanæ voluntatis ad divinam consistere non posse sine magnâ in Deum Fiduciâ

Quæstio sui in divinum arbitrium nunquam erit integra, nisi Deo in omnibus plurimum fidamus: Quomodo enim alteri de rebus omnibus assentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter, aut sollicitè curaturum? Ideo de fiduciâ in Deo collocandâ nunc agendum.

§. I.

PORRO cupienti scire quid divinæ paginæ de hac vir- ^{Ludov. Gra-} tute sentiant, nostri avi scriptor respondet: In scriptu- ^{nat. lib. 7.} ris sanctis vix ullum invenitur caput, in quo Deus opem, ^{Memoral.} gratiam & providentiam omnibus illis non promittat, ^{cap. 9.} qui in illo confidunt. Beatissimus rex David, hujus Fiduciæ magister excellentissimus, hanc unam pleno ore ingerit, in psalmis pæne omnibus. Et quàm illa confiden- tis animi sunt? Quoniam tu Domine singulariter in spe con- ^{psal. 4. v. 10.} stitisti me. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, ^{psal. 17. v. 3.} & liberator meus: Deus meus, adjutor meus; & sperabo in eum: ^{psal. 26.} Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus: Do- ^{vers. 1. 2. 3.} minus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vite meæ, à quo trepidabo? Si constiterint adversum me castra, non timebit cor meum, si exurgat adversum me præ- ^{psal. 90.} lium, in hoc ego sperabo. Qui habitat in adiutorio Dei altissimi, ^{psal. 91.} in protectione Dei cali commorabitur. Qui confidunt in Domi- ^{psal. 124.} no & c. non commovebitur in æternum. In te, Domine, spera- ^{v. 1.} vi, non confundar in æternum. Erat huic regi cor amplissi- ^{psal. 30. v. 2.} mum, & plenissimum ingenti Dei Fiduciâ. Nimirum hos ructabat, quos biberat divinos fontes.

Eandem in Deum Fiduciam sapientissimi ac sanctis- simi viri plurimum semper commendaverunt. Illud fa- pientie miraculum Salomon: Habe, inquit, fiduciam in Prov. c. 3. Domino ex toto corde tuo. Non qualemcunque fiduciam v. 5. A a a 2

exigit,

1. Pet. 2. 5. exigit, sed quæ prodeat ex toto corde. Nam & Apostolo-
rum Princeps: Omnem, inquit, sollicitudinem vestram projici-
entes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis. Et Placles: Lacta,
inquit, super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Sed
& Salomon iterum monens: In omnibus via tua, inquit,
cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Bonum est confidere
in Domino, quàm confidere in homine. Benedictus vir, qui
confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi
lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem
mittit radices suas, & non timebit cum venerit aestus, & erit
solum ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum,
nec aliquando desinet facere fructum. Cogitate per generatio-
nem & generationem, quia omnes qui sperant in eo, non in-
firmantur. Beati omnes qui confidunt in eo. Hæc enim fi-
ducia Deum obligat, ut tibi in se confidenti benefa-
ciat. Ergo. Confidite in Deo, & mane in loco tuo; forte tuâ
contentus, status tui mediocritatem amplectere, ne-
que ultra mensuram regula, quâ mensus est tibi Deus, teip-
sum extende: Memento, non in solo pane vivere homi-
nem, posse Deum etiam de lapidibus suscitare filios
Abrahæ, nec esse difficile Domino, salvare vel in multis, vel
in paucis.

§. II.

Sunt 60000. **H**ebraus rex Amasias militem scripserat centum
philippi. talentis argenti, quibus centum millia hominum
ad signa evocavit. Quo facto, venit homo Dei ad illum
2. Par. 25. (ita Regum fasti narrant) dixitq;: O Rex, ne egrediatur te-
cum exercitus Israël, non est Dominus cum Israël, & cuncti fi-
lii Ephraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere,
superari te facit Deus ab hostibus: Dei quippe est & adjuvare, &
in fugam convertere. Dixitq; Amasias ad hominem Dei: Quid
ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et re-
spondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit mul-
to his plura. Paruit Amasias Deo nixus, & viginti millia
hostium occidit. Tanti est, Deo fidere, & non huma-
nis viribus.

Thom. Sta-
plet de tribus
Thomæ, mi-
hi p. 297.
& f. 99.
Thomas Morus notæ sanctitatis ac eruditionis vir,
ad filia Margarete objectiones hæc omnino verbis in
carcere respondens: Nihil, inquit, contingere potest,
quod Deus non velit. Quidquid autem ille vult, utcum-
que nobis malum videatur, est tamen reverà optimum.
De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, utcum-
que me debilem ac fragilem præsentiam. Imò si in eo
me terrore & consternatione cernerem, ut jam jam
lapsurus viderer, meminerò tamen divum Petrum uno
venti statui ex modica fide submergi cœpisse; faciâm-
que quod ille fecit, Christum compellabo: Domine saluum
me fac. Spero enim quod extendens manum suam ap-
prehendet me, nec submergi patietur. Quod si verò
Petri partes adhuc ulterius me agere, planèque præcipi-
tem cadere, jurare & abjurare permitteret, spero nihilo-
minus fore, ut oculo misericordiae pleno me respiciat,
& erigat, ut de novo veritatem confitear, conscientiam
exonerem, pœnam & pudorem prioris abnegationis
fortiter perferam. Denique illud compertissimum ha-
beo, quod absque meâ culpâ Deus me non deseret.
Christianè & sapienter. Interest enim rebus omnibus
divina Providentia, & scimus ab eâ innumeros ne labe-
rentur detentos, nullos ut laberentur impulsos. Imò, si
hic talis ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit ma-
num suam. Quomodo autem is lædatur, qui in pulvinar
cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

§. III.

Christus
inculcat
fiduciam
in Deum.
Enc. c. 12.
v. 24. &
f. 99.
Ecquid denique Christus tam variè inculcat & ut-
get, atque hanc unam in Deum Fiduciam? Quàm
variè divinus hic Magister argumentatur ab aviculis, à
flosculis, à capillis, ab ipsis etiam idololatris, persuaden-
dæ huic fiduciæ? Ita corvos, lilia, passerulos oculis sub-
jiciens, Considerate, inquit, corvos quia non seminant, ne-

A que metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus
pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis? Quis autem ve-
strum cogitando potest adiacere ad staturam suam cibum
unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris
soliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt: non labe-
rant, neque nent; dico autem vobis, nec Salomon in omni gla-
riâ suâ vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem sanum quod
hodie est in agro, & cras in cilicium mittitur, Deus sic vestit;
quantò magis vos pusilla fidei? Pater vester scit, quia his indi-
getis. Et quot experimentis discipulos suos inspicit, ut
eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia ho-
minum populo excepturus in vastâ solitudine, Philip-
pum interrogat, unde panes emendi sint. Hoc autem di-
cebat tentans eum. Sic & quatuor millia hominum cibo Man-
refecturus, discipulos in eam consultores adhibens:
Quot, inquit, panes habetis? At illi non magne fiducia:
Vnde illos quis poterit, ajunt, hic saturare panibus in solitudi-
ne? O viri, Deus poterit, qui nos sibi in rebus omni-
bus vult fidere quàm integerimè. Providentia divina
falli non potest; fallere non vult; stabit Deus promi-
sionibus suis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis.
Erigat proinde se homo in spem magnam, & audeat se
suâque omnia in Dei sinum profundere fiduciâ quàm
erectissimâ.

§. IV.

Tostatus, præsul Abulensis, illud eruditionis mira-
culum, super Regum fastis differens: Ita est, in-
quit, lex Adam, quam debet homo tenere cum Deo, scilicet quod
homo humiliter se coram Deo, colat & Deum quantum poterit,
& Deus erit sollicitus pro eo. Etenim ad quem clamamus,
Pater noster qui es in celo? Utique opulentus hic Pater om-
nibus abundè providebit. Quod si parva animalia, in-
quit Hieronymus, absque Deo auctore non decedunt, & in
omnibus est providentia, & quæ in his peritura sunt, sine volun-
tate Dei non pereunt; vos qui æterni estis, non debetis timere
quod absque Dei vivatis providentiâ. Cur ergo illi non quàm
integerimè fidamus, & animos induamus tanto patre
dignos? Nec in mediis quidem flammis desperandum.
Res angustæ domi sunt? Dominum habemus divitem,
qui nunquam passus est suos extinguere fame. Inimici in-
surgunt agmina, sive terris nata, sive inferis excitata?
Ducem habemus potentiorum, qui uno statu regno-
rum disperdet exercitus. Maledicæ premunt linguæ, &
falsis onerant criminationibus? Deum intueamur ju-
dicem vindicemque, & humana non metuemus. Ne-
que enim se vinci ab homine patietur Deus, aut munifi-
centiam suam ab humanâ fiduciâ superari. Audeat quis
fidere? majora donare audebit Deus. Audeat sperare
magna? vincet humanam spem Deus, & de locuplete ce-
lorum thesauro, longè majoribus beabit: ita ut ad pel-
lendam egestatem humanam, satis sit spem suam po-
uisse in Deo, ac de illius liberalitate magnâ sperasse.
Quod enim spes major est, majora sunt dona celestia, ut
non tantum æquari, sed innumeris modis vinci à divi-
nâ benignitate humanam spem fiduciâque videamus.
Nobilissima est hæc concertatio, ingens hominis in
Deum fiducia, cum immensâ Dei liberalitate compo-
sita; quasi æmulâ utrimque fiduciâ & munificentie lar-
gitione; tanquam si vinci noller homo, cum tamen
vinci non possit Deus.

§. V.

Hic Hipponensem Anstitem Augustinum loco-
lenticissimè ratiocinantem audire: Fecit Deus, in-
quit, calum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Si
ergo omnia quæ in eis sunt, & te, parum dico, te, passerem, so-
cistam, vermiculum, nihil horum non ille fecit, & cura est illi
de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertinet ad Deum. Per-
tinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum,
quia Deus fecit & corpus tuum. Dicis fortè. Non numerat me
Deus

Deus in magnâ multitudine. Te non numeret, qui etiam capillos tui capitis omnes habet numeratos? Sed, ais, subinde tuis miseris involvimur, addo solatis omnibus & auxiliis destituimur, ut mirum non sit, quandoque fiduciam nonnihil vacillare. Hic etiam Augustinus promerit respondebit. Et obsecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, sanctissimi viri responsum altissimo pectore reponite: Quidquid ergo, inquit Augustinus, hic accidit contra voluntatem nostram: noveris non accidere nisi de voluntate Dei, de providentiâ ipsius, de ordine ipsius, de merito ipsius, de legibus ipsius: & si nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipsius providentiâ, quia non sit sine causâ. Hoc ipsum, idem beatissimus Pater, divinus scriptor confirmans: Nos, inquit, divina providentiâ admonet, non res inspicit vituperare, sed utilitatem rerum diligenter inquirere, & ubi nostrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, sicut erant quadam que vix potuimus invenire: quia & ipsa utilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio. Et ut res pateat ab exemplis: Qui, inquit, disposuit membra pulicis & culicis, ut habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? Nam bestiolam brevem, minutissimam considera, quam volucris. Si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vita quâ moveatur, pro se fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, devitat molestias, exierit sensus diversos, viget in motu congruo sibi. Quis dedit aculeum culici quo sanguinem fugat? quam tenuis fistula est quâ forbet? quis disposuit ista, quis fecit ista? Exspavescis in minimis, lauda Magnum. Ita iudicem Deum time, muneratorem spera, nec alium; ita humanis omnibus celsior in solo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipsum posse, nec velle. Nullus speravit in Domino, & confusus est. Beati omnes qui confidunt in eo.

CAPVT II.

In quo fiducia in Deum consistat.

Miseri nos, quam tenuem de Deo notitiam habemus! vix per simulam aliquid divini luminis haeremus. Hoc scimus, Deum esse Summum Bonum, & quidem tam immensum summum, ut nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non possimus impetrare, certe suo tempore consecuturi omnia, modo tantisper non cadamus animo, sed maximâ in Deum fiduciâ erecti, sciamus præstolari cum silentio salutari Dei. Gemma gratissima, expectatio præstolantis, quocunque se verit, prudenter intelligit. Bonus est Dominus sperantibus in eum, anima quærenti illum. In quo autem hæc fiducia in Deum præcipue consistat, nunc potè videbimus.

§. I.

Sperem quidem hoc superat Fiducia, quod Fiducia non qualicumque spes sit, sed robustissima & perfecta. Clare id discriminis notans Seneca: De re, inquit, sperem habeo, nondum fiduciam. Hæc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur necesse est: nam in omnibus omnino rebus, maximis, minimis, & omnibus vite momentis, Deo quam sincerissime fidendum est, eum suis nunquam defuturum.

Rex David gymnasium instituit palestricum, & præcepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum. Hanc institutionem Jonathas regius juvenis prævertit docilitate: tam enim certus erat dirigendo arcu, ut hoc laudis ferret ab amantissimo sui Davide: Sagitta Jonathæ nunquam rediit retrorsum: neque enim leniter ferire, aut superficiei radere, sed ipsa penetrare arma hostium solebant tela Jonathæ. Fiducia in Deum talis est arcus, cor Dei & tangit, & penetrat jaculis suis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem

Tom. I.

A Israël & Judæ regibus prærant triginta novem universæ) quoniam illorum hoc arcu poterant uti? Tres aut quatuor è toto numero; David, Ezechias, & Josias, quibus & Josaphat accenseri posset, modò impia sacrificia in montibus abolevisset. Horum certe regum cor cum Deo perfectum erat, & maximâ in Deum fiduciâ semper plenissimum.

Cum ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Josaphato immineret, & ille viribus nequam par esset hosti, ingenti fiduciâ totum se contulit ad rogandum Dominum. Jamque prolixius precatu, præclarissimam hanc clausulam adjecit: Cum ignoremus quid ibid. v. 12. agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Hic Jahaziel divino afflatu æstuans, proclamavit turbâ: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Hierusalem, & tu rex Josaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec pavetis hanc multitudinem; non enim est vestra pugna, sed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter stete, & videbitis auxilium Domini super vos. His vocibus mirè animatus rex Josaphat, exercitum duxit in hostem: ne verò suus miles ad tantæ multitudinis occursum trepidaret, instat strenuissimi ducis omnium animos oratione præmunens: Audite me viri Iuda, inquit, credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. Et mox, contra quam fieri solet in prælio, statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent, ac voce consonâ dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus. En regem cum milite in aciem, velut Episcopum cum suis sacerdotibus ad templum prodeuntem. Res planè insolens, ridicula in bellis, imbellem tantum turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Josaphato, tantâ Dei fiduciâ pugnaturo. Cumque cæpissent non milites tela jacere, sed cantores sacra carmina canere, hostes in seipsos versi, mutuis sese vulneribus conciderunt. Porro Josaphati exercitus cum progrediretur, omnem campum cadaveribus stratum reperit, nec supererat cui necem liceret effugere. In tantâ verò cadaverum strage, spolia inventa sunt tam opima & copiosa, ut asportandis iis nec triduum quidem suffecerit. En quid possit sincera in Deum fiducia, rerum omnium potens, inextinguibilis.

§. II.

Et quamvis in actionibus planè omnibus, ut dixi, fiducia in Deum sit necessaria, maximè tamen cum Deum aut preces fundendæ, aut res diversæ sunt perferendæ. Istud sequenti capite, illud nunc examinabimus.

Et de precibus quidem disserens Bernardus, ait multorum orationem aut esse timidam, aut tepidam, aut esse necessitatem. Timida quidem oratio, inquit, calum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, ut oratio non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resistit: resistit enim ei: nec tantum non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis, & servens oratio fuerit, calum sine dubio penetrabit: unde certum est quod vacua redire non poterit. Ante omnia oratio necesse est, fidelis sit. Quam multi antemeraria, quam incipient orare, incipiunt desperare: Non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, frustra clamabo. Quægarum miserum! vix domo prodit, & corrui, fiduciâ defectu. Quomodo autem fiducia in precibus erga Deum sit erigenda, Christus nos instruens: Iudex erat in civitate, inquit, qui Deum non timebat & hominem non reverebatur. Sed & vidua in eadem civitate, quæ assiduis precibus vindicari cupiebat ab adversario. At iudex longissimam moram interponebat, improbus cunctator. Demum importunitate viduæ tam constante victus, controversiam dijudicavit. En robustam prorsus & contumacem spem, quæ viduæ illi assidue hoc instillabat: Hodie tibi jus dicetur, ubi spes hodierna decollasset, crastina monebat: Cras fiet.

A a a 3

fiet,

fiet, aut perendit, hac hebdomade, hoc mense, hoc certe anno
sententia dicitur. Vicit demum perseverans fiducia, quam
Christus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum
est virum oratio apud improbiſſimum quemque, quan-
tarum erit apud ipsam Misericordiam? Mens nostra,
velut vidua, adversarios numerat quamplurimos. Quid
ergo moratur, quin æquissimum iudicem appellet, &
omnem illi causam suam integerrimam fiducia deleget?
Ibid. vers. 7. Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se
die & nocte, & patientiam habebit in illis: Sanctissimus Rex
Psal. 36. v. 5. David hoc unice commendans: Reverte, inquit, Domine
viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Quid trepidas? quid
diffidis pavidiſſime mortalium? Aliquis te maledictis
figit, aut injuriis afficit? Deo id querere, & ipse faciet.
Tua tibi caro iniqua est? Deo supplica, & ipse faciet. Va-
rios tibi arietes cacodæmon admovet? Deum in auxi-
lium invoca, & ipse faciet. Quidquid agas, spera in Deo
& ipse faciet.

§. III.

Luc. cap. 11. v. 5. **E**t exiguae fidei homo, nunquid oblitus es, quid
in hanc rem Christus commemoret? Si quis amico-
rum ad amicum venerit intempeſta noctis medio, &
hospiti suo tres panes petierit: at ille jam somno ſepul-
tus variè coepit tergiverſari, & demum apertè negare
postulata, non possum surgere, & dare tibi. Si verò alter, &
fores pulsando, & panes postulando perseverarit, ille
demum non familiaritate, sed importunitate compul-
sus, dabit illi quotquot petierit panes: Et ego dico vobis,
Ibid. v. 9. & 10. inquit Christus, Petite & dabitur vobis: querite & invenie-
tis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit:
& qui querit, invenit: & pulsanti aperietur. Nil gratius Deo,
quam ut te tantà fiducia, quantà amicis amicum, ap-
pellemus. Neque verò ullus hominum intempeſtivè un-
quam Deum appellabit. Videte mendicum pro numu-
lo ſimplo, aut panis frustulo, patientiſſimè vel ante
aëdes expectantem, aut post transvolantes quadrigas
currentem.

Inven. sat. 4. v. 118. Blandaque devexa jactantem basia rheda.

Quid par est nos facere, cum liberalitatem diſſimi-
regis obsecramus, an non patientiſſimam fiducià hic opus?
1. Ioan. c. 5. v. 14. Ille Apostolorum chariſſimus, Joannes: Et hac est, in-
quit, fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcumque pe-
tierimus ſecundum voluntatem ejus, audit nos. Et ſcimus quia
audit nos, quidquid petierimus. Quis parens filiolo pro pa-
ne ſilicem, pro piſce ſerpentem, pro ovo porrigit ſcor-
pionem? Si ergo vos, inquit Christus, cum ſitis mali, noſtis
bona data dare filiis veſtris: quanto magis Pater veſter de celo,
dabit ſpiritus bonum petentibus? Hoc tamen ſapientiſſime
fit, ut nos ipſi nobis non panem ſed lapidem, non piſ-
cem ſed anguem imperitiſſimè rogemus. Nam quid ore-
mus, ſicut oportet, neſcimus: & cum Deus noſtram nobis
negat perniciem, indignamur optimo parenti, & no-
ſtras preces non admitti murmuramus frementes. O
ſatui! An non parentes ſæpius pomum aut pirum ne-
gant filiolo, cui aliquot millium florenorum hereditas
minimè negabitur? Tarſenſis Paulus carnis ſtimulum
deprecatus, rem ſe petere putabat æquiſſimam: at pre-
cibus Deus non annuit. Hoc quotieſcunque fit, liquere
nobis debet aut è re noſtrà non eſſe, petita concedi, aut
aut ea rectè diſſerri, tempore longè opportuniore con-
cedenda, & ut interim Deum fiducià conſtantiore
propitiemus. Creberrimè non exaudit Deus ad voluntatem,
Iſid. in ſen- tent. ſed exaudit ad ſalutem, inquit Iſidorus. Neſcire non poteſt
æterna providentia, quid nobis potiſſimum conducatur;
nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod
nobis cognoverit expedire. Ipſe autem optimè novit
tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideo nil un-
quam à Deo petendum, ſine maximà voluntatis ſubje-
ctione, ſeu reſignatione: Quia quodcumque petierimus ſe-
cundum voluntatem ejus, audit nos. Idcirco in omnibus om-
nino precibus illud Domini pro clauſulà utipſum:

Nihil à
Deo peten-
dum ſine
maximà
reſignatio-
ne.

Veruntamen non mea, ò Deus, ſed tua voluntas fiat. Quod ſi
obſtinatè quippiam à Deo extorquere contendamus,
verendum, ne quod ut optimus pater negavit, ut rigidus
iudex permittat in noſtrum malum, & oratio fiat in pec-
catum. Hoc nobis longè ſit ceriſſimum, nullas preces
cum debita voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas
nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut me-
lius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fidu-
ciam mirificè accendat, Quia quodcumque petierimus ſecun-
dum voluntatem ejus, audit nos.

CAPVT III.

Quà ratione in adverſis firmanda, & erigenda
ſit ad Deum fiducia.

Gubernatorem in tempeſtate, in acie militem, in
arenâ pugilem intelligas. Nemo ſciat quid poſſis, ne tu
quidem ipſe, ni variis armis exerceris. Opus eſt ad noſtrum
ſui, experimento. Quid quiſque poſſet, niſi tentando non didiciſ-
ſet. Itaque quidam ultro ſe ceſſantibus malis obtrulerunt, & viri
in obſcurum itura occaſionem, per quam emiſcerent, queſi-
runt. Gaudent, inquam, magni viri aliquando rebus adverſis,
non aliter quam fortes milites bellis. Avida eſt periculi virtus;
& quò tendat, non quid paſſura ſit, cogitat: quoniam & quid
paſſura eſt, gloria pars eſt. His Deus conſulit, quos eſt quam be-
neſtiſſimos cupit, quos illi materiam præbet aliqui animarum
fortitèrque faciendi: ad quam rem opus eſt aliqua verum diſſi-
cultate. Unde poſſum ſcire quantum in fiducia erga
Deum profeceris, ſi cuncta ſuccedant ad votum? Unde
poſſum ſcire, quantum adverſus paupertatem tribuani-
mi ſit, ſi divitiis diſſuſus? Unde poſſum ſcire, quantum
adverſus ignominiam & infamiam odiūque popula-
re conſtantia habeas, ſi inter plauſus ſenectis, ſi vitam
ſine adverſario tranſis? Sanè ad noſtram ſui opus eſt
experimento. Non eſt artis inter proſpera dicere: De-

C minus firmamentum meum &c. Si tunc primum dicit
mendiculus: Eam bene ſpero, hac hebdomade non moriar ſe-
me, cum turgentem habet panibus ſaccum, nullius ſpei
hominem ſe prodit. Spes que videtur, non eſt ſpes: nam quid
videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus ſperamus, per
patientiam expectamus. Ergo tunc maximè fiducia noſtra
emiteſcit, cum fluens ſanguis vulnera offendit, cum flu-
ctus naviculam inſiliunt, cum adverſis cingimur; hinc lo-
cus, hic tempus fiducia: Quà verò ratione inter adver-
ſa potiſſimum ſit exercenda fiducia, jam dicemus.

§. I.

Dvo hic in fundamentum ponenda. Primum: Hoc
probrè ſciamus, miſeriarum & calamitarum ubi-
que & in omni vitæ genere plurimum eſſe, neque verò
aliter hanc vitam conſtare. Christus prædixit: In mundo
preſſuram habebitis; ſed conſidite, ego vici mundum. Omnes
qui pie volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur.
Alterum: Sciamus & hoc, quod Paulus aſſeverat: For-
delis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod po-
teſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis
ſuſtinere.

Facto duplici hoc fundamento, primum venit
prius, qui fiduciam doceat in adverſis hoc modo: De-
liquit in te famulus tuus, colaphos aut ſultes meritis.
Tu hominem leni brachio vix tangis, cum ille mox fu-
rere, ſervitium renuntiare, ab ædibus excurrere, & ad-
verſario tuo neſcio quantas injurias queri: Si ego huius-
modi homini patrocinari velim, an molles apud te aditus
reperiam? Sanè hic famulus non unà re graviſſimè of-
fendit: Caſtigari meruit, & quidem ſeverius, at ille
correctori contumax profugit domo, quod capitalis
noxæ, quòd ſi amicos quaſiſſet deprecatores, videri po-
tuiſſet furere cum ratione; at verò profugere ad hoſtes,
& apud illos innumeras in domum querelas evocare,

mere, hoc demum facinus est nimis capitale.

Agnosce, mi Christiane, sub hoc servi schemate te-
ipsum. Si tu à Deo puniaris, & quidem longè remis-
sius (quod Dei proprium est) quam sis meritis, cur de-
rectas penam persolvere, cur improbas has voces
spargis? Ergo audebo aliquid Gyatis & carcere dignum,
ergo me vino obruam, ut ærumnas oblivione sepeli-
am: cur meus ipse sim carnifex? cur non subinde genio in-
dulgeam, tot malis à Deo pressus? Hoc est, mi homo,
ad hostes profugere: quin tu potiùs Dei amicos adis, &
ab illorum patrocinio veniam speras? Fide Deo, & de
integro incipe bonum te famulum præbet. Ubi fidi-
cia in Deum, ibi voluntas conjuncta Deo. Turpissi-
mum est, cum Dominus tam bonus punire vult servum
tam malum, hic tamen dicere audeat: Nolo puniri, pœ-
nam non merui, aut certè non merui tam gravem. Apa-
ne has voces: *Confide in Deo, & mane in loco tuo.* Hierony-
mus ad hanc fiduciam extimulans: *Multe sunt*, inquit,
præstigia & innumerabiles laquei: at nos dicamus, Si ambula-
vero in medio umbræ mortis, non timebo, quia tu me-
cum es: si constiterit adversum me castra (omnium ex
Orco diabolorum) non timebit cor meum; si exurgat
adversum me prælium (omnium in Orbe impiorum homi-
nium) in hoc ego sperabo. Quod si demonum multitudo te
turbaverit, & ad singula vitiorum caperis astuare, & dixe-
rit tibi cogitatio tua; Quid faciemus? respondebit tibi Elifau:
Noli timere, quia plures nobiscum. Præclare Ambro-
sius: Ibi plus est, inquit, auxilii, ubi plus est periculi; quia
Deus adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. Deus
est qui petram mutavit in cellam, & mellariam, & olea-
riam, ut Israëlitis populus fugeret mel de petrâ oleumque de
saxo durissimo; tot centena millia hominum fonte lim-
pido illic refecit, ubi nec passerulus reperisset,
quod ipsius siti fuisset satis. Deus alatos habet famulos
tamque celeres, ut etiam ventos prævertant: has suis
mittit suppetias. Quin ergo fiduciam habemus in Do-
mino, ex toto corde nostro, Dominus nobiscum est. At
nobis nihilominus sæpe animus esset querere, quod ex
Angelo quæsitur Gedeon: Obsecro, mi Domine, si Dominus
nobiscum est, cur apprehenderunt nos hac omnia: ubi sunt mira-
bilia ejus? De Dei in nos providentiâ mira narrantur, ju-
bemur Deo rebus in omnibus fidere, interim variis ca-
lamitatum fluctibus huc illic miserè raptamur: si Do-
minus nobiscum est, quomodo tot conflictamur in-
commodis, tot oneramus malis? Ad quæstionem hanc
apè responderit Bernardus.

S. II.

Bernardus, inquam, abbatem sancti Nicasii ob Dro-
gonis è cœnobio discessum solaturus: Non ergo, ait,
hæc te tam horrenda demergat tempestas aquæ &c. sollicitè stu-
deat humilis prudentia tua non vinci à malo, sed vincere in bo-
no malum. Vinces autem, spem tuam in Deo fortiter figendo,
& rei finem longanimiter expectando. Bonum est tibi humilia-
ri sub potenti manu Dei, & nequaquam velle resistere supernæ
dispositioni. Diabolus sanè fremat licet & sæviat, nemi-
ni nocet injussu divino; nam nec porcos quidem audeat
tangere, nisi annuente Christo. Quomodo igitur inva-
det te, tanget te, exagitant te, si Christus non annuat?
Quid ergo timemus Cerberum catenâ victum, nec
ulli periculosum, nisi propius accedenti?

Sed audio nonneminem dicentem: Nonnunquam
mihi ad inferos dejectus videor, ita variè crucior. Sed
num ideo, mi Christiane, fiduciâ excidas? Ne crede te
solum talia sentire: Ad hos inferos deveniunt plures, sed
inde salvi remeant. Vir integerrimæ vitæ Tobias, his
etiam inferis merfusus: Quoniam, inquit, iustagellas & sal-
vas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat ma-
num tuam.

Ut Apostoli de seipsis siquæ fiduciâ experimentum
caperant, in navim eos secum deduxit Christus, dedit-

A que licentiam ventis concitandi mare turbidum. Inter
has procellas discipuli, jam pæne medio mari natare se-
rati, & quod deteritum videbatur: ipse vero dormiebat.
Exclamant igitur: Domine, salva nos, perimus. Hic Chri-
stus: Quid timidi estis modice fidei? Quid tanto percellimi-
ni timore? Ubi vestra in me fiducia? Quid refert, si dor-
miat homo, modò pro vobis vigilet Deus, qui nunquam
dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nusquam eni-
tescere magis, quàm in mediis periculis, aut cum om-
nia sunt turbatissima. Inter quos turbines Jobus, & in-
ter quas ruinas, ipse tamen erectissimus, stabat: Hostes
omne pecus abegerunt, quidquid supererat hosti, ab-
sumpsit ignis cælo delapsus, omnes liberos unica ruina
sepelivit: ipse Jobus non ulcerosus, sed jam unum pæne
ulcus, cognatorum & conjugis etiam lingua miserè la-
ceratus, omnia perdidit, præterquam generosissimam
in Deum fiduciam. Siquidem jam ad finetum ablegat-
us, inter ebullientes undique vermiculos, defluentem
saniem non linteolo, sed testulâ excipiens, nihilominus
velut triumphans athleta vociferatur: Etiam si occiderit
me, in ipso sperabo: & ipse erit salvator meus. Luctuosissimam
hanc tempestatem grande serenum, & tranquillitas ex-
cepit lætissima. O quoties

Flabile principium melior fortuna secuta est.

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum
augeat. Quid enim, obsecro, mi homo, agis cum te subi-
tus imber opprimit? in urbe tectum, credo, subis; de-
prehensus in campo patulam circumspicis arborem,
quâ nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en
asylum securissimum, fiduciam in Deum: nec unquam
tam opportunum esse potest in solitudine hospitium, in
imbre tectum, in frigore ignis aut balneum, atque tibi
erit in omnibus adversis fiducia in Universi Dominum:
quæcumque demum in te ruant procellæ, tutissimus
stabis sub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & uti nau-
tæ omnia ad navigandum comparant, ventum à Deo
prætolantur, ita tu officio tuo non desis, cetera curabit
Deus: tu propositiones pone, conclusionem Deo relin-
que; fac antecedens, consequentiam faciet Deus. Si vi-
deris quod corrigi non potest, tolera, & cum patrefa-
milias messem expecta; Fide Deo.

S. III.

AT dicas: Grandius hoc malum est quàm putetur;
non à malis solum, sed & ab his qui probi censetur,
exagitari; hoc urit & vexat. Nil novi hoc est, mi ho-
mo. Jam Apostolorum ævo commune hoc & pervaga-
rum vitium erat, fictum pictumque jus producere, frau-
di mantelum Justitiæ aptare; nec inulitatum quid, ab
amicis, à cognatis, ab iis injurias accipere, quibus pluri-
mum benefeceris;

non hospes ab hospite tutus,

Non sacer à genero, fratrum quoque gratia rara est:

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.

Hoc jam amplius est: beneficia in scelus vertuntur; &
sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fun-
dendus est. Davidem regem nò tantum Achitophel, qui
ei à consiliis fuit, neque tantum Saul focer, sed & Ab-
salon filius extremè persecutus est. Et Christus à quibus
occisus est? non tantum ab impiis idololatriis, sed & à
charissimo populo. His plagatus sum in domo eorum qui di-
ligeant me. Imò verò quid à suis discipulis injuria-
rum non accepit Christus? Iscariotes, cui paucis antè ho-
ris, & pedes lavit, & corpus suum in edulium dedit,
suum Dominum ingratis quæstor vendidit, aman-
tissimus Petrus hunc ipsum negavit, deseruerunt ceteri:
quid miramur? Inimici hominis domestici ejus. Sed qui Deo
fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quo-
modo hæc fiducia ad Deum in adversis erigenda? En ti-
bi sex documenta compendio.

A a a 4

Primum, erigentia:

Fiducia in
Deum
nunquam
enitescit
magis,
quam in
mediis pe-
riculis.
Job c. 13.
v. 15.

Ovid. lib. 7.
Metamorph.

Fiducia in
Deum est
asylum se-
curissimū.

Ovid. lib. 1.
Metamorph.
init.

Zach. cap. 13.
v. 6.

Matt. c. 10.
v. 36.

Mich. cap. 7.
v. 6.

Sex docu-
menta fi-
duciam

Primum. Primum. Cum tibi male est, quamprimum & eo statim momento ad Deum te verte, & illi querere quidquid dolet. Hic plerique omnes graviter erramus: cum nos urgent ad verba, complurium aures querelis innumeris opplemus, omnium postremus Deus, ejus opem imploramus, ordine prorsus præpostero. Longè aliter rex David: *Levavi, inquit, oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino.* Qui hoc non facit principio cuiusque mali, ab ira, dolore, injuriâ sic decipatur, ut sui fiat impositus. Quamprimum ergo commotum te sentis, dic: Domine, quid me vis facere? & respondebit tibi divinæ voluntatis interpres: *Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.* Malignas cogitationes, quantum potes, coërce, & hoc assidue cogita: Domine quid me vis facere?

Secundum. Alterum. Tace, & saltem os ac linguam contine, si minus potes animum. A rege sapientissimo hoc consilium accipe: *Dixi, ait, custodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator adversum me: Obmutui & humiliatus sum, & siliu à bonis.* Ergo tace, nam si inter arumnas aut injurias frenum permiseris linguæ, certò scias in præceptis te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præsertim de tuis adversariis. Non potes de iis loqui bene? saltem ne loquaris male. Tua te conscientia solatur, & aequissimus iudex Deus, ejus oculos nec adversarii tui, nec eorum machinationes exire possunt. Deo fide & file.

Tertium. Tertium. Ubi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in divinæ voluntatis jus concede; divinæ voluntati te totum quam artissimè adstringe, & de devote. Sed & gratia Deo age, quodd dignum te judicet, qui patiaris innocens, aut si nocens, patientiâ tamen repares innocentiam. In hoc divinæ voluntatis amplexu, homo Deum velut brachii stringat, dicatque quod Jacob cum Angelo luctatus: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.*

Si navi periclitante in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita sese complectantur, ut alter alterum brachiis implicet, necessarium prorsus est ut unâ pereant, si pereat navis; quò enim periculum est majus, eò arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino voluntas divina & unâ Deus amplexandus est, ut insolubili nexu Deo inhæreat homo, dicatque: *Non dimittam te, o mi Deus, sub ipsas mecum quas te traham, unâ mergendi sumus, in ipsis te fluctibus circumplectar, tantò plus confusus tibi, quantò minus mihi.*

§. I V.

Quartum. Quartum. Ubi tempestas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem Domini, sanctosque Angelos ad causâ tuâ patrocinium invita, iisque omne negotium tuum commenda; nec id semel iterumque fecisse satis est: compluribus diebus, annis & lustris, si res illud exigat, idem factita; nec cessa dum pugnatum, quem tibi Deus, velut vir robustissimus, compressis digitis clausum ostendit, fiducia grandi, obsecratione constanti explices. Rex Ezechias, cum imprecia Sennacheribi litteras accepisset, *Ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & oravit.* Illud autem peccatore & ore assidue versabat Ezechias: *In Domino Deo nostro habemus fiduciam.* Expande & tu, quisquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quidquid querelarum habes, apud hunc æquissimum judicem, & benignissimum patrem deponere. Si verò quod petis, non impetres, arcanissima Dei judicia & certissimam ab æterno providentiam suspice, eique te totum per mitte. Fecisti quod in te erat, cetera curabit bonus Deus.

Quintum. Quintum. Uttere consilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: *Fili, ait, sine consilio nihil facias, & post*

factum non penitebis. Summopere etiam cave ne tuos affectus culumque impetum sequaris. Perdidisti mansuetudinem, perdidisti patientiam omnem, si consiliarios admittis Affectum & Imperium; consiliarios sanè pessimos, Deus hanc telam, quam miraris, orsus est, & ipse omnium optime novit, quâ ratione illa sit petenda. Quòd si tu importunè intervenias, illudque ingemines:

Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Suavissimam Dei dispositionem, quantum in te restat, habebis, & ideo eventus malos nemini, præterquam tibi adscribes. Omnia nobis malum ex eo est. Quod Baruch dicitur, ingemiscens: *Non credidimus, inquit, dissidentes in eum: & non fuimus subiectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularem in mandatis ejus.* Idcirco habes fiduciam in Deo; tantò enim ejus ab omni hoste securior, quantò fiducia tua in Deum fuerit robustior.

Sextum. Quòd si abhibita omni diligentia nihil succedat è voto, ne indignationem in Deum nec in ullam rem creatam convertas; hoc potius cogito, scire Deum ad unguem omnia, quæ passus aut passurus es, cumque velle, hæc esse constantia tuæ experimenta. Eâ de causa, quidquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, Beati sumus Israël, quia quæ Deo placent, nostra festa sunt nobis.

Nemo dicat: Ut video, frustra laboro; Petivi quippiam à Deo, magnâ in Deum fiduciâ, magnâ in divinam voluntatem resignatione, sed nihil impetio. *Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat, nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cali perambulat.* Impiorum hæc cantilena est. Nullo modo frustra sit, quidquid bene fit. Num Deus unam solummodo arcam arariam habet, ita ut qui ex eâ nil doni accipit, nil speret ex aliâ? Fatui ingeni servus est, qui cum Dominum suum habet debitorem, monetiam aliam quam selestios recusat admittere. Quid si Dominus monetâ aureâ, quid si frumento selectissimo nomen velit expedire, num servus obstinatè clamet: selestios volo, selestios? Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certissimus sciat, non frustra se rogasse, impetraturum centò alia, & meliora.

§. V.

Quòd si Deus ferire non cesset filios, eosque aliis atque aliis calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quisque pater matèrve faciunt. Parentes cum liberos virgis castigant, subinde post unam alteramve plagulam querere solent: Vis culpam non repetere. Si cæcus taceat, pergat pater cædere; si contumax puer ucedum respondeat; verberare pater perseverat, idemque quærens: Eho, vis culpam non repetere? idque urget tamdiu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abijam, inquit, & cave culpam hanc repetas. Ita & Deus punire nos solet, & querere: Vis meæ voluntati te plenè subijcere, in omnibus mihi fidere? Quia verò aut pervicaciter tacemus, aut non leviò respondemus divinæ voluntati obsecuturos, idcirco Deus sæpe verbera continuat, nec aliud expectat, quam ut animo dicamus: Volo, mi pater, volo voluntati tuæ parere per omnia: quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere? O verbum breve, sed plenum, sed virum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quam pauci inveniuntur in hac perfecta obedientia formâ, qui suam ita abjecerint voluntatem, ut ne ipsam quidem cor proprium habeant; ut non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni horâ requirant, dicentes sine intermissione: Domine quid me vis facere? Heu plures habemus Evangelici illius cæci, quam novi Apostoli imitatores. Quid vultis? ait Dominus ad cæcum illum? ut faciam tibi? Quanta migratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Sicine Dominus querit, ut servi faciat voluntatem? Perè cæcus ille quia non considerat,*

viderat, non exparit, non exclamavit: Absit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam a te, sed a me tuam queri & fieri voluntatem. Sic profecto, sic multorum usque hodie pusillanimitas & perperitas exigit, ut ab eis queri oporteat: Quid vis ut faciam tibi? non ipsi querunt: Domine quid me vis facere?

Hæc porro, de qua loquimur, fiducia in Deum, diu non stabit, nisi eam Patientia firmet ac Perseverantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Jachim, hæc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perseverantia optimè conferuntur; his pilis fulcenda est fiducia. Nimiam tristitiam reprimat Patientia: Perseverantia non nimis longum est, quidquid tempore clauduit. His basibus attollens sese in Deum fiducia, sicut mons Sion non commovebitur in æternum.

CAPVT IV.

Quantà in Deum fiducia omnes Sancti fuerint.

Christiani sanguinis vera nobilitas est, Deo in rebus arduis fidere, & illo solo niti. Hic animus nobilis & generosus, hic magnus & excelsus est, qui Deum maxime fideat, cum maximam caput calamitatem. E stripe hac nobilissima complures sanctissimi viri prodierunt.

§. I.

Tacebo Abraham, qui Deo fretus, contra spem in spem credidit, qui in repromissione Dei non hastitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo; plenissime scien, quia quacunque promissit, potens est & facere: qui filium unigenam divine voluntati mactare non recitavit, qui cum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggressus vicit, summam in Deum fiducia. Tacebo Josephum Egypti protegem, qui toties ad extremas devolutus angustias, animo tamen non cecidit, erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino. Moses Deo nixus quæ prodigia non paravit? universos Egypti exercitus uno maris sepulchro clausit. In Amalecitano bello pro omni curuli tormento virgam habuit, sic enim Imperator tem affatus: Elige viros, inquit, & pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice colli, habens virgam Dei in manu mea. Obstupescendum! Moses, stans velut spectator otiosus, totos profertur exercitus. Moses Panoplia fuit Dei virga, & in Deum fiducia. At verò Josue dux belli, inaccessibilis profus fiducia pollens ausus est imperare soli, ac dicere: Sol contra Gabaon ne movearis. Stetit itaque sol in medio cali, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea & postea tam longa dies, obediens Domino voci hominis, & pugnante pro Israël. Ita brevi totius Palæstinæ reges expugnati. Quid hoc aliud, quam eos omnes, qui in alios habent imperium, monere, ut fiduciam locent in solo Deo, qui animos hominum versat, jubetque summa, ima, medio cursu sistere? Quid de Calebo memorem? qui tanta fuit in Deum fiducia, ut tot centenis hominum millibus variè tumultuantibus, unus ille, animosè obstitens proclamaret: Nolite rebelles esse contra Dominum; neque timeatis populum terræ hujus, quia sicut panem, ita eos possimus devorare; recepit ab eis omne presidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere. Et quantæ in Deum fiducia fuit Gedeon, ad tritum potius quam ad militiam educatus, qui cum trecentis viris tot hostium millia & invadere est ausus, & vincere.

Porro rex Ezechias ingenti plenus fiducia non tantum quindecim annos vite suæ auctarium impetravit, sed & in hujus rei testimonium, Solis umbram per decem lineas revocavit. Sicut autem Josue solem stetit, ita Ezechias solem retrogit trinare prorsus immenso. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, ut Or-

bem turbet & naturas mutet. Sed num hoc tam grande prodigium est decem lineis reduci solem? rem paucis aperiam. Si Ptolemæo credimus, sol in æquinoctio unâ horâ percurrit 365223. hoc est, trecenta sexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, five leucas, quarum singulæ horam unam exigunt. Sol ergo cum decem lineis, seu, quod idem, decem horis recessit, tres milliones, five, tricies sexies centena millia, quinquaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculum inauditum! idem tamen tam facile fuit, & si sol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechias potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hierosolymis imminente, prius cilicium quam lorica m suavit induendum; quo armatus Ezechias primus ipse templum adiit, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: Viriliter agite, inquit, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem &c. Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. En plenissimam fiducia adhortationem! Qui verò factum quod miser Sedecias nil simile patrarit, cum tamen ei copiosior quam Ezechias miles fuerit? Hoc ipsum hunc regem perdidit; sui viribus plus æquo tribuit & perit, confidens super baculum arundineum constructum; Isai. ca. 36. cui firmix fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam.

§. II.

En hoc etiam est quod optimum illum regem Asam Asæ perdidit. Triginta sex annis præclarissime se gessit Rex Asa, ob id Deo charissimus: demum collectam gratiam effudit omnem, ob unam hanc noxam, quod humanis viribus fuisset confusus. Quamvis hoc Asæ factum, si ad humanæ rationis amissum examinetur, videri possit minime damnum. Quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadado submisit aurum, & ejus rei rationem addens: Fœdus inter me & te est, aiebat, pater quoque meus & pater tuus habere concordiam: quamobrem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere quod habes cum Baas, a rege Israël, facias eum a me recedere. Quid hic obsecro inquit? Nihilominus Hanani propheta liberè objurgans Asam: Quia habuisti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino. Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecti credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsentis temporis, adversum te bella consurgunt.

Idcirco Jobus: Si vidi Solem, inquit, cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & latatum est cor meum in abscondito, & osculatus sum manum meam ore meo. Bona, inquit Gregorius, quæ fecit sic narrat, ut ea Deo ascribat. Non solebat Jobus industriae suæ gratulari, nec manus suas dissuaviari, neque enim in se suæque dominatione, sed in Deo fiduciam omnem collocabat. Ita Carolus V. Imperator Augustus verè Pius, verè Felix dicere solebat: Veni, Vidi, sed Vicit Deus.

Regem Hebronis David ad tantum sanctitatis fastigium evexit summa in Deum fiducia; hac ille virtute pollebat, si ullus mortalium. Inspice psalmos, & mecum senties. Quam ille assidue, & ore & pectore versabatur hæc talia: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.

Jonas in certi cavo delitescens, jamque ultimæ lineæ admorsus, nihilominus tamen velut in tutissimâ navi preces concipere, nec unquam aut usquam melius fiducia virtutem exercere potuit: Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum. Precibus & votis ubique locus est. Quid ergo precatus? Circumdede runt me aque usque ad animam, inquit, abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum: Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. En fiduciam ingentem! ita Daniel inter impositos leones, ita tres Hebræi

brai iuvenes in Babylonis flammis plenas fiducia preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus. Facultates, & patriam, & oculorum usum perdidit, egenus, & exul, & cecus, fiduciam tamen retinuit tenacissimè. Et licet tam cognati, quam uxor, & parentes ipsum iriderent, dicebantque: *Vbi est spes tua pro qua elemosinas & sepulturas faciebas?* manifestè vana facta est spes tua, ipse tamen eos increpans: *Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam & oculorum usum restituit, & premium insuper contulit æternum.

Tob. cap. 2.
v. 16. & 18.

2. Tim. c. I.
v. 12.

Et quantus hac virtute Tarfensis Paulus, qui sapius seipsum quasi fuens, nihilominus: *Scio*, inquit, *cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Hac armatus fiducia nullum aut laborem, aut periculum horrebat; per faxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope divina nixus, & in Deo suo sapius ferreos etiam muros transgrediebatur.

§. III.

Inter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Juditha, facinus ausa inauditum. Cum enim consilium cepisset trucidandi Holofernis, precibus ardentissimis suam in Deum fiduciam accendens: *Subveni*, aiebat, *quæso te Domine Deus meus mihi vide. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti, & hoc factum est quod ipse voluisti.* Omnes enim via tue paratae sunt, & tua iudicia in tua providentia posuisti. Non in multitudine est virtus tua, Domine, neque in æquorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus colorum &c. exaudi me miseram, deprecantem, & de tua misericordia presumptentem. Ex eadem obstupescenda fiducia illud Holoferni respondit: *Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendit omnia hac ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea, hac quæ cogitavi.* Cumque jam ante lectum temulenti Holofernis staret, lacrymas præcelsæ filatio fundens: *Confirma me*, inquit, *Domine Deus, ut hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.* Perfecit felicissimè. Jamque Bethulæ portis recepta, in primas has voces erumpens: *Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se.*

Non quod in Dei cognitione, quam unicuique Eternitatis Nunc meretur, sit prius & posterius, sed quod res aliis aliæ sint posteriores. Judith. c. 9. diversis v. Cap. 21. v. 4. & cap. 13. v. 7. & 17.

Dan. cap. 13. vers. 35.

Huic iure accensetur Susanna, nobilissimum & Pudicitia, & Fiducia specimen. Hæc cum ad capitis supplicium, & saxatiles nimbos jam duceretur, flens suspexit ad cælum: *erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* Nec frustra: omnium calculo, Daniele iudice, omni crimine liberata est.

Hæc non inferior Esther, rem magnam aggressa, per hancitidem in Deum fiduciam. Lex erat in Assueri aula, ut si quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, nisi rex virgam auream protendisset, in signum clementiæ. Cum verò Estherem hinc Mardocheus afflatis precibus urgeret, ut regem adiret, illinc obstaret lex & terreret, hoc demum in consilium: *Judei omnes iussi sunt triduum totum inter preces & jejunia exigere: quod idem & Esther fecit cum suis virginibus: Triduo sic exacto, Regina fiduciam in Deum amplissimam concipiens, ingressa est ad regem pro sua gente deprecatura. Ex voto cesserunt omnia.*

Si novæ legis sanctissimos quosque viros feminasque considerem, mirâ in Deum fiduciâ claruisse omnes reperio. Ex tot millibus unicum produxisse testem satis fuerit. Anno Christiano millesimo sexagesimo tertio, testibus Bertholdo abbate Urspergeni, & Desiderio abbate Cassinensi, litteris item civium Florentinorum ad Alexandrum Pontificem datis, Florentiæ grave ortum est dissidium inter populum, & urbis Antistitem Simonæ accusatum. Plebs omnia sui Præfulis sacra execrabatur. Hinc sine sacramentis obibant plurimi;

Baronius tom. 11. anno 1063.

Petrus Damianus dissidentes partes componere nitabatur, sed frustra. Demum pro illius ævi more iudicium commissum est igni, hoc modo: Petrus monachus Joannis Gualberti discipulus, vir modestissimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipsis Cineribus peractâ re divinâ, lineam sacerdotis vestem indutus, manu crucem præterens, nudis pedibus luculentum ignem per certa spatia extensum ingressurus, sic cepit precari: *Domine Jesu, misericordiam tuam implo ro, ut si Petrus Florentinus episcopus pecuniâ sedem occupavit, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adjuvandum festines, meque illæsum vestigiis non adestis conferves, sicut olim tres iuvenes in fornace Babylonica servasti.* Dixit, & ignem illæsus transiit; jamque egressurus, strophium transfuerit sibi excidisse advertens, animosè rediit, & illud sustulit. Hinc PETRVS IGNEVS est dictus. Hic vir quamvis è nobilissimâ stirpe Aldobrandinorum oriundus, tam submissi tamen & Deo fidentis animi fuit, ut prædis sui Gualberti iussu pecoris custodem agere non recusavit. Sed quia virtus ab infimis solet eminere, à petore Petrus, & à pedo ad tiam evocatus, Præpositum egit, post Abbatem; inde Episcopus, ab hoc Cardinali lectus est.

§. IV.

Viversè de viris feminisque omnibus vitæ sanctimoniâ præcellentibus affirmari potest: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Catharina Senensi. Hæc, licet verborum ceteroqui parvissima, cum de fiducia in Deum sermonem mittere cepit, nulum pæne dicendi finem reperire, aut si alios de hac virtute differentes audisset, nunquam satiari potuit audiendo: per diu & pernox steterit ad hos tales de fiducia sermones attentissima. Jure merito; nullus speravit in Domino & confusus est.

Bernardus cum gravi morbo afflictus, extremum jam pæne spiritum traheret, visus est ad Dei tribunal stare. Adfuit autem & Satan ex adverso, & virum improbit accusacionibus incurfavit. Ubi sua omnia excutus fuit accusator, & jam Bernardo pro se dicendum esset; hic cepit perorare fiducia ingenti: *Fateor, nec mihi nec meis actionibus deberi cælum; tanto præmio indignissimus sum.* At verò duplici iure Dominus meus id obtulit, & Patris hæreditate, & Crucis perpessione; altero ipse contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredem fore confido. Pudet, & ad hanc vocem adversario, & conventu soluto, Bernardus ad se rediit.

Hugo, Lincolnensis Præsul, vir integerrimus nocte quadam gravibus curis infestatus, cum eas excutere non posset, turbati animo cepit. At primo mane ad se rediens, & altum ingemiscens: *Heu*, inquebat, *graviter deliqui, quod non uti hominem Christianum decet omnem caram super Dominum, juxta propheta monita, jactare.*

Nec illud silentio involvendum. Dux Saxonie Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Christiano millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto obiit. Hic princeps aliquot ante obitum annis, Friderico Comite stirpe Antistiti Magdeburgico liem, & ab eâ bellicum cepit movere. Quod ut prudentius gereret, & cuncta cederent felicius, exploratorem militum, qui de apparatus bellico & consiliis advertat partis cognosceret. Factum: exploratis omnibus renuntiatum est, nil opportunum bello parari, sed nec militum scribi: Antistitem præterea dixisse, causam se commissurum Deo, qui pro servo suo arma fumeret. Hoc ut Elector audivit: *Alius*, inquit, *insaniat, & bellum inferat ei, qui confidit causâ suâ futurum Deo defensor.* Laudandus Præsul, qui Dei patrocinio fides est: laudandus Princeps qui politis armis Deum veritus est adversarium.

§. V. Elca-

Elcearius Comes, notæ sanctitatis vir, eâ in Deum fiducia pollebat, ut periculis omnibus iter excel-
sior: quod vel inde potest liquere. Mari se commiserat
Elcearius, Neapoli cum familiâ totâ Provinciam repe-
turus. Dum vela facit, infremit mare, ventis commo-
tum. Franguntur arbores, rumpuntur funes, excutuntur
gubernacula, deferuntur remi, clamoribus incompo-
sitæque ululatibus omnia complentur, oculis moris præ-
sensilima obverlabatur; qui in navi erant, spirare tan-
tùm, sperare nihil ampliùs: certè vultu omnes jam um-
bræ ac manes erant, nec jam aliud deesse videbatur,
quàm navim sepeliri aquis. Solus Elcearius posita for-
midine constabat sibi, eadem illi serenitas, idem oris co-
lor, eadem mentis malacia. Nam dum alii cum iratis flu-
ctibus luctabantur, ille suaviter cum Deo agebat, & cælum
fatigabat precibus. Interim venti profuere, maris
ira derumuit, paulatim vox & sensus metu exanimatis
redit. Tandem subductâ in portum navi, nonnullos
suis gravior inculcavit Elcearius, quod clamoribus & la-
crynâ satis ostendissent, perexigâ sese fiduciâ in Deo
niti, nimiumque à morte abhorreret. Scorum autem
Dolphina conjux interrogabat Elcearium, an ipse solus
in tam præsentis periculo desisset esse homo, & mortem
tam vicinam non timuisset? Cui ille: Totum me, inquit,
divinæ voluntati tradidi, paratus, si, salvis omnibus, so-
lus haurierit fluctibus. Hoc est, quod Hebræus Sapiens
monuit: *Habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo.* Por-
rò qui hac fiduciâ sunt vacui, humana tantùm circum-
spiciunt, omniâque humanis viribus metiuntur. Et ferè
contingit ut hos in manu consilii sui destituat Deus:
hinc illi frustra irritoque conatu magna expectant, & in-
miserâ spe languentem trahunt animam, & plerun-
que infelici eventu humanas has cogitationes claudunt.
Contrâ verò nostra in Deum fiducia, divinæ bene-
ficientiæ potentissima est conciliatrix. Gaudet Deus be-
neficio dandis, & munificentie sue dona spargit in eos præcipue
qui in magnam exurgunt fiduciam. Quod si Deus munificam
suam manum contrahat contineatque, nec liberalitatis sua
nubem explicet, aut non nisi per lentissimâ stillicidiâ depluat,
tacitus secum cogitet homo, quis caelestem illam nubem, pen-
dulam semper pronâque paratâque in imbres, sicaverit sit-
teritque: se, inquam cogitet, delicta sua, reporem, languorem-
que suum, maxime verò suam in Deum diffidentiam accuset, in
novam exurgat fiduciam, & pro stillicidiis nimbo speret. Impe-
dimentis enim sublatis nunquam non pluit ille nubes: nec in
speratis imbres, sed toto cælo flumina mariâque jaculantur,
ut anhelant validumque fiduciâ pectus munificentie sue sepe-
liant aquis. Non enim sponsionibus quàm factis locupletior est
Deus. Etiam montes promissis transferendos, mortuos ad vi-
tam revocandos. Audeat proinde sperare homo; majora, qui po-
test, largietur Deus.

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fidu-
cia ejus: Nullus speravit in Domino, & confusus est.

CAPUT V.

Quantis præmiis Deus humanam in se fidu-
ciam remuneretur.

Multis equidem opitulatur galea in capite, lorica
in pectore, anchora in æquore: multi nihilomi-
nus galeâ operi perimuntur, lorica trahuntur, an-
chora instructi merguntur: At verò qui confidunt in Do-
mino, sicut mons Sion, non commovebuntur in æternum. Nam
uti Sionis rupem nulli turbinum incurfus, nulli flu-
etum assultus loco moverint; non tantùm quia mons
est, sed quia mons Deo sacer est: ita hominem illum
nullus ærumnarum impetus subvertit, qui verè con-

A fidit in Domino, cupitque divinæ voluntati in omni-
bus parere.

Hæc in Deum fiducia, est galea nullis rumpenda vul-
neribus, est lorica nulli penetrabilis telo, est anchora
nulli obnoxia naufragio. Hanc, sicut anchoram habemus *Hebr. cap. 6.*
anime tutam ac firmam. v. 19.

S. I.

Observavit Orbis Ecclesiastes Paulus, quorundam
è suis fiduciam vacillare, tanquam si spe vanâ la-
tarentur: hos animùm pusillanimes instruendos ratus:
Teneamus, inquit, spei nostræ indeclinabilem confessionem. No-
lite itaque amittere confidentiam, quæ magnam habet remun-
erationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem
Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum
aliquantulùmque, qui venturus est, veniet & non tardabit. Er-
go, nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remun-
erationem.

Et prima quidem hujus remuneratio ista est: Fidu-
cia hæc neminem fallit aut pudore afficit. Spes non con-
fundit. Fallax illa rerum humanarum fiducia millies de-
cipit, nec tamen cautiore efficit deceptos. Pulchre
Plato: Spes mortalium, inquit, somnia vigilantium, aut po-
tius desiderantium. Anno Christiano millesimo octo-
gesimo quarto, Odo antistes Guilielmi Angliæ regis
frater, sortilegorum vaticiniis inductus, proximum à
Gregorio VII. Pontificem se futurum credidit, & ut
viam sibi muniret ad hoc solum per argenteos gradus,
pecuniam per nefas undecunque contraxit, jamque
Romanis arcibus spe imminens, à fratre Guilielmo in
carcerem conjectus est, ubi totum exegit triennium: hoc
scilicet solum huic spei debebatur. Nec unquam Odo
Romanam tiam suam capite recepit. Ita multis aliis
spes sua dedecori est & damno. Spes impij tanquam lanu-
go est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à
procœli dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus
est: & tanquam memoria hospitij unius diei prætereuntis. Spes
ac fiducia in Deum nulli mortalium probro est: Spes
non confundit. Scitote, quia nullus speravit in Domino, & Eccl. cap. 2:
confusus est; quis enim permansit in mandatis ejus, & dereli-
ctus est: aut quis invocavit eum, & desepxit illum? In hanc
fiduciam regius psalmes sese attollens: In te, Domine spera-
vi, ait, non confundar in æternum. Scitè Augustinus: Quis
est, inquit, qui confunditur? qui dicit, ego quod sperabam non
inveni, non immerito. Sperabas enim de te, aut sperabas de ho-
mine amico: maledictus autem qui spem suam ponit in homine.
Confunderis, quia sefellit te spes posita in mendacio: omnis enim
homo mendax. Si autem ponas spem tuam in Deo tuo, non con-
funderis; quia ille in quo spem posuisti, falli non potest. Spes non
confundit.

Hic tu mihi obsecro, fiduciam Moïsi, quàm ea pu-
defacta non sit expende. Cùm Hebræi ex Ægypto di-
gressi, in arcem omnes conclusi essent, (jam enim à
tergo hærebat hostis Pharaos, in oculis montes & mare
fugam omnem negabant) Moïses in has preces effusus
dicitur: Domine, tuum est hoc mare, tuus & moïsi qui
nos claudit: & hic potest te jubente aperiri, aur in pla-
nitiam solvi, potest & mare in terram verti: possumus
& nos per aërem sublimes effugere, si nos ita servari ti-
bi placeat. Hæc precatus, mare virgâ percussit, quo
repentè scissum transiit expeditissimum iter mon-
stravit. Spes non confundit. Primum igitur fiduciæ munus
est, Non fallere.

S. II.

Altera ejusdem fiduciæ remuneratio est, Maxima
vita tranquillitas. Qui Deo seriò fidet, officia sua,
quamvis latissime pateant, sine tumultu obit, etiam in-
ter adversa lætus. Latentur omnes qui sperant in te, Domi-
ne. Spe enim salvi facti sumus. Beati omnes qui, confidunt in
eo. Augustinus pro more suo, pulcherrimè, in verba
psalmi:

Psalm. 1. v. 13. & bene tibi erit. Quasi perversi inquit, videntur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim manducant fructum laborum suorum: laborant in vinea, ipsum laborem non manducant, sed quod de labore ipsorum nascitur. &c. Quid sibi vult labores fructuum tuorum manducabis? Modò labores habemus, fructus postea erit. Sed quia & ipsi labores non sunt sine gaudio propter spem, de qua paulò ante diximus: Spe gaudemus, in tribulatione patientes: modò nos ipsi labores nostri jucundant, & letos nos faciunt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit jucundare, manducatus fructus laboris ipsius qualis erit?

Germanorum vetus verbum est, parietibus etiam inscribi solitum: Quisquis omnia Deo commiserit, & hic tranquillus, & illic beatus erit. Verè licet, Deo semper omnia committere, in hac vita tranquillitatem, in altera beatitudinem obtinet. Sed Deo sic committenda sunt omnia, & manu Dei æquè omnia sic accipienda sunt, ut hæc regula exceptionem non admitat. Clarissimè pius ille scriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia e manu Dei acceptandi, tam esse universalem, ut ab ea nulla prorsus admittenda sit exceptio: adeo ut non tantum crucis, afflictionis, & extrinsecæ mundi & proximi, à Deo acceptari debeant, verum etiam intrinsecæ, quæ ex imperfectionibus nostris enascuntur: nam omnia cooperantur in bonum diligentibus Deum.

§. II.

Tertia Remuneratio, Robur in adversis, & animus in calamitate insuperabilis. Iustus quasi fundamentum sempiternum, iustus in æternum non commovebitur. Animosissimus rex David: In Domino sperans, inquit, non infirmabor. Optimè Theodoretus: Gubernatorem, inquit, habeas Deum & aurigam, & res tua ab illa providentiâ pendeant, nam hoc modo inconcussus manebis & immutabilis. Tales se gesserunt tot centena millia sanctissimorum martyrum. Res nova & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & joculari. Multitudinis concursus fieri, cum missilia sparguntur, cum donativa aur congiaria, cum viscerationes dantur, nil novi est, & verò cum capita decutuntur, cum sartagine, cum rotæ & cruces proferuntur, cum omnis generis supplicia inferuntur, esse tamen qui accurrant & certent quis prior moriatur, hoc novum, hoc inauditum: hoc tamen, inquit Eusebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hic alter alterum prævenire contendens porrigebat cervicem. Carnifices defecerunt & gladii fessi sedebant, alii succedebant, mutabantur gladii, dies non sufficiebat: nullus ex eis nec parvulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas invincibiles: non commovebantur, sicut mons Sion. Huc appositè Chrysostomus: Montem dixit spem in Deum immutabilem, inquit, firmam & constantem, invincibilem & inexpugnabilem. Quem admodum enim si quis innumerales adhibeat machinas, montem nec convellere nec labefactare poterit: ita etiam qui eum aggreditur, qui spem in Deum collocavit, revertetur domum vacuis manibus. Sed cur non dixit absolutè: Sicut mons, sed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum deicere in calamitatibus, nec ab eis pessundari, sed à spe in Deum pendere, omnia ferre fortiter, & bella, & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque desertus, & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat prosperitatem, veteri statu recepto, cum incolæ rediissent, miracula rursus ostenderentur, ita etiam vir fortis & generosus, licet ab innumera libilibus irradatur calamitatibus, minimè evertitur.

Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in divinam) assumunt pennas sicut aquila, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Beati omnes qui confidunt in eo. Ergo viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes, qui speratis in Domino.

Quarta remuneratio: Immunitas à plucimis vitiis. Et non delinquent omnes qui sperant in eo. Bernardo recte, Perfecta conversio est ad hoc bonum, ut nil libeat nisi quod deum deceat vel liceat. Et tunc demum perfecta erat voluntas, cum plene fuerit bona, & bene plena. Hanc autem bene plenam & plenè bonam voluntatem habere censendus est deus, is, qui non suam ampliùs, sed jam pro sua divinam amplectitur voluntatem, eique se totum devotissimè à subiectione transcribit. Et hic est qui Deo in omnibus fidei. Quisquis autem felicissimam hanc artem callet, ac reipsa tam providentiâ divinæ, quam voluntati perfectè se tradit, graves vitiorum insultus non metuit. Vera in Deum fiducia non tantum inquieti pectoris agitationem, sed & huic contrarium torporem mentis ac lenium tollit. Diserte hoc ipsum confirmans Bernardus: Ita, inquit, animus si non presumat de se, sed si confortetur à Deo, poterit utique dominari sibi, ut non dominetur ei omnia iniustitia. Ita, inquam, Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla jam illecebra poterit vel stantem deicere, vel subicere dominantem. Alioquin frustra nititur, si non innititur. Disce ergo Deo fidere, etiam si omnia tibi adversa sint; disce contra spem in spem credere, & voluntas Domini in manu tua dirigetur.

§. V.

Quinta remuneratio: Per veram in Deum fidem, ciam velut Omnipotentes efficiuntur. Libere proclamatur Paulus: Omnia possum in eo qui me confortat. Et quamvis cuique nostrum hic obijci possit: Tu longe loqueris, & Pauli vestigia adora. Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animosè dicat: Pone me iuxta te, & cumvis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Sed quid opus testimoniis? Christus desiderissimè: Si potes credere, inquit, omnia possibilia sunt credenti. In quæ Domini verba egregie Bernardus: Quis, inquit, omnia possibilia sunt imitanti super eum, qui omnia Deo potest? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quàm quid omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. An non omnipotentes, cui omnia possibilia sunt?

Quà in te nescio an unquam præclarius quid dictum scriptumve sit, quàm quod idem Bernardus præclarissimè dixit scripsitque in hæc verba: Dulcissima liberalitas, inquit, in se sperantibus non desit. Hoc enim totum hominem meritum, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem saluum fecit. In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos: ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quemcumque enim locum calcaverit pes vester, vester erit. Vos vester, utique spes vestra est, & quantumcumque illa processerit, obtinebit si tamen in Deum tota figurat, ut firma sit, & non tubet.

Cum Apostoli secretò Dominum interrogassent, cur non & ipsi lunaticum adolescentem illum malo genio infessum potuerint liberare? Christus causam omnem diffidentia adscribens: Propter incredulitatem, inquit, vestram: Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & nihil impossibile erit vobis. Hic non Christiana solummodo fides commendatur, sed & illa fiducia, quæ divinam se Omnipotentia sic induit, ut ardua quævis aggrediat, & admiranda patret. Quamvis Christus non dixerit: Edite miracula, sed Habete fidem Dei: querelas contra Dei dispositionem omittite, pusillanimitatem ad ardua tepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: si non possitis calcare basiliscos & dracones, superbiam calcate; si non voce incendia domare, libidinum vestrorum flammam extinguite; si non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; si non mortuos ad vitam revocare, Invidiam vestro malo rivacillam.

Psalm. 1. v. 13. & bene tibi erit. Quasi perversi inquit, videntur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim manducant fructum laborum suorum: laborant in vinea, ipsum laborem non manducant, sed quod de labore ipsorum nascitur. &c. Quid sibi vult labores fructuum tuorum manducabis? Modò labores habemus, fructus postea erit. Sed quia & ipsi labores non sunt sine gaudio propter spem, de qua paulò ante diximus: Spe gaudemus, in tribulatione patientes: modò nos ipsi labores nostri jucundant, & letos nos faciunt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit jucundare, manducatus fructus laboris ipsius qualis erit?

Omnia Deo committenda est regula exceptionem non admitat. Clarissimè pius ille scriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia e manu Dei acceptandi, tam esse universalem, ut ab ea nulla prorsus admittenda sit exceptio: adeo ut non tantum crucis, afflictionis, & extrinsecæ mundi & proximi, à Deo acceptari debeant, verum etiam intrinsecæ, quæ ex imperfectionibus nostris enascuntur: nam omnia cooperantur in bonum diligentibus Deum.

3. Robur in adversis. Prov. c. 10. v. 25. & 30. Psalm. 25. vers. 1.

Chrys. in Psalm. 124. initio & paulò post init.

Cur Psalmista non dixit absolutè: Sicut mons, sed montis Sion meminit? 124. v. 1.

Isai. cap. 40. vers. 31. & Psalm. 2. v. 15. & Psalm. 30. v. 25.

vacillam jugulare; si non aridas arbores ad virorem reducere, vacuum liberalitate manum, fecundiore stipe instruire. Hoc est quod exigit Christus: Habete fidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbio argenti quippiam & auri colligit, quod artificii divini est: Nam, uti Boëthius, sola est divina vis, cui mala quoque bona sunt, cum eis compenter utendo, aliquid boni elicit effectum. Sed de hoc alibi uberius.

CAPUT VI.

Fiduciam in Deum sine cognitione divine Providentiæ vacillare.

IN mestissimâ illâ profectione Abrahami in montem Moria, ubi jugulandus erat filius, cum tertiâ jam die dilaceraret, & mons in oculis esset, Isaac qui ligna humeris subvehebat, patrem gladio armatum interrogans: Pater mi, inquit, ecce ignis & ligna, ubi est victimâ holocausti? Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebat ergo pariter. Utinam & nos, tunc maxime, cum aqua nobis hæret, cum exitum nullum reperimus, hoc unum assidue volveremus animo: Deus providebit, fili mi, Deus providebit. Exemplo demonstratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc unum anxie sollicitus, quid suis liberis sit futurum: frustra vir bonus se cruciat: Deus providebit. Alius corpore quidem sanus, sed æger animo secum disquirat ipse: Ut sese res mea habebunt, cum hoc auxilium, aut auxiliator ipse deest: vana plerumque sollicitudo: Deus providebit. Alius auri dives & avorum, non item virtutum: Quid si, ait ipse sibi, præter sententiam & spem? hoc mihi eveniat: Homo pusilli animi! Deus providebit. Qui confidunt in illo, intelligunt veritatem. Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. licubi res adversæ animum ejus sollicitarent, conceptum à se symbolum proferebat: Dominus providebit. Ita profusus, ita ad Deum mentis acies convertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in se.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum divinis promissis, ut videbatur, rectâ contrarium, quam inexplicabili fiducia exequi est aggressus: Dici non potest, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus est, illud secum assidue repetendo: Deus providebit. Verè providit, modo profusus admirando. Nam pater, inquit Chrysostomus, sacrificavit, filius seipsum obtulit, Deus utrumque acceptavit, & vita tamen mansit victima. Sic Abraham confusus Deo, pervenit usque ad montem, usque ad aram, ad ipsum usque gladium, ad ipsum usque filii jugulum, quod jam erat secandum. Nimirum altissime combibit animo vir sanctus, illud usquequaque certissimum: DEUS PROVIDEBIT. Divinum hoc pronuntiatum quisquis vult capere, quotidiano id usu discet optime, tamque in se quam in aliis mira deprehendet divine providentiæ vestigia. Et quæso, vitam nostram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus divina nos duxit providentia, quot quantisque periculis nos suaviter subtraxit? Quivis nostrum jure dixerit: Misit de celo & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis. Prævenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum: liberavit me, quia complacui ei. Et quantâ vitæ, quanta corporis animique discrimina non adiit sed evasi? Deus providebit, fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non assequetur, nisi qui & Providentiam Dei probè cognoverit. An sit Providentia, fugimus quærere: nam rectè Clemens Alexandrinus: Sunt, inquit, quæstiones quedam dignæ quæ puniantur: cuiusmodi est quærere probationes. An sit Providentia, cum sit manifesta divina Providentia ex adpectu omnium quæ videntur.

Tom. I.

Aur effectuum, quæ arte & sapientiâ constant. Est ergo Providentia.

§. I.

Sed quid est providentia? Est ipsa, inquit Boëthius, divina ratio in summo principe constituta, quæ cuncta strat in disponit. Optime de hac re Damascenus: Providentia, Theol. Na. inquit, est voluntas Dei, per quam res omnes aptè congruèque gubernantur. Rem sic capiemus: Vidit Deus ab æterno quâ ratione quavis res creata suum finem posset assequi; simul etiam omnia impedimenta vidit, quæ in assequendo fine occurrere essent. Deinde hic idem optimus Deus, sanctissimâ suâ voluntate, ea delegit subministranda auxilia, per quæ omnes homines ad suum finem quàm optime ducerentur. Hæc verò statim ab Orbis ortu proposuit, & in opus deduxit per immensam suam potentiam. Ita divina Providentia, ut Dorotheus loquitur, fons est bonorum omnium. Hanc omnes philosophorum turbæ agnoverunt. Hinc illa: Deum lib. 2. de Fide sequere; Cum Diis pugnare noli; Id superis curæ, Viderit Jupiter; Hoc in genibus Jovis situm, aliæque talia præcis usitata. Et hanc suam providentiam Deus mox ab initio, ipse etiam oculis ingessit per Orbis Diluvium, per Sodomeum incendium, per Calamitates Egyptias, per Alimoniâ in nubibus submissam tor centenis milibus Hebræorum: quibus insuper inspectantibus leges condidit, præsentiam suam monstravit, viæ ducent statuit columnam lucidam & igneam, emisit effusissimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus providentiam omnium omnino rerum creaturarum. Res certissima est. Clamat Sapientia: Pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter cura est illi de omnibus.

Ut autem nos Providentiæ divine noticiam altissimâ mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil uspiam Orbe toto fieri fortuito, & casu. Si res ad nostram duntaxat seu providentiam, seu scientiam exoritur, minemus, plurima casu quoddam & fortè fortunâ fieri putabimus, si ad divinam Intelligentiam, nihil sit casu. Divina namque intelligentia infinita est, extendique se sine ullo labore ad omne quod intelligi potest. Deus puncto temporis, uno eodemque, sic dicam, ictu oculi linus omnes & abyssos cali, terræ, maris, inferorum penetrat ac pervidet. Rectissime Jobus: Nihil, inquit, in terra sine causâ sit. Omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit Deus ab æterno. Ita in rebus omnibus divinæ gubernationis admirabilissima elucet providentia, quæ non præest solum rebus omnibus, sed interest, imò ineest. Nos cæculi plurima putamus casu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei consilio & providentiâ proveniunt.

§. II.

Sapientissime Augustinus: Et sic omnia, inquit, ad divinam providentiæ regimen referantur, quæ stulti quasi casu, & temere, & nullâ divinâ administratione fieri putant. Exemplo res patefiet: Herus & domesticis duos, herilis consilii ignaros, diversis viis mittit ad eundem omnino locum. Hic alterum alteri occurrere casus est, non domino, sed servis: Ita thesaurum reperit à paupere folsore, casus est quidem illi pauperculo, sed non Deo, qui opes illic ideo recondi voluit, ut cas hic ipse mercenarius eo loci fossurus reperiret & ditesceret, non casu, sed paternâ Dei providentiâ: Deo nil penitus fortuitum est. Idcirco

nemo temeraria credat
Forturæ gerî mundana negotia casu.
Omnia lege meant, quam rerum Conditor illis
Sancit ab æterno.

Canem pinxerat Apelles, cùmque in reliquâ omni parte sibi ipse satisfecisset, exprimere in eo spumam anheliantis se posse non judicabat: displicebat autem ars ipsa, nec alia inveniri poterat, & videbatur spuma illa pingi,

B b b

pingi,

pingi, non ex ore nasci, sicque longius à veritate discedere: Abstergerat sapius, mutaveratque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo sibi approbans, cum in picturâ verum esse non verisimile vellet. Postremò iratus arti, spongiam eam impexit in viso loco tabula, & illa reposuit ablatos colores qualiter cura optaverat. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spumâ equi similiter impactâ spongiâ secutus dicitur. Nos hæc talia merissimos casus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in picturâ fecerit naturam. Erramus splendide; nam quod fortunam dicimus, altissima Dei sapientia & providentia est. Qui fortunæ aliquid tribuunt, Dei providentiam sepeliunt. Non casu fiebat, quod maxime casu factum videbatur, ut cadaver, metu latronum abjiceretur in sepulchrum Elisei, cuius ossa cum attingisset homo ille sepeliendus revixit. Non casu Moyses in vimineâ fiscellâ expositus, à filiâ Pharaonis inventus, & adoptatus est. Nec casu rex Achab inter cervicem & scapulas latus est: *Accidit autem ut unus de populo sagittam in incertum jaceret. Certissimâ Dei manu ferebatur hoc telum, sicut & illud in Julianum Apostatam: solum jacenti res erat incerta. Non casu aut fortuito hirundines Tobie domum involabant, & virum optimum visu privabant. Hanc tentationem ideo permisi Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientie. Disertè Angelus: Quia acceptus eras Deo, inquit, necesse fuit ut tentatio probaret te. Nihil sit casu. Ita minimè casu factum, quod Christo nascituro universus Orbis ab Augusto describeretur. Ad fontem Sichar non casu confedit Christus cum Samaritanis collocutus. Hæc omnia in tabulis divinæ Providentiæ annotata sunt, ab omni ævo.*

§. III.

Cum Cyprianus & Justina velut capitis rei ducerentur, Theodotus equo vehens, hoc solum dixit: Cum his hominibus iniquè agitur. Mox à Felicio assefore jussus est equo deici, & cum iisdem duci ad supplicium. *Judicia tua, Domine, abyssus multa! subitus hic casus videri potuit, Dei providentia fuit.*

Cum sanctus Ignatius Lojola à pedis vulnere jaceret æger, fallendo temporis librum petiit, qui equestria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At casu factum (ita nos loquimur) ut ea fabularum mendacia domi nusquam essent, sed eorum vicem duo longè melioris argumenti codices agro ferrentur. Altero Vita resque à Christo Domino gesta, altero ab Calitibus reliquis facta facinora perscribebantur. Hi libri salutis principium fuisse Ignatio, aliisque post Ignatium innumeris. At hos libros non casus aut fortuna, sed æterna Dei Providentiæ benignissimè, huic loco, huic & lectori destinavit.

Paphnutius interrogatus, quid causæ foret, quod illi proficerent, deficerent isti, sub eodem magisterio; hi caderent, illi starent? Respondit: Quæcumque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permissione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute conjuncta essent, secundum Dei beneplacitum; cetera verò quæ cum vitiis haberent assinitatem, damna & injurias in Orbem invherent, Dei permisso fieri. Cur autem Deus tanta tamque frequentia mala permittit? Hic jubet Plato quiescere: *judicia Dei abyssus multa. Hoc optimè cepit, qui dixit: Sine consilio & providentiâ tuâ, & sine causâ nihil sit in terrâ. Didici etiam ex hoc inscrutabile judicium tuum expavescere, qui assigis justum cum impio, sed non sine aequitate & justitiâ. Præclarissimè Augustinus: Surgunt procellæ stagni hujus, inquit, vides malos florere, bonos laborare; tentatio est, fluctus est, & dicit anima tua: O Deus, Deus hæcine est justitiâ tua, ut mali floreant, & boni laborent? & Deus tibi responderet: Hæcine est fides tua? Hæcine tibi promissi, aut ad hoc Christianus factus es, ut in saeculo floreris?*

Componamus ergo animos, & in Providentiâ Dei

acquiescamus, quamvis impios dominari, pios opprimi, religionem everti, justitiam extinguere videamus: nihil enim horum fieret, nisi Deus id singulariter permitteret: non permetteret autem nisi iustissimè rationes ei suppetere, atque adeò nisi melius esset, sic permittere quàm impedire. At inde gravia incommoda, & ingens animorum jactura sequitur. Dolendum hoc quidem, sed moderatè, quia iustissimis de causis sic placuit Deo, qui è magnis malis bona majora, velut gladium è vaginâ novit educere. Nec refert hoc arcana Dei regimen non ita jam apparere: supremo dierum tanquam in speculo cernitur totus humani generis decursus, & omnis Providentiæ divinæ ratio, quâ Deus & in singulis regnis, oppidis, familiis, & cû singulis hominibus est usus, ut pateat quàm benignus fuerit Deus in delinquentes, & quàm quisque illorum plus minùve sit inexcusabilis, quàm denique hæc gubernandi forma, quâ usus est Deus, fuerit & naturis rerum, & parefaciendæ ipsius gloriæ accommodata. Hoc jam sciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid tristis gentis humana lapsus? tam tamen Deus sic iterum erexit, ut prestare videatur sic lapsum esse, quàm semper steruisse. Mors Christi, summum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis salus.

§. I V.

Pachomium quondam adiit Theodorus vehementi capitis dolore vexatus, petiitque hanc à suo capite intemperiem precibus averteret. Cui Pachomius: Patasne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut simile quid, sine Dei permissione & voluntate contingere? Sustine, & cum voluerit Deus, medebitur: bona est à tibi abinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cum patiens & longanimis nutum divinum attendit. Hinc intelligere licet quàm is minimè tranquillo futurus sit animo, qui in divinâ Providentiâ non quàm optimè fuerit fundatus. Sed nec ille diu miser esse poterit, qui hoc divinæ Providentiæ arcanum fide vivè penetravit. *Multa quidem tribulationes sustinuit, at de omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Tot in humano corpore officula sunt & ossa, ut hominem dixeris Ossuarium. Ossium quædam clavorum vice sunt, ut dentes, alia sunt ut pyxides, ubi medulla, præsertim in coxis & tibiis, alia quasi consuta sunt, ut cranium, alia aliis infixa sunt, sicut januæ uncus cardini. Galenus medicorum Princeps, in humano corpore ossa ducenta numerat. Virgine inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor assignat. Horum quodlibet, uti Galenus docet, quadraginta fines seu scopos, in usum corporis habet, adeo accuratè inter se omnia collocata sunt. Ergo ut ossa solum humani corporis in ordinem reponantur, plusquam octies mille scoporum seu finium observandi: Unicum ex his non conteretur, Deo non annuente; Custodit Dominus omnia ossa eorum. Neque verò Deus ut architectus est, qui cum struxit domum, deserit: Deus operi suo momentis omnibus non adest tantum, sed assidue in eo habitat.*

Seraphinus Firmanus vir eruditus & sanctus, secretum notatu dignissimum exponens; Sanctorum vita, inquit, per singula rerum ac temporum momenta à Deo sic temperatur ac regitur, ut omnia in eorum cedant bonum. Quid ni omnia? Nam, scimus quoniam diligenter Deum omnia cooperantur in bonum. Ita Deus suos singularissimâ tuetur providentiâ; adjecit illis oculum qui non sopietur. Hinc amabilissimum illud inter Deum sanctosque homines certamen: Illis nil suavius, quàm id semper velle facere, quod Deo placeat: Nec cedit his Deus, facitque semper, quod suos scit velle. Ludovicus Carbo vir ævo nostro inter Veneros magnus, rationibus docet, virum justum tam esse gratiosum apud cæli Regem,

Regem, ut quicquid rogat, impetret. Joannes Aposto-
lus hoc ipsum planissime affirmans: *Fiduciam*, inquit,
habemus ad Deum, & quicquid petierimus accipiemus ab eo:
quoniam mandata ejus custodimus, & ea que sunt placita co-
ram eo facimus. Et eadem ista tertium repetit, ne ullus sit
locus diffidentie.

Dictaverat Deus Ezechieli vati panem immundum
ex hordeo, fabâ, lente, milio pinfendum, & humano fi-
mento contegendum. Horrorem ostendit Vates: mox
sententiam mutavit Deus. Jacob luctator: *Non dimittam*
te, inquit, *nisi benedixeris mihi*. Factum. Thomas Aquinas
in morbo peregrinos pisces elurrit, mox eos miraculo
accepit. Res liquet: *Deus voluntatem timentium se facit, &*
deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos. Sed & ac-
cussima quæque suis detegens Deus: Num, inquit, ce-
lare potero Abraham quod gesturus sum? Nec aliter Christus:
Vos autem dixi amico, inquit, quia omnia quæcumque audivi
à patre meo, nota feci vobis.

§. V.

Ud magister, qui puerulos litteras formare docet,
quandoque manum unius ducit, alterius nullam
habet curam. Quid causæ est? Ille puerulus bonæ indo-
lis est, ingenius, docilis, morigerus: iste importunus, in-
obsequens, intracabilis, asinus ad lyram. Ita Deus vo-
luntatem timentium se facit, sicque illos custodit ac re-
git per singula rerum ac temporum momenta, ut om-
nia in eorum bonum cedant, immorigeris istis & rebel-
libus dicitur: *Cum multiplicaveritis orationem, non exau-*
diam. Quid ita, ajunt, cur nos non acque custodit ac regit
Dominus, sicut illos, & illos, & istos? Vos ipsi in culpâ
estis: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*.
Vultus autem Domini (vultus indignatione plenus) super
males, ut perdat de terrâ memoriam eorum. Morigeris illis
à Deo promissum: *Cum transferis per aquas tecum ero, &*
flumina non operient te, cum ambulaveris in igne, non combu-
raueris; clamabis, & dicit: *Ece adsum*. Et ego ero ei, ait Do-
minus, *ut ignis in circuitu, & in gloria ero in medio ejus*. Ho-
minis ad Dei Voluntatem se formantis animum, Deus
ad velut solum suum occupat, in eoque tanquam rex resi-
det. Adhuc jam qui hunc hominem velint ledere, Deo
licentiam non concedente. Insignissime dicit Ambro-
sius: *Dominus dormit tepidis: vigilat perfectis*. Non quod il-
lorum obliviscatur quos monet, reprehendit, excitat,
castigat; sed quod suam in suos providentiam singulati-
bus modis & argumentis plurimis demonstret. Jacob
interrogatus à fratre de comitatu: *Parruli sum, respon-*
dit, quos donavit mihi Deus servo tuo. Ita placide illum docuit
(ait Chrysostomus) *quanta erga se Dei fuerit providentia*.
A Deo probi curantur ut amici, ut filii, improbi ut man-
cipia & servi. Et quamvis Deus pæne invitus naturæ
turber ordinem, cum tamen milles iterumque milles
in amicorum suorum gratiam invertit. Hinc res gestæ
Divorum tot prodigiis & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Providentia instar scalæ est,
quam Jacob sub dio pernoctans vidit à terrâ in cælum
ulque pertingentem. Omnia cæli terræque negotia
providentissimus Deus jam ab æterno habuit in expe-
ditu, *Attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit*
omnia suaviter. Nam, *Tua, Pater, providentia ab initio cun-*
cta gubernat. Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de
omnibus, ut ostendas quoniam non injuste judicas judicium.
Ea hujus providentiæ vis est, ut re nulla impedi, falli,
tardari aut flekti possit: ea verò suavis, ut nil agat contra
cujusque naturam, fortissimè ac suavissimè omnia
& prævidendo & disponendo.

Simile quid somniant veteres, catenam auream fa-
bulati, quæ cælo demitteretur in terram, & ubi omnia
comprehendisset, in cælum denuo attraheretur.

Est igitur in Deo, fuit, eritque pervigil illa & perpes-
sima cura, quæ res omnes inspicit, adit, cognoscit, & cognitas

Tom. I.

A immortâ quâdam & ignotâ nobis serie dirigit ac guber-
nat. Id autem est quod Providentiam hic vocamus,
de quâ sepe non dubitamus, sed querimus, ut pueri
severioris patris disciplinam exoli. Mittamus aliquan-
do has querelas, & si sapimus, sequamur ab alto attra-
hentem illam vini, & æquum censamus, ut homini pla-
ceat, quicquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei Providentiam quotidie
confugiamus. Cum enim Orbem tot ac tantis sceleri-
bus oppletum aspexerimus, illud unâ venit cogitan-
dum: *Quoniam prospicit quod venit dies ejus*. Si ex Orbe Ps. 36. v. 13.
reducamus oculos domum, & nos ipsos intueamur,
providentiam circa nos tam pervigilem, tam plenam
amoris observabimus, ut nec unicus quidem capillus
capite defluat, id ignorante aut vetante divinâ provi-
dentiâ. Hinc Augustinus excelso animo: *Quid mihi deerit, Aug. ser. 4.*
inquit, *si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos de mari*
meos dinumerat Deus?

CAPVT VII.

Quanta Dei Providentia sit circa vitæ
necessaria.

Omnia quidem in manu Dei sunt, non malè tamen Dei res
quispiam dixit, res claves Deum penes se habere, claves
quas nemini committat: unam quidem clavem ad pro-
mendas pluvias, ventos, nives & alios ejuscemodi par-
tus æris, clavem alteram ad referenda sepulchra, & re-
vocandos in vitam mortuos; tertiam ad penu & omne
genus alimonie. Quod si Deus has promptuaras cel-
las occludat, quis aperiet? Ergo Deus rerum omnium
promus condus: ab ipso impetrandum, quicquid du-
cendæ vitæ necessarium est.

§. I.

Marcus Anachoreta dicere solebat: Qui Deo non i. Argumē-
fidit in his caducis, quanto minus fideret in aliis tum quo
æternitatem spectantibus. Et primum argumentum
Christus nostrâ ar-
guit diffi-
dentiam.
Nōne anima plus est, quam esca, & corpus plus quam vesti-
mentum? Hic validissimis argumentis eximit animo sol-
licitudinem illam pessimam circa vestitum & victum,
docetque in almâ Dei providentiâ unice confidendum.
Si enim Deus tam providens & liberalis est in iis, qua-
videntur operosiora, cur Deum oblivionis arguimus aut
incutiat in ceteris minus operosis? Si corpus dedit, cur
vestem neget? qui donat equum, cur subtrahat frenum?
Nōne vita pretiosior est quàm id quo alitur vita, &
corpus præstantius quàm id quo regitur corpus? utique.
Qui ergo nihil sollicitis, imò nec quidem existentibus
nobis in rerum naturâ, vitam corpusque dedit, dabit
procul dubio & ea quibus vita & corpus sunt susten-
tanda, præsertim cum ipse voluerit vitam corpusque his
indigere. Si ergo majora dedit ultro, declaravit se mino-
ra etiam & posse, & velle dare. Dabit autem non qui-
dem otiosis nobis, quos non ad otium creavit, sed va-
cuis sollicitudine; hanc enim Deus in se vult rejici. Pul-
chre Jobus de corvorum coco interrogans: *Quis, inquit, Job cap. 39.*
preparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant vagan-
tes, eo quod non habeant cibos. Hoc ipsum ab avibus sum-
ptum argumentum ingerens & Christus: *Respicite, in-*
quit, volatilia celi, quoniam non serunt, neque metunt, neque vers. 26.
congregant in horrea, & pater vester celestis pascit illa: Nōne
vos magis pluris estis illis? Hoc ipsum sæpius inculcans hic è
cælo magister: *Nōne, inquit, duo passeris asse veneunt, & Matth. c. 10.*
unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri vers. 29.
autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo ti-
mere, multis passeribus meliores estis vos. Luc. cap. 12.
vers. 7.

Alterum argumentum sumit à brutis animalibus, 2. Argu-
qua citra omnem sollicitudinem pascuntur, ut vel in il-
mentum.

B b b 2

lis di-

lis discamus amplitudinem divinæ providentiæ, in A quam recumbamus. Hanc enim ut apertissimam faciat, non adducit pascuum in deserto Israël annis quadraginta: non laudat Eliam à corvis nutritum, sed brutas animantes obicit, idque non leones, urso, elephant, aut alia id genus grandia animalia, quæ & ipsa divinitus pascuntur, sed animalium minima, aviculas, quæ cum cantui ferè vacent, & veluti obiter sumant cibum, maxime à sollicitudine liberè videntur. Et homo qui pluris est innumeris aviculis, Deumque non Dominum tantum, sed & Patrem agnoscit, sic angat animo?

Post demonstratam Dei providentiam in aviculas & capillos, quàm circa flosculos gerat ostendens: Considerate, inquit, lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque metunt. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est sicut unum ex istis. Si autem fenum agri quod hodie est, & cras in chibantur mittitur, Deus sic vestit, quàm magis vos minime fidei? Videte igitur quàm non solliciti sint agrestes flosculi, de suo, quo triumphante vestitu: nam omnem decorem suum uni Deo referunt acceptum, aperte professi se nihil debere humanæ curæ. Rerum naturam, quæ à Dei providentiâ est, hominum industria & cura imitari potest, assequi non potest. Aded ut magnificentissimi Regis Salomonis exquisitus, atque ad miraculum usque ornatus ac pretiosus cultus, floris contemptissimi elegantiam nequaquam exaquet.

Vos jam ipsi judicate, si Deus viliissimas herbas brevi decemendas & in fenum rapiendas tam pulchre amicit, quàm magis vos, immortalitati se conditos, vestit, curabitque necessaria, non regendo tantum corpori, sed si opus sit, etiam orando. His & tertium quoque argumentum adnectit Christus, & Quis autem vestrum cogitans, inquit, potest adjuvare ad fluctuam suam cubitum unum? Imò minuet potius sollicitudine: nihil hic ullius industria profecerit. Si ergo, inquit Lucas, neque quod minimum est potest, quid de ceteris solliciti estis? si rem tantillam vel maxima sollicitudo non promovet, ut scilicet corporis statura nonnihil augeat, quomodo corpus in vitâ servare poterit quantavis annonæ optimæ congesta copia, nili adspiret Dei providentiâ? Inanis & irritus est omnis labor vester, nisi Deus illum prosperet. Huic ergo alendi corporis curam perimittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentissimè ac suavissimè, vestris cutis nil opitulantis, faciet. Aperit ille manum & implet omne animal benedictione.

3. Argumentum.
Matth. c. 6.
vers. 27. &
Luc. cap. 12.
v. 25. & 26.

Psol. 124.
vers. 16.

§. II.

Cum ergo Deus, quæ ad vitam necessaria, provideat omnibus (nam equaliter cura est illi de omnibus) qui sit tantam ubique multitudinem esse hominum egentissimorum? videtur Deus res humanas suo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum Dei providentiâ est. Verè Chrysostomus: Non tantum pauperes divitibus, inquit, sed divites indigent, & magis. Et fingamus duas urbes, quarum illam soli divites, hanc pauperes soli habirent, nullum poterit inter has esse commercium; in illa nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic sartor, pistitor, sutor, nullus faber, institor, agricola; has artes opulenti non faciunt, nulli hic servi, ancillæ nullæ: qualis igitur hæc urbs, si alienâ ope destituitur? In alterâ fac erunt eorum qui calceos suant, qui vestes conficiant, qui agros colant, qui sibi denique re modicâ sufficiant. Si omnibus itaque abundè suppetere ea quæ vitæ sustentandæ sunt, quid demum sequeretur? Interitus omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Substructiones, navigationes, aucupia, piscationes, mercaturæ pessum irent: & qui domini forent, si nulli essent qui servos se profiterentur? Ita paupertas conservat humanam gentem & ornat: paupertas industrios facit & laboriosos: paupertas suscitatur artes. Exulet paupertas penitus ab Orbe, simul boni

Chrys. to. 5.
orat. de divitibus
vitiis & pauperibus.
* Pauperes vocamus, qui victum manu aut laborio à industria parant.

Paupertas conservat humanam gentem & ornat.

mores, & Virtutes pæne omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helliari, græcarum & pergræcarum, primum erit negotium: Luxum comitabitur luxuria, divitias vitia. Ubi rerum omnium abundantia est, ibi plerumque etiam vitiorum. Testantur hoc uberes anni, quibus plenæ potatorum cauponæ in omne genus turpitudinis & in sania despumant. Testatur hoc diluvium cuius principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plenæ libidinis vita omnium. En, quanta Dei providentiâ, quæ à lasciviâ ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos incitat. Quidquid uspiam pelchri cernimus, ab iis elaboratum est, qui pecuniâ non abundarunt, ideo labores suos vendere coacti sunt.

In ipsa portò paupertate, quanta Deus providentiâ succurrit? Non affliget Dominus animam iusti. Beatus Franciscus coram Assidue Præfule vili dumtaxat linteote: Nunc, inquit, liberrimè dixerò: Pater noster qui es in Manti celis: Idem suis in viaticum dare solitus est illud Psalterium: Lacta super Dominum curam tuam, & ipse te entriet. Romano autem Pontifici de alimentis scilicet respondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, sed patrem ditissimum. Ita proflus est: hic pater tantâ suam curâ & providentiâ completur, ut cum humana defuncti auxilia, subministrat divina. Ut annonam præstaret Eliæ, suam nobis providentiâ ingessit: primo quidem, propheta dapiferos iussit esse corvos. Corvi quoque deserebant ei panem & carnes manæ, similiter panem & carnes vesperi. En, aves rapacissimæ, quæ alioqui commissum sibi comitum consumpsissent in viâ, nili obtulit divina providentiâ, jam etiam à dapibus sunt, & ad cyathos stant. Deinde hunc ipsum Eliam Deus per pauperulam viduam pavit, cuius omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo ungeretur, non quo vesceretur, & tamen quot farinæ modii, quot libraræ olei in pauperimo hoc peno relatebant? Tercio cum Eliæ egestatem suam securo somno solaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, uti Habacuc Danieli messorum tulit delicias. Eandem hanc singularem benevolentiam Deus sexcentis aliis suorum amicorum exhibuit, farinam, panes, oleum, vinum occultâ vi augendo, aut cum hac penitus deessent, imperatâ gratiâ submittendo. Et quamvis hæc talia nos ipsi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens ubique diffidentia est trepidantium, ne defint vitæ necessaria: cum Judei etiam nunc vociferantur. Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Nunquid & si panem poterit dare? Adhuc Philippi vox auditur: Sed quid hæc sunt inter tantos? tot hominum fami non sufficiens ista. O verè minimæ fidei homines! Scit pater vester quia vobis omnibus indigeret. Nunquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

§. III.

Paulo inter anachoretas primo annis sexaginta dimidium panem dentulic corvus, integrum præsentente Antonio. Joannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium visus, cervæ lacte pascus est. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane, quemadmodum Eliam à corvo. Non unus eremicorum illorum è palmis & cibum & vestem impetravit; una illis arbor & sartor fuit & pistitor. Anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio Judocus Britonum Regis Rethæli filius, spreto solo in sacerdotium venit, solitarii vitæ genus amplexus, in Brahic loco rivulus cincto cenobium & templum condidit. Hic ingenos tam piè effusus fuit, ut quodam die non nisi panis unicus familiæ superesset; hunc ipsum tamen in quatuor partes secari, & quadram dari mendico iussit. At ille idem mendiculus mutatâ veste quartum rediit, & omne penu mendicando abstulit. Hic Ulmarus locus nullare

maulare & obloqui; arque liberalitati nimie indignari. Judocus hominem solatus, & caelesti penore subsidium petere docuit. Paullò post quatuor naviculæ commearu onustæ illuc appulerunt & omnem religiosæ familiæ indigentiam sublevarunt. Optimè dixit Augustinus: *An putas qui Christum pascit, à Christo non pascitur?*

Beatus Dominicus sub initium sui Ordinis duos è suis misit qui alibi locorum concionarentur. Illi sub vesperem & festi & famelici, sed & tristes gemebant se ignotos ad pauperrimas casàs devenisse, ubi auxilii nihil sperandum. Hic unus aliquis occurrens & meroris caussas eliciens: Omnia, inquit, Dei causis deseruistis magnâ utique in Deum fiduciâ, & nunc trepidatis velut omni spe destituti: pecudes Deus pascit, & filios sine perire fame? Cum dicto se subduxit. Illi oppidum ingressi, post preces in templo fufas, à Curione invitati sunt ad cenam; sed & alius quispiam intervenit qui hos ipsos hospitio recipere contendit; hæc amica lis inter duos, à tertio demum dirempta est, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum; & alterum hospitij jus offerentem in suas ipse aedes petraxit & omnes lautè habuit. Ita Christus suis post toleratos nocte totâ labores: *Venite, inquit, prandere.* Et tamen hæc omnia quandoque nostram nobis diffidentiam non eripiunt; quidquid rerum suppediter Deus, egestatem metumimus; inter aquas, aquarum penuriam formidamus, & nisi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis defieri credimus. Improbâ nos identidem cogitatio vellicat. Ubi est quod speras? Cui optimè respondens Augustinus: *Spes, inquit, nondum pervenit ad æm; & ovum est aliquid, sed nondum est pullus.*

§. I V.

MEndicum ajunt fuisse, qui ubi manticam jam operatam, & undequaque fartam panibus vidisset, dicere solebat: *tam spero.* Huic nos mendico similissimi sumus, tum scilicet speramus cum in annos plurimos lautè prospectum nobis credimus. Nimirum tantum spei concipimus, quantum rei præsentis cernimus. Longè aliter Joannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à divinâ providentiâ pendebat, quâ unâ re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit ut tredecim frumentariæ naves, quarum singulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media ferè pars civium Alexandrinorum ingenti hoc damno affecta est: ideo navæ aliqûe in aylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox schedulam misit Joannes, in quâ hoc solum perscriptum: *Dominus dedit, Dominus, ut voluit, abstulit.* Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum. Exite filii, nihil ob hoc vetiti: Dominus sollicitus erit de crastino. Postero ab hoc die adfuerunt qui optimam Præsulem ob acceptam cladem solarentur. At ille modestè præoccupans, & culpam omnem in se derivans: Ego, inquit, liberalem me credebam in dandâ stipe, & forsan ob id elatioris animi fui, justè igitur amantissimus pater filium vanè intumescerem corripuit hæc clade. Admonet Deus & revocat clementer, plagas aliquot infligens, ut iis admoniti ad nos redeamus, inò ad ipsum. Sed est protius idem ipse ille Deus qui Jobi aëvo fuit, æquè potens, æquè misericors, qui non deseret nos. Ita ipsos consolatores suos integerrimè Antistes solatus est. Nec diu fuit, ait Leontius, cum grande illud damnum duplicato lucro pensatum est, & Joannes pristinam in egentes liberalitatem repetiit. Diffidentiam cerè ac pusillanimitatem in his talibus exhibere, idem pane est, ac dicere: Aut avarus est Deus, aut obliiviosus. Sed apage impias has voces.

Sanctus Amatus nobile fuit speculum omnibus iis sedulo inspicendum, qui divinam providentiam aut ægrè capiunt, aut tacitè accusant. Hic post annos triginta in

Toni. I.

A monasterio Agaunensi exactos, in rupe solitariâ vitam egit continentissimam. Nam è cœnobio assignatus ei locus Berinus, solum tertio quovis die, panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commæus, & obsequii ratio. Egredere hanc abstinentiam caco-dæmon. Itaque captatâ occasione, cum vir sanctus in preces effusus genibus niteretur, advolans corvus hydriam evertit pedibus, & panem rostro asportavit; ita omnis in triduum commæus petiit. Quid ad hæc Amatus? fortassis indignari corvo, & rapacissimam avem diris omnibus devovere, atroces voces in Dei providentiam jactare, hæc diaboli machinamenta exacerari? Nil horum Amatus nostræ sunt hæc cantilenæ: ille manus mentemque cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesu, quod sanctissimæ voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore jejunio. Scio hoc mihi utile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur absque tuâ providentiâ.

B Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur absque providentiâ divinâ, sine quâ nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naves mergi, fortunas eripi, famam violari, sopitâ & dormitante hac providentiâ putatis? rectius senserunt vel ipsi idololatæ: nam quibuscunque illorum sapientiæ aliquid aut sanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cæco impetu ferri miseri quæ censuerunt. Ideo, inquit Seneca, *fortiter omnia ferendum, quia non, ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt.* Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur?

§. V.

Ad eandem hanc providentiam assiduâ mente cogitandam, quotidianis pæne documentis ducimur. Non ita pridem vir religiosus Valentia novem milliarium iter ingressus, sed viâ nondum omni decursâ, æstu, fame, siti quæ ad omnem lassitudinem confectus, abiecit se sub pirum, & precari cœpit: dum preces iterat, in summâ arbore pirum grandiusculum videt: eodem tempore transiens illic viator, hominem sub arbore farscentem allocutus, ubi audit quæ causâ progressum moraretur, panem album & bene magnum protrahens, partem præsecuit, & dedit instaurandis viribus. Hæc utique credimus, sexcenta talia contingere non nescimus, similia & ipsi experti sumus, nihilominus tam exigua est sæpe nostra in divinam providentiam fiducia, ut nisi maris, cistæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta sint, animus quoque spe vacuus jaceat, cum verò crumenam cernimus numis differtam, hic demum speramus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non est Rom. cap. 8. spes: Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus; per patientiam expectamus.* Ea demum vera est in Deum fiducia, quando spes in angusto est, & cum rebus arctissimis colluctatur. Videmus mala nostra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloria.

D Narrat Theodoretus beato Mælimæ duo fuisse dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberalissimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus ad vitam necessariis; istud misericordiâ, liberalitate, providentiâ plenissimum & exundans: neutrum exauriri potest. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum est, cum recule nostræ in fundo suspirant, modò unicum hoc probè discamus, **DEO FIDERE**, & sanctissimæ ipsius voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum est: Si faceremus, quæ deberemus, Deus faceret quæ vellemus. Hieronymus *Hier. in c. 6. id confirmans: Sit homo, inquit, qui esse debet, & mox additur: dentur ei omnia, per quem facta sunt omnia.*

Bbb 3

CAPVT

Quanta Dei providentia sit in Amicos.

Zach. cap. 2.
vers. 8.

*Pfal. 138.
vers. 2.
& seqq.*

§. I.

1. Reg. c. 23.
varf. 25.

2. Reg. c. 16.
vers. 7. & 8.

Davidis
tolerantia
& erga di-
vinā pro-
videntiam
subjectio.

*Vri vulz
Theodoret.
quaest. 32.*

2. Reg. c. 16.
verf. 9.

A tite cum ut maledicat: Dominus enim precepit ei, ut malediceret David: & quæ si audeat dicere, quare sic fecit: Divinum quid in hac petulantissimi hominis nequitia observans David; Dominus, inquit, precepit ei ut malediceret. Quamvis autem gravissimè Semel deliquit maledicendo, tamen id præceptum id ei dicitur, ut malediceret, quandoquidem Deus pessimā Semel voluntate, quam non fecerat, optimè usus est ad corripendum Davidem.

Eadem prioris ratio est, in omnibus aliorum hominum vexationibus & iniuriis, in quibus optimus Deus, pessimorum hominum arbitrio vel ad infantes extendens, vel ad puniendos fontes uititur. Hęc flagelli loco sunt, cūm peccauimus; freni loco, ne peccemus. Ideo quisquis inquit vexatur ab aliis, cū Davide recte dixerit: *Propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in hunc hominem; ego me non ulciscar. Vivit Dominus, qui nisi Dominus percussisset eum, aut dies ejus venerit ut moreretur.*

B Ita in divinum Providentiam animo semper excellen-
tissimo feramur. Et quamvis nostri contra nos inimici pro-
videntissimis sese consiliis muniant, non est tamen quod
eos formidemus: Domini nutu disipatum est consilium ab-
i. Reg. 22
raphel utile, ut induceret Dominus super Absalon malum. Eo
27. 14
loco apud Deum sunt probi homines, ut de illis jam
olim Deus pronuntiavit. Qui refrigeret vos, tangit pupillam
Zachar.
oculi mei.

§. II.

Considerate mihi, obsecro, Josephum ^{Principem} ^{gloriae} ^{et} ^{potestatis} ^{dominus} ^{terram} Aegypti pro-
regem, per quos anfractus, per quas ductus est lam-
bages, dum ad illud honoris culmen perveniret: Tante
gloriae principium, fraterum suum odium. Neque hic
stetit malorum impetus: Domestica invidiam ingens
excepit malum: Imahelitis velut mancipium venditus
est, & in Aegyptum ductus. Nec blandior illam fuit
Aegyptio salutavit. Hic favor dominae tam exitiosus fuit
optimo juveni, quam ante fratrum odium. Cum enim
juvenis castissimus quotidianas herae pellicebras sordidis
auribus transmitteret, apud herum falso delatus, ad car-
cerem raptus triennio illic innocens detentus est. Sa-
ne non statim atque in Aegyptum pervenit, cuius
triumphali est impositus:

Per varios casus per tot discrimina rerum
ad hoc solum dummevatus est, Et hanc omnino divine
Providentiæ iussu sunt facta. Locupletissimus te sit, imple- Gen. 31. 10.
mer Josephus, cum apud fratres de divina hac Provi- Gen. 31. 10.
dentia differret. *Non vestro consilio, inquit, sed Dei volun-* Gen. 31. 10.
tate huc missus sum. Nolite timere, nim Deo possimus regere Gen. 31. 10.
volutari: vos cogit assis de me malum, sed Deus vertit illud in Gen. 31. 10.
bonum. Hæc non solum audiamus nos, inquit Christofomus, Gen. 31. 10.
sed & intemur, & ita soleamus eos qui nos afflicere, non impa- Gen. 31. 10.
tescentes eis, quæ in nos admiſerunt, sed omnia magnâ feracitate Gen. 31. 10.
benevolentia. Siquidem ita solet providentia Deus Deos Gen. 31. 10.
deterioris etiam amicorum suorum eventus lætissimis Gen. 31. 10.

D successibus commutare. Sape beneficiis locum fecit
injuria; multi ceciderunt, ut alius surgere & in majus
Divina providentia non modo recte facit, sed etiam
tolle malitiam fratrum ejus, tolle invidiam, tolle par-
tibus commentum, quod in fratrem sevevunt, & simi-
abstuleris omnia illa quibus Aegypti stetit incolumitas.
Nulla fuisset regii somni interpretatio, nulla in se-
pennium frumentatio, fame petiisset Aegyptus, peni-
sent & finitima regiones. Vis claraior: tolle licentia
avaritiam, & Judaeorum invidiam, simul abstuleris
vitae humanae litrum, Christi sanguinem & mortem. Tol-
le diabolos; certamina, videlicet, premia, magna ex par-
te cessabunt. Tolle tyrannos; ubi martyres erunt: Hic di-
vinae providentiae mos est, non solum bonis, sed etiam
malis ad bonum uti. Josephi certe venditio, li actioms
hujus naturam spectes, efficienter fuit à Deo, at vero

ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à pessimâ fratri voluntate. Providit autem Deus plurima, quibus *hanc omnem injuriam emendaret. Pulchrè hic Gregorius: Ecce, inquit, quomodo sapientes in ipsâ suâ sapientiâ vis divina comprehendat! Ideo venditus fuit Ioseph, ne adoraretur, & ideo est adoratus quia venditus. Idem Mosi contigit. Quem enim Pharo rex morti destinavit, hunc Pharois filia, Deo instigante, sibi educandum commendabat. In aula tuâ, Pharo, nutrire cogitis eum, qui vindicatus est illos, quos tu extremè persequeris. Novum miraculum, inquit Augustinus, filia parricide fecit opus matris misericordia. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.*

§. III.

Chariton, cum Hierosolyma tenderet, latronum infidiis interceptus, in spelæum illorum tractus, & catenis alligatus est. Latronibus aliò ad prædâ dilapsis, Chariton hoc unum agere, Deum divinamque providentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permissionem secum expèdere, ob càmque patri amantissimo gratias agere, eidemque se impensissimè commendare, nec aliud velle quàm divinam in se voluntatem perficere. Dum hæc animo volvit, serpens à latebra prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largius non vocatus hospes, sed pro symbolâ, quod ingrati fœlent, venenum refundit. Ubi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractam sitim lacteâ promulsi propitiare: biberunt liberalius quàm serpens, sed ita ut nil biberent amplius; nam paulò post concepto intra venas veneno, extincti sunt omnes. Ergo jam Chariton latronum ex alie hæres, & solus infamis latibuli dominus, divinæ se providentiæ ardentius quàm unquam commendavit. Nec frustra: vinculis ope divinâ laxatis, pro miserabili ergastulo habitaculum reperit opulentum, & pecuniam quidem illic inventam, partim sublevandis egenis, partim monasterio condendo adhibuit. Ipsa latrocinantium specus in templum mutavit, ubi tam Judæi quàm idololatæ Christianis sacris imbuti sunt. O admiranda divinæ providentiæ stragemata! Optimè Tobias: Si me ipsum, inquit, tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

Sancta Monegundis ad illam vitæ sanctimoniam nunquam pervenisset, nisi eam divina providentia per varias ambages illuc duxisset. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem inpendit mater, tunc temporis piam. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit divinæ providentiæ. Ita ambæ filiæ præmaturâ morte sublatae sunt. Mater suo ipsa funeri velut superstes, omnem odisse vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris solatium spernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè sequi moriendo. Postquam lacrymis nonnihil egessus dolor, luctu jam remittente, compos sui facta Monegundis: An non, inquit, insigniter fatua sum, quæ divinæ providentiæ tam contumaciter reclamo? quid ago? an nesciebam me genuisse filias mortales? an ad hoc natae sunt, ut mori non possent? Dei mater, Dei filius, homines Deo charissimi moriuntur, & ego indignè filias meas desuisse vivere? quæ fors an ideo morte occubuerunt, ne succumberent vitis. Quid igitur meis querelis Deum incesso, qui nihil potest mali velle; quin stultam hanc lamentationem finio, & in divinæ voluntatis ac providentiæ sinu me totam compono? Ita dixit, & fecit: Mundum res suas habere iussit, ipsa in domunculam cum ancillulâ se conclusit, Deo deinceps omni conatu servitura. Hanc vitæ mutationem Superis placuisse miracula manifestum fecerunt. Monegundis namque plurimos agrotorum sine pharmacis sanavit, Gregorio Turonensi teste. Tanti est ex integro divinæ providentiæ se permittere. Verissimè dixit Augustinus: Qui habuit

curam tui antequam esses, quomodo non habebit curam tui, cum jam hoc es, quod voluit ut esses?

§. IV.

Robertus, primus Molismensis abbas, divinæ providentiæ studiosissimus cultor, quicquid potuit in betto pauperes erogavit. Fuit ut duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes juberet dari: at æconomus se opponere, & nec in prandium quidem suffecturam annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? nescio, ait æconomus. Suboluit hinc viro sancto, aliquid tenacitate malè providâ recondi. Igitur re divinâ peractâ cum signum daretur ad mensam, scitatus est abbas, unde panes illati essent? paucos, inquit obsonator, pro nobis reservavi. Robertus religiosè exandescens panes omnes in canistrum iussit colligi, & mox ad mendicos foras efferri, & ad tuos versus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi nostræ latius grassentur, jejuniū & fames docebunt nos Deo fideri. Volebat Robertus, ut sui omnes à liberalissimâ Dei providentiâ toti penderent, velut infans à matris viribus. Optimum pharmacum malæ parsimonie, inedia.

Narrat Dorotheus, senem religiosissimum à stomachi languore cibos nauseasse diebus aliquot. Juvenis qui seni serviebat, appetentiam cibi revocaturus, edula mellita censuit coquenda. Itaque è duabus ampullis illam arripit inconsideratus, quâ foetidissimum oleum è lino servabatur, errorem textit valorum similitudo. Ergo ut seni facere bene, largius affudit non mel, sed ipsam pæne mortem, coxitque pulcritudinem, nec cani quidem apponendam. Senex ægrotus vix gustavit fatuum cibum, & sui coci manum errasse deprehendit, siluit tamen, & ultra vires comedit; tandem relincente stomacho posuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptissimum ferculum conquestus. Hic locius hortari, & urgere, liberalius ederet dulciculum opsonium, se omnem in eo artem consumpsisse, valetudini hoc mirè facturum, & verò etiam se præire velle nobilem hanc dapem sumendo. At optimus senex adeo bilem in statione continuit, ut non tantum non asperiore voce ullâ, sed nec cogitatione quidem acerbâ in socium commotus, hoc unum excusaret, succumbere se his ciborum cupiditiis. Socius ergo mellitas has pulces vix primoribus labris gustavit, & mox ad genua senis advolutus: Occide te pater, ait, & cur obsecro, temerariam meam incogitantiam silentio tuo confirmasti? Cui senex: Ne, inquit, angaris animo, fili: si enim voluisset Deus ut mel ederem, mel utique cibo affudisset. Optimè, inquit Dorotheus, locutus est senex; certò enim sciebat, quòd si voluisset Deus mel à se comedi, socium suum errare non permisisset, aut, quod æquè facile Deo, foetidissimum illud oleum in liquorem melleum vertisset.

Ita se gerit, qui divinam in omnibus Providentiam agnoscit; non vertit omnia in pejus, nec querit cui casum suum imputet, sed peccata hominum ad Dei Providentiam potius refert. Quicquid accidit, benignè interpretando levat.

§. V.

Hic velim, Lector, unum aliquod enucleatissimè à te capi. Hieronymi dictum est: Omnia providentiâ Dei gubernantur, & sape quæ putatur pæna, medicina est. Ubi mirabile illud observandum: divinam Providentiam finire suis quæque motibus ferri, usque in certum tempus. Hic enim divinæ Providentiæ mos est, ut paulatim & per incrementa temporum ad destinatos quæque fines perducatur: nam minima æquè ac maxima ordinat. Eam ob causam Philosophorum sol Epictetus Epist. Excellentissimè dixit: Ne postules ea quæ fiunt, arbitratu chir. c. 13. & tuo fieri, sed si sapias, ita fieri quæque velis, ut fiunt. Chritian. cap. 78. 79. num, divinum documentum. Ita fieri quæque velis, ut fiunt.

Bbb 4

Simillimè

Basil. ad
Eustach.
Nil. cap. 29.
de orat.
Thomas à
Kempis l. 2.
cap. 1.

Simillimè locutus Basilus: *Quoniam*, inquit, *res non ita* A
eveniunt ut volumus; quemadmodum eveniunt, sic velimus.
Eodem prorsus modo Nilus abbas: *Non ora*, inquit, *ut*
fiant quæ fieri velis, sed potius ora, sicut orare didicisti, ut fiat
voluntas Dei in te. Non aliter piissimus ille scriptor Tho-
mas à Kempis: *Homo internus*, inquit, *cito sese colligit, &*
fieri res eveniunt, sic se illis accommodat. Ita fieri quæque velis,
ut fiant. Huius rei veluti causam reddens Epictetus:
Necessitati, ait, qui probe se accommodat, sapit, estque rerum
divinarum conficius. Sed & tertium illud addit: O Crito, si
Dus ita visum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere
sanè possunt, ledere verò non possunt. Quid magis Christia-
nè dici potuisset? & quam perspicaces oculos in divi-
nam providentiam fissile censendus est Epictetus, cu-
jus illud vel uno die milles reperendum: Ita fieri quæque
velis, ut fiant; si Deo ita visum, ita fiat. Ergo nullos eventus
certos expectemus, nil certi unquam designemus nisi
hoc unum unicum, ut Dei fiat voluntas. Ecquid aliud
beatus Chrysostomus, quid aliud sanctorum Patrum B

Epist. En-
chirid. c. 13.
Theodori, in
vitiis SS. Pa-
trum c. 21.
Paulus
Diac. l. 23.
August. in
soliloq. c. 15.

nisi à seipso: *Morbus est corporis impedimentum*, inquit Epi-
ctetus, *insultum non item, nisi ipse velis*. *Claudicatio pedis est*
impedimentum, insultum non item. *Quod si singulis in rebus*
quæ incidunt, consideraris, invenies eas alterius cuiuspiam rei,
non tui esse impedimentum.

Hinc tam animosè Jacobus anachoreta demoni plagas
minitanti respondens: Si tibi, inquit, permillum est
à Deo, percutere; quid moraris, percutere, & plagas libenter
accipiam; ut qui ab illo feriar, qui feriri me permittit. Si
autem id tibi permillum non sit, non percuties me, etiam
milles infanias. Hinc etiam Irene Imperatrix, à suo ser-
vo dejecta imperio: Ego, aiebat, Deo acceptum refero
quod me orphanam & indignam exverit ad imperi-
um. Quod verò jam me deijci permittat, meis id pec-
catis adscribo. In omnibus autem bonis & malis, sit
nomen Domini benedictum. Certissimum: Nemo læ-
ditur nisi à seipso. Ideo Augustinus: *Constante Deo crede*, C
inquit, *eig, te totum committere quantum potes: ita enim ipse*
te ad se sublevaré non desinet, nihilq, tibi evenire permittet, nisi
quod tibi prosit, etiam si nescias.

Ut autem hoc quicunque sibi persuasissimum habeat,
expedit ut fundamentum illud assidue menti obverse-
tur: Nihil ulli uspiam adversi sine nutu voluntatēque
Dei posse accidere. Nec enim diabolus, nec mortalium
ullus obesse nobis poterit, si Deus id non permiserit.
Quicunque nostrum cum Jacobo eremita in omnes inimicos
suos libertinè proclamat: Tu non percuties me, nec
tu, nec iste, nec ille, nec vos omnes me unquam percu-
tiets, etiam milles infanias & tingamini, si à Deo id vo-
bis nō sit permillum. Neque tantum à Deo omnia, gra-
vissimas etiam erumnas, tanquam à supremo Rege pro-
venire credendum, sed eadem sic etiam provenire tan-
quam ab amantissimo patre in nostrum commodum &
utilitatem immissa, atque adeo neminem omnino lædi
nisi à seipso: prout castissima Juditha nos instruens: Nos
v. 26. & 27. ergo, inquit, non ulciscamur nos, pro his quæ patimur: sed repu-
tantes peccatis nostris hec ipsa supplicia, minoræ esse flagella
Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, &
non ad perditionem nostram evenisse credamus. Tam rectæ
Dei voluntatis est, ut non velit, nec velle possit, nisi
quod nobis bono sit, & quidem majori bono. Quid ni
velit hoc Deus? Optimus est. Quid ni possit? Maximus
est. Adeoque vires nullæ sunt supra ipsum, uti nullæ nisi
ab ipso. Unde quæque & ex omni parte, bonæ Dei vo-
luntate ita circummuniti sumus, ut ad nihil nisi per pro-
videntiam divinam, per ipsum Deum possit pertingere.

Verè Domine, ut scuto bonæ voluntatis tue coronasti nos.
Nemo igitur indignetur sibi hoc illudve triste accidere:
sciat illa ipsa, quibus lædi videtur, ad conservationem
universi pertinere & ex his esse quæ cursum Mundi of-
ficiūque consummant.

Deus non
vult nec
potest vel-
le nisi
quod no-
bis bono
sit.

Esai. 5. v. 13.

Antonium Magnum subinde ingens diversarum bel-
luarum exercitus ab Orco circumdedit, qui extrema
omnia minabatur. Irridens hunc omnem bestiarum
neum Antonius: O miseri, ait, ut me tereretur, belluas
indulstis, vel multitudine victuri: si quid vobis esset vi-
rium, me una è vobis vinceret, sed quia retulis viribus
invalidi in nos pugnat, exercitum objicitis. Si quam
vobis in me licentiam permisit Deus, invadite, lacerate,
forbete me; si juris nil dedit, laborem frustra sumitis.

Fidamus ergo Providentiæ divinæ: Dominus regit nos, &
& nihil nobis deerit.

CAPVT IX.

Quanta Dei Providentia sit tam in ami-
cos quam inimicos.

Vetus est apologus, qui Providentiam divinam
hunc in modum proponit. Ad rivulum lustrabat
inter flores puerulus, tandem puerilli discursatione fati-
gatus, juxta aquas loco periculoso confedit, & obdor-
miit. Mox adfuit Fortuna, & dormitantem puellum in-
crepitans: En, inquit, miselle, quam proum est hinc in
aquam delabi: Surge, & vicino periculo te subtrahere,
ne si quid tibi mali eveniat, omnes in me culpam deriverit,
dicantque non te, sed me dormiisse, quæ te dormientem
neglexerim. Pulchrè hoc providentiæ Dei asserendæ
excogitatum. Inter omnes Christianos constat, de quo
illud pronuntiari Plātes: *Eccenon dormitabit, neque dor-
mier qui custodit Israël*.

Platoni Deus tam acres habet oculos, ut eos nihil ef-
fugiat; aures habet tam acutas, ut eas nil prætereat; nil
fallat, ut qui ipsas etiam audiat cogitationes, porò bra-
chia manūque habet tam longas, ut is nemo elabatur.
Hoc philosophos ratio docuit, quod nos non solum è
ratione, sed etiam è sacris paginis discimus.

§. I.

Siracides de divinâ providentiâ dilucidè: *A saculo*, B
inquit, *usque in saculum respicit: & nihil est mirabile in*
conspectu ejus. Opera omnis carnis coram illo, & non est qui
quam absconditum ab oculis ejus. Non est dicere, quid est hoc,
aut quid est istud: omnia enim in tempore suo quærentur. Pre-
terita, præsentia, futura distinctissime unòque intuitu
pervidet Deus: Omnes ipsius oculis præsentés sumus,
Adam & Antichristus, omne humanum genus, creata
omnia. Tam autem divina providentia falli non potest,
ut rectè dixerit idem Siracides: Omnia opera Domini bon-
na, & omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere, hoc
illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobantur.
Hinc merito dixit Augustinus: *Confiteri, Deum esse, & no-*
gare præcium esse futurorum, apertissima infania est. Verè
providentia Dei attingit à fine usque ad finem fortiter, & sequi
disponit omnia suaviter. A supremis Angelorum Seraphi-
nis ad minimos in terrâ vermiculos, insomnes Dei cu-
ræ descendunt, imò nunquam absunt. Moses olim &
Aaron proclamant: *Vespere scietis quid Dominus eduxerit*
vos de terrâ Aegypti, & mane videbitis gloriam Domini. Sanè
in mortis vespere cognoscemus nos omnes, obstupe-
scendam Dei in nos Providentiam. Nam, à Domino di-
riguntur gressus viri, quis autem hominum intelligere potest
viam suam? Longè providentiissime ducit nos Deus, sed per
saepè per flexos aditus, & labyrinthos pæne inextricabi-
les, sed ille novit quâ nos viâ educat in cali vitidatē.
Quid ergo querimus contra circumspèctissimum hunc
ductorem? Si quis cum tabellario viarum periculis-
sime iter ingrediatur, & ubi salebrosæ, difficiles, ac flexuosæ
se viæ obtulerint, incipiat queri, dicatque: Per quæ me
avia ducis, vir bone? nisi me valde fallo, jam dudum tri-
nere decessimus. Huic viæ auctor promptè responde-
bit: Ne sollicitus sis, mi domine, & hanc mihi curam re-
linque:

lingue: per aliquas, fateor, ambages te duxi; quod si limite recto visissemus, in paludes illas ineluctabiles incidissemus: fide mihi sic ducam, ut te huius comitis non peniteat. Semita trita & tuta nemini nimum longa sit aut aspera. Ita nos divina ducit Providentia; per crebros quidem anfractus, perque varios viæ flexus incedendam est: sed quid indignamur optimo duci? modò via sit secuta, quid refert, si sit salebrosa?

§. II.

Videte mihi regem Saul, regum optimum, si tam bene finisset, quam cepit: Non erat vir de filiis Israël melior illo. Hic ipse dum patris sui asinas quaesivit, regnum invenit. Sed divinam in hunc virum Providentiam paulò altius consideremus. Dixit Deus Samueli:

li: Hæc ipsa hora, que nunc est, eras mittam virum ad te de terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israël. Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis asinas amittit, has quaesitum amandavit filium. Saul patris dicto audiens, additò in viam comite, omni conatu iumenta quaesivit: Ephraim montem transiit, terram Salis percurrit, asinas non reperit: tractum Jemini, & oram Salim lustravit, sed nullum usquam asinarum vestigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus, ne patri meo graviosem nos sollicitudinem iniiciamus quam asina; cogaturque quaerere quærentes. Hic comes consilium suggerere & dicere; non procul inde virum Dei habitare, videri profus optimum factum, si hunc adeant, & super amissis iumentis interrogent. Saul occasionem non spernendam ratus, instituit & istud viæ devorare: sic sanè post longa diverticula delatus est ad Samuelem, futurorum planè ignarus. Vix autem in mutuum aspectum & colloquium ventum est, cum Deus Samueli dixit hunc ipsum esse, quem Hebræo imperio destinasset, hunc in regem ungendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & asinas invenit quas quaesivit, & regnum reperit quod nunquam somniavit. O quanta divine providentiæ abyssus, arcanum quantum! & quam divina ab humanis iudiciis diverunt! Nihil minus Saul cogitabat quam sceptrum & diadema, cum in solum divino calculo attolleretur. Ita non casu perditæ sunt asinae, non casu missus est Saul qui eas indagaret: nec casu factum ut illas non statim inveniret, sed nec casu consilium adeundi Samuelis à famulo suggestum: singulari Dei providentia, eoque sine facta sunt hæc omnia, ut Sauli deferretur sceptrum in Israël. Sed quæras forsitan, cur Deus Saulem in regem ungi voluerit, quem præcivit multa impiè facturum, & pessimè finitum? Idem quæram & ego: Cur Deus Angelos creavit in gratia, quos scivit æternum torquendos in gehennâ? Cur Adamum in amœnissimo horto collocavit, è quo cum brevi sciverat exturbandum? Cur Christus Judam Iscariotem in Apostolum elegit, quem præcivit fore proditorem? Cur Apostolos suos in civitatem Samaritanorum misit, quos præcivit non recipiendos? Quid hoc lusus est? Et tamen ejus generis infinita sunt. Hieronymus ad rem respondens: Vis, inquit, scire rationem? Deus præsentia judicat, non futura, nec condemnat ex præsentia, quem novit talem fore, qui sibi postea displicat: sed tanta bonitatis est, & ineffabilis clementia, ut eligat eum, quem inter bonum cernit, & sit malum futurum, dans ei potestatem conversionis & penitentia. Neque ideo peccavit Adam, quia Deus peccatum præciverat, sed ideo præcivit Deus, quia ille propria voluntate erat peccaturus: Nec in eo, inquit Ambrosius, lesus est vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas, quia electus est: non enim necessitatem Deus vel illi prævaricationis, vel hanc prodicionis imposuit; quia uterque si quod acceperat, custodisset, à peccato abstinere potuisset. Quos scit Deus in bono mansuros, frequenter ante sunt malis; & quos scit malos permansuros, aliquoties prius sunt boni. Stas modò? vide ne cadas. Apostolus, Ecclesiæ prin-

A ceptus lapsus est: Tu vigila, Judas cecidit, ut tu stares. Hic magnum discimus documentum, inquit Euthymius, quod neque humana promptitudo quidquam efficiat absque divino auxilio, neque divinum auxilium proficiat absque promptitudine humana. Utriusque rei exempla sunt Petrus & Judas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum rejecto, neque rursus putare seipsum omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otiosi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur: sed ab unoquoque quod nocivum est auferens, quod utile est nobis relinquens.

§. III.

Sed Saul etiamnum mihi in animo est. Admirabilis fuit enim omnibus circa hunc regem providentia Dei. Nam qui toties Philistæorum mucrone Davidem perdere malitiosè studuit, ipse ingenti Philistæorum exercitu vallatus, à Deo desertus, Pythonem per summum scelus consulto, Samuelem habuit nuncium imminens ruinæ, quam nec ferre miser potuit, nec vitare. Hæc quam vigilans est vindicta divina! Qui seipsum neci dederat, ut hostiles illusiones effugeret, ille idem præ omnibus Israëlitarum regibus, illusus & contumeliis affectus est. Nam caput ejus torâ Palæstinâ ludibrio circumlatum, cadaver volucris in escam abjectum est. Et, ô Deus, quam nihil providentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Analeciæ, Deo jubente, penitus delere noluit, eò miseriarum redactus est, ut beneficii loco duceret ab Amalecitis interfici. Pondus & statera Prov. c. 16. judicis Domini sunt.

Solet autem divina providentia, nec statim omnia scelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam esse providentiam multi dicerent, si verò in omnia mox animadverteret, nihil post hanc vitam vel præmit, vel supplicii superesse crederent. Ita Deus dum quadam punit, providentiam suam ostendit, dum impunita. C quædam relinquit impunita, ad futuræ vitæ reservat supplicia. Eodem consilio quosdam suorum periculis subducit, alios impiorum furori vexandos obicit: providentissimè omnia. Sic tres Hebræos juvenes Babylonis flammis eripuit, septem Machabeos fratres ab Antiocho excarnificari sustinuit: tam illud quam istud, & iustè & providè.

Illustrissimum & hoc divine Providentiæ argumentum fuit, quod plures commemorant. Cyrus Panoplytes, poëta nobilissimus, princeps architectorum, pace & bello insignis, quam enim sapiens, tam etiam fuit industrius, sed, quod unum illi deerat, nondum Christianus. Hic in Eudociæ Imperatricis Augustæ familiaritatem sese insinuans, tantam sibi gratiam suâ potestati conciliavit, ut ab imperatore Theodosio juniore proximus, Urbis & Prætorio præfectus, Patricius, Consularis, summis denique dignitatibus fulgeret. Simul tamen variis & acerbis calibus vir iste jactatus est, & demum periisset, nisi naufragium fecisset, quo alii solent perire. Nam magnâ Dei providentiâ, è summis, aleâ vertente, ad ima dejectus est. Siquidem eâ re, quâ apud cives magnam gratiam collegit, apud Imperatorem non mediocriter offendit. Verum saluti fuit, quod esse credebatur exitio. Cum enim Cyrus, Constantinopolis veteres muros demolitus, duobus intervallis additis, alios intra sexagesimum diem extruxisset, populus inauditi operis festinam pulchritudinem obstupefcens, in Circo, præsentem Imperatorem exclamavit: *Constantinus condidit, Cyrus instauravit*. Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum sub eo prætextu, quod Græcæ superstitionis cultor esset, præfecti dignitate privari, & bona illius publicari iussit. Accesserunt & aliæ quoque calamitates. Uxorem Cyri filiamque cæcodemon, invisus hospes, insecuit. Hæc quidem Cyro, invidiâ Principis (ut videbatur) benignissimâ tamen providentiâ sic evenerunt ut vim medica-

Euth. c. 64.
in Matth.
Promptitudo humana nihil efficit absque divino auxilio, & contra.

Saul habuit nuncium mortis Samuelis.

Prov. c. 16.
vers. 11.

Cædrenus, Evagrius, Nicephorus, sub annum Christiani 440.

menti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot signa atque prodigia etiamnum Deorum cultor perseverabat, violento remedio curandus erat, & reddendus sanæ menti. Itaque Cyrus tot ærumnis pressus, ad Christianorum Deum configere instituit, sacris Christianis imbutus, & in Clericum attonsus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratiarum agat Cyrus divinæ providentiæ maximas: Sanè perierat, nisi sic perisset.

§. IV.

In hunc modum res adversas omnes, quæ in hac vitâ eveniunt, divina Providentiâ suâ gubernatione tam amanter complectitur, ut universas vitæ miseras disponat, & ordinet in nostrum bonum, & ipsa etiam peccata permittat, ob altos & secretos sui regiminis fines. Eiusdem enim divinæ providentiæ est, & facere bona, & permittere mala. Certè Deus, nil unquam mali permittit, nisi adeo potens & bonus esset, ut è quovis etiam malo bonum eliceret. Dic obsecro, quæ unquam majora in Orbe mala fuerunt quàm facinus Adami, & occisio Christi? Et tamen noxa primigenia Deum in humana membra è cælo detraxit. Mors Christi cælum nobis, & bona restituit. Is artifex est Deus, ut è malis omnibus, velut è numis plumbeis eliquare possit probatissimum aurum: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Magdalenæ viciositas multos correxit, lapsus Petri quamplurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmavit. Deo istud laudi est: *Metis ubi non seminasti.* Cum enim peccata non feminet, ex eis tamen colligit messem complurium bonorum. Verè Deus mel de petra, oleumque de saxo durissimo sugit, cum è grandibus malis bona non minora elicit.

Ita verò divina providentiâ circa nos nostraque omnia vigilat, ut omnes & corporis molestias minutissimè jam decretas habeat. Eapropter quivis hominum ad cuiusvis morbi principium, secum ipse ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque causâ, sive meâ intemperantiâ, sive alterius malevolentia, vel aliunde contractus, à divinâ potius providentiâ est, quæ illum viribus meis sic accommodavit, ut illius initium, gravitas, incrementum, inclinatio, remissio ab eadem omnino pendeant: ita ut humor (verbi gratiâ) qui jam caput afficit, non possit in aliam partem defluere, nec crescere, aut plures horas durare quàm decreverit Deus. Eadem pariter providentiâ divina remediorum, & curationis eventus sic disponit, ut medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non assequatur, & erret, & ut pharmaca vel apta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque ut cetera medicamenta vel levant morbum, & ad sanitatem proficiant, vel malè respondeant, & à morbo vincantur, ita ut nil penitus horum casu accidat. Omnia morbi momenta, & minimæ quavis moriuncula, Deo moderante, eò diriguntur, ut quod divina voluntas constituit, assequatur. Certè sanitas & ægrotudo, vita & mors à Deo sunt, à Deo est

Ecclesi. cap. 11. vers. 14. & omnis medela.

Eodem prorsus modo in omnibus adversis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de divinâ providentiâ ratiocinandum est. Inimicus tibi maledicit: Vide, mi homo, omnes illius calumnias, omnia verba, syllabas omnes, quas in te ore tragico evomit, à divinâ providentiâ statè jam ab æterno appensa sunt: quantum illi permissum est, hoc in te dicit, & nec unicâ quidem syllabulâ amplius. Quid igitur pugnas, & incassum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miseriis tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intentio, tempus, conditio, ad unguem constituta sunt à divinâ providentiâ. Huic te submitte & dic: *Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Tu, mi Deus, tu hæc fecisti, tua providentiâ, voluntas, permissio hæc in me immisit:

Pf. 38. v. 10.

A quia ergo tu hæc omnia fecisti, impius ego sum, qui contra te querar. Ergo voluntati tuæ pareo, & quicquid ab eâ est, tolero.

Quæ hæcenus dicta, Clemens Alexandrinus contingens: Hic ergo, inquit, tali cognitione præditus, quæ est fidelis, & cui est persuasum, quæ sunt in Mundo optime administrari, æquo certe fert animo omnia quæ eveniunt. Nota: Cui persuasum est, quæ in Mundo sunt, optime administrari. Sed profectò non ratione hominum, qui toties gravissimè errant, sed Dei ratione, optime omnia administrantur, Deus enim per instrumenta etiam pessima suam tamen voluntatem perficit. *Consilium ejus stabit, & omnis voluntas ejus fiet.*

§. V.

Hæc divinæ providentiæ quotidiana consideratio altissimam animo pacem conciliat, & omnem hominis voluntatè subijcit divinæ, idque suavi negotio. Quisquis igitur divinæ providentiæ totum se regendum committit, is jam liber ab innumeris molestiis, sedet in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, & in requie quiescit. Hinc Allois abbas dicere solebat: Non habebit homo requiem, nisi dixerit in corde suo: Ego & Deus soli summum bonum habemus. Hoc ipsum Augustinus confirmans: Sic curas, & angustias, & sollicitudines nostras, inquit, tanquam si solum curas, & sic omnes tanquam singulos. Ipsissimum hoc & Gregorius asserens: Sic Deus intendit singulis, inquit, ac si vacet à singulis. Ita, mi homo, te curat, ita tibi providet Deus, ac si aliud quod curet, prorsus non habeat. Hominum multitudo divinam providentiâ non turbat; idem illi unus, & mille homines. Quemadmodum Noëum cum aliis septem hominibus arcâ cōclusum, aut unicum in Elysiis campis Adamum curæ habuit, sic omnes nunc habet. Huic providentissimo curatori suo, proborum quivis dixerit: *Dilectus meus mihi & ego illi.* Ego Deum & divinos nuntios sic observo, perinde si aliud in Orbe non sit quod observem, aut aestimem: mea vicissim salus sic Deo curæ est, tanquam si aliud in Orbe non sit quod curet aut cogitet, ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me, ego servulus ad dominicos jussus paratus, nam ita ille pactus est mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te: obliviscere tu tui, & memineris mei, sic ego memor promissi mei vicissim jugem tui curam habebō.

Hic illud solatii plenum est: Deus non sic gubernat nos, ut princeps provinciam, Rex regnum, summus Pontifex Christianum Orbem, quibus opus est tot aliorum operâ. Pontificis curas tot Archiepiscopi, tot Episcopi, tot alii magistratus facti sublevant: Regibus proreges, principes, dynastæ, consiliarii, senatores sunt, in quos illi suæ gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus; eâ providentiâ gubernat universos, quâ singulos, ita unumquemque hominum peculiari, sicut omnes generali curâ complectitur. In omni loco oculi Domini con- templantur bonos & malos: Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.

Utinam in singularissimæ hujus planæque paternæ providentiæ abyssum liberrimo nos jactu præcipitemus. Quisque sibi securissimè polliceatur: Dominus sollicitus est mei, Dominus regit me & nihil mihi deerit. Si qui- dem animi tranquillitatem amamus, si Deo fidere, si divinæ voluntati in omnibus parere desideramus, divinam hanc providentiâ assidue in oculis habeamus, tantò futuri devotiores divinæ voluntati, quantò fuerimus providentiæ divinæ fidentiores.

CAPUT X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum
de Deo sit diffidentia.

Nil crebrius Christus, nil & acerbius in suis discipulis castigavit quam diffidentiam. Hinc illos modice fidei, tardos corde, generationem incredulam, peruersam appellavit sapiens: varia tentavit optimus magister, ut sui dedicerent diffidentiam. Quod enim ille Domini sopor in navigio, illa panum penuria, quod examen super comenatu in solitudinem pervehendo, quod illa Petri in aquis fluctuatio spectabat? diffidentia proponebatur dediscenda; & hoc sibi volunt voces illae: Modice fidei, quare dubitasti? et perinde si dixisset sapientissimus doctor: Ergone vos tam indociles, ut primam hanc suam necessariam institutionem non possitis capere?

In varias sese formas diffundit diffidentia. Sunt qui Bideo diffidunt Deo, quod putent illum suis hostibus nimium indulgere, & laxare omnes habenas: Alii diffidunt se impetraturos a Deo quod rogant, praesertim si ob admilla olim peccata, conscientiae angoribus urgeantur, metuuntque ne Deus veniam negarit etiam petentibus: Alii Deo diffidunt, ne forte subtrahat victui necessaria. Triplex hoc diffidentiae genus plurimos hominum rectissimam fraude a Deo abducit, & praecipitat. Hoc autem diffidentiae vitium tanto magis noxium, quanto minus notum est. Quod si originem huius vitii libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam nasci diffidentiam, quod quis ipse sibi nimium fidat. Quam hoc & frequens & periculosum sit, sibi ipsi fidere, antequam ad alia progrediamur, hic exponendum.

§. I.

Salomon hanc sui fiduciam graviter perstringens: *Qui confidit in corde suo, inquit, stultus est.* Ideo toties monet: *Ne imitaris prudentiam tuam: Ne sis sapiens apud temetipsum.* Nimium prima stultitiae rudimenta sunt, se sapientem credere. Quis autem ille Phoenix est, qui res suas non aestimet, qui parvi pendat, qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam suam subinde blandis oculis circumspiciat? sed suo damno. Nam, *qui confidit in cogitationibus suis, impietate agit.* Deus, ut hanc nobis impietatem extorqueat, saepe nos graviter castigat, aut indociles disciplinam suam penitus excludit.

Videte mihi Goliathum tantopere sibi praesidentem, quasi uno spiritu dissaturus sit totos exercitus. Cumque vidisset contra se progredientem pastoritium juvenem David, acerbo scommate tantillum adversarium contemnens: *Veni, aiebat, ut discerpam te, in pabulum bestiis obijciendum.* Sed quam haec sui fidentia compressa est! quis enim ita lapidem rexit, ut rectissimam Goliathi frontem peteret, nisi Dei certissima manus? quae fastuosam illam turrim, non balistis aut catapultis immanibus, sed lapillo unico dejecit.

Holofernes aequè praesidens sibi, tanti non erat Deo, ut virili dextra caderet, omnem illius arrogantiam femina triumphavit. Chaldaeus monarcha Nabuchodonosor in palatio suo obambulans: *Nome hac est, aiebat, Babilon magna quam edificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, & in gloria decoris mei.* An non urbs indyca est? ego illius conditor sum. O mi Nabuchodonosor, antehac centena tibi secula in regium prandium cenamque apponi solebant, deinceps apponetur unicum & valde insuetum, dum discas rectius & cogitare & loqui. Ut verò tibi sapiet jentaculum bouum? faenum tamdiu comedes, dum sapere discas, & stylum veritas. Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica vestis capilli tui, pro anulis ungues avium habebis. *Cumque sermo ad-*

A huc esset in ore regis vox desolato ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum transibit a te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis feris erit habitatio tua: sanum quasi vos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit det illud. Ita nimia sui fidentia hominem in feram mutavit. Sed audi ut e ferà in hominem remigravit, & Deo non sibi fidere didicerit. *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad caelum levavi, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: quia potestas ejus, potestas sempiterna, & regnum ejus in generatione & generatione. Et omnes habitatores terre apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus celi, quam in habitatoribus terra: non est qui resistat manus ejus, & dicat ei: Quare fecisti?*

Grande malum tui confidentia, quae & Apostolorum Sui confidentia in principem in praepos egi. O Petre cur fles canente gallo? antea flere decuisset, cum Dominus singulis valediceret, cum maestissimam mortis mentionem super cenà injiceret, hic sanè decorè fuissent lacrymae. At sui confidentia tunc omnes extinxit lacrymas, pro lacrymis ingens audita pollicitatio: *Etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.* Itane, Nunquam? pauculae horae ibunt, & omne hoc promissum a solâ sui confidentia extortum corruet. Cenlet omnino Basilus neminem superari ab ullâ tentatione, nisi sibi plus æquo fidentem. Qui autem sibi ferò diffidit, nihil unquam agere instituit, quin prius divinum subsidium imploret.

Ambrosius olim Augustini matri Monica contra filium Augustinum hoc potissimum queritur, fidere illum ingenio suo. Nec prius Augustinus sapuit quam hanc sui confidentiam correxit. Hoc & ipse de se fallus. *Crededam, inquit, me sufficere per me, nec posiciebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum elongasti a me, & cecidi statim in me, & vidi & cognovi.*

Sicut autem ingenio aut prudentia, vel arti suae, sic & viribus suis fidere vitiosum est. Maximus Imp. tantæ molis & roboris fuit (Capitolinus refert) ut uxoris armilla pro anulo sit usus. Huic unus aliquis in theatro graecos hos verficulos occinuit:

*Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris horribilis est, & occiditur;
Cave multos, si singulos non times.*

Nemo robori suo, nemo arti, nemo stemmati & divitiis, nemo eruditioni & sapientiae fidat, est cum hæc omnia levi statu corrunt. *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis.*

§. II.

Sed non tantum non in seipso ullus, sed nec in ullo altero spem & fiduciam figat. Hieremias vates vociferatur: *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor ejus.* Hic acutè Origenes, explicans illud: *Maledictus homo qui pendet in ligno.* Existimo, inquit, hanc eandem esse sententiam cum illa: *Maledictus homo qui confidit in homine.* Et ligno namque pendere, idem est quod spem suam ex homine, velut fragili trunco, suspensam habere.

Consueverunt venatores, ut elephantem capiant, tales instruere insidias. Arborem, cui elephas inniti solet capiendò somno, dissecant in imo, sed erectam nihilominus, velut sanam & integram relinquunt. Elephas cum ex more venit accubitus, succise innititur, sic una & arbor & bestia magno impetu corrunt. Sunt innumeri qui arbores sibi feligant, quibus innitantur: hic Principi laboriosissimè studet placere, iste opulenti praefulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam se insinuat, sunt qui aliorum benevolentiam largitione confectentur,

tur, alii aliis modis captant favorem. O miser! vos ipsos fallitis, & in vestrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus inmixtos cogitatis, jam pridem occulto vulnere succisæ sunt; cum minime putaveritis, subito ruituræ, & cum iis omnes confidentiæ vestræ. Augustinus fallaciam hanc monstrans: *Multi, ait, de amicis potentioribus præsumperunt: ceciderunt illi de quibus præsumperunt, & involverunt eos, qui de se præsumperant.*

In psal. 131.
circa mod.

Jonas cap. 4. Jonas propheta fecit sibi metum umbraculum, & sedebat subter illud in umbra: & lætatus est Jonas super hederam. Latitiam magnam. O latitiam, & brevem, & inane! Nam hederacea hæc diæta duplicem hostem habuit, & Solem, & vermem. Ita uno die omnis hæc umbratilis voluptas evanuit. Orbem mihi considera, & plenum reperies his talibus umbraculis, florent hæc aliquanto tempore, sed proximum semper exitium huic hederæ imminet à diversis vermibus. Humanis favoribus niti, heu quam commune & pervagatum est vitium! Ucinam non etiam viri religiosi suæ hie dignitatis oblivisci vellent, & aliorum sibi gratiam & favorem rectis studiis colligere. Umbratica hæc tuguriola sunt, quæ varii vermes invadunt, obreftationis, calumniæ, mortis denique atrodunt, dissipant, exedunt. Est famulus cui in suo domino plurimum fiducia; brevi mors dominum rapit, & jam totum famuli umbraculum ubi est? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipsius opes ac potentia imminuuntur, ita jam huius etiam hederæ exaruit. Filii subinde patrum auctoritate, officii, dignitate præclare se defensores credunt; subito Deus aufert hoc umbraculum, jamque miseri contra quam sperant, uruntur à sole, quia perit domus hederacea. Sic ille Assueri oculus Aman, cognatis & uxori mirâ gratulatione narravit, non videri sibi quidquam ad omnem felicitatem deesse, apud regem præter se neminem æquè gratiosum esse, mascula insuper prole decem filiorum, & opum abundantia se misericordie beari. O pulchrum umbraculum, sed brevi à sole & vermibus scelerè consumendum! Et Aman & omnes Amanis filii in altam crucem sunt acti. Hoc Mausolæum habuit tam præfidens sibi felicitas.

§. III.

Homines, Dei opulentia, favore, ac potentia innitendum est, non hominum. Contentè vociferatur David: Nolite considerare in principibus. Cur obsecro, mi optime David, iis non confidamus, qui plurimum inter nos valent potentia? Causam mox addidit psalter: In filius hominum, in quibus non est salus. Hoc ipso in nullo nec potentissimorum regum, nec invictissimorum Cæsarum fiducia reponenda, quia & ipsi homines sunt. Quid enim, o homo, confidis homini in quo non est salus? Exibit spiritus ejus & revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cujus Deus Jacob adiutor ejus, spes ejus in Domino deo ipsius. Spem in homine, umbram esse ait sacra pagina: Habentes fiduciam in umbra Ægypti. Quid fugacius, quid inconstantius & fallacius umbræ? talis est fiducia in homine collocata. Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum.

Jacob è Mesopotamiâ redux in Chanaan, cum obvium haberet fratrem germanum Elau quadringentis viris præparatum, timuit sibi velut ab hostili exercitu, & divinam opem sedulo imploravit. Adfuit vocanti Deus, & amplissimum auxilium est pollicitus, eum tamen claudicantem à se dimisit. Et quod istud, inquis, subsidii aut providentiæ genus? Auxilium implorat Jacob, & coxâ debilis dimittitur. Hocce est manum commodare, claudum efficere? Ita proflus, hoc erat juvare. Nam est cum & vulnera sanant, & jactura in tempore lucrum est, & pleraque sunt in quibus bono nostro vincimur. Et ideo Deus Jacobum à se sic fractum remisit, ut & ille & per illum nos omnes disceremus, non nobis

Soli Deo
fidendum.

A aut nostris, nec etiam alienis viribus fidere, sed Dei solius potentia & bonitate niti. Sed quia sanus valetudini, firmus robori, literatus eruditioni, potens auro, sapiens ingenio fudit, quia tenuis divite, imbecillis multipotente fulciri sperat, ideo frequenter Deus hæc talia sapientissimè aufert; ut cum falca, quibus nitebamur, defuerint, niti discamus uno soloque Deo.

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum missionem dedit, trecentis solum retentis: scienim Deus missum jussit: Ne gloriatur contra me Israël, & dicat: Meis viribus liberatus sum. Benadad rex Syrus Achabo regi Israël, imbecillitatem opprobans, minabatur interitum, sed hæc minæ fuerunt ex pelvi. Nam et si Benadad triginta duos reges belli socios secum traxerit, equitum etiam & falcatorum curruum incredibilem numerum, primo tamen prælio fufus fugatusque est: confictu altero centum millia Syrorum die unica ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium septem millia ruente muro in Aphec obruti sunt. Hoc habet Benadad; ear nunc & sibi suisque fidat viribus. Injuriam non levi irogat Deo, qui ad humanam potius opem quam ad divinam oculos circumfert, pliusque ab exili rivulo quam ab immenso sperat oceano.

Optimus rex Asa (cujus nunquam sine miseratione meminimus) fiducia in Deum magnâ fuit, si modo etiam fuisset constante. Illam cerè Deus sic remuneratus est, ut decies centena millia militum, quos Æthiopiarum rex sub signis habuerat, illustrissimâ victoriâ profligavit. Sed heu post tot annos præclare actos, optimum hunc regem hæc una in humanas vires fiducia perdidit. Sic aperit propheta: Quia habuisti, ait, fiduciam in rege Syria, & non in Domino deo tuo, idcirco evasit Syria regis exercitum de manu tuâ. Longa inde malorum series secuta est.

Eximie Augustinus: Odisti, ait, observantes vanitates, si-
pervacuè. Ego qui non observo vanitatem in Domino sperantem. Speras in pecuniâ, observas vanitatem, speras in honore & sublimitate aliquâ potestatis humane, observas vanitatem: in hiis omnibus cum speras, aut tu exspiras, & ea hic dimittis; aut cum vivis, omnia pereunt, & in spe tuâ deficiunt. Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium perierum nausea & neglectus: ubi diffidentia, ibi æternus naufragii metus, æternæ tempestates ac jactationes. Nimirum qui sibi aut hominum alteri confidit, in arenâ ædificium struit: in rupe fabricatur, qui Deo fundatur.

§. IV.

Sed dixeris, usu nos quotidiano doceri, sic sua cuicque negotia succedere, prout is dives, industrius, potens, exercitatus, ac vaser fuerit. Argumento sit, res ante annos non multos gesta. Vir magni nominis, & Catholice institutionis captivus tenebatur à principe novitiæ religionis, apud quem ille de divinâ providentiâ cepit diffidere. Non diu hoc tulit morolus auditor; mox enim amarum subridens, & manum capulo admoveans: Hæc, inquit, providentiâ nitendum est. Hic suum illud rex Alphonsus merito exclamarit: Vox bovis & non hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quosdam è Deorum cultoribus, Antoninus imperator (uti Dion Niceus memorat) cum pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à senatoribus vi atque minis extoriam profudisset, & jurgatus à matre, quæ aliquam pecuniæ partem aliò conferri voluisset: Desine, inquit, de numis esse sollicita, mater; & simul strictum gladium ostendens: Quam diu, ait, habebimus hoc festum, tam diu nobis non deerit argentum. Verè, vox bovis, non hominis! aut profecto non bene sani. Aliter nos docuit Christus, Deo fidendum, non ferro, non viribus, sed nec formæ aut doctrinæ, aut ulli bono tam fragili. Nec est ferè quod tantopere displiceat Deo, quam tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amicissimis sibi graviter punivit.

Moses,

§. V.

populi
israel
dis-
cedentia
Gen. 4. 7.
Gen. 12. 22.
13.
 Moses, vir Deo longè charissimus, quia tamen diffi-
 dentia his deliquit, morte hanc noxam luit, nec fertili-
 simas illas terras nisi eminus videre permittit eis. Prima
 Moysi diffidentia fuit, cùm ille velut sollicitus pater-
 familias macelli rationes poneret, diceretque : *Sextent*
milium pedum hujus populi silis, & tu dicis : Dabo eis esum
carneum mense integro. Numquid orium & boum multitu-
do cadetur, ut possit sufficere ad cibum ? vel omnes pisces maris
in anam congregabuntur, ut eos sariant ? O Moses, hoc est
 cum sua diffidentia rationes ponere, non cum provi-
 dentia divina : *Namquid mens Domini inualida est ?* Cautio-
 riorem hoc reddere debuisset Mosem, sed rãgit non
 multum abisimilis priori diffidentia. Nam populo ad-
 ruptum congregato exclamavit Moyses : *Num de petrâ hac*
10. 11. 12. aquam poterimus eicere ? Quamprimum vox celo
 ruit, diffidentia penam denuntians : *Quia non credidistis*
mihi, ut (antiquitatis me coram filijs Israel, non introduceretis
hos populos in terram quam dabo eis. Quocirca Deus Mo-
10. 11. 12. si jam morituro fertilissimam regionem illam emi-
nus è montis vertice ostendit, sed mox quasi insultans
10. 11. 12. dixisset eam, inquit, oculis tuis, & non transibis ad illam.
 Tanti refert hanc diffidentia pestem ex animo penitus
 eliminasse, in quam Deus (utpote honori suo maximè
 aduersariam) tam seuerè solet animadvertere.

At vero ipſe Iſraëlis populus longè graviffimè peccavit, & quidem ſæpius repetitâ diffidentia. Nec eam illa prodigia aut miracula factis corrigere poterunt: ſi quid non ſtatim oculis cernere aut manibus palpare licuit, poſſe Judæi in priſtinam relapſi diffidentiam, id fieri poſſe negarunt: cõ etiam diffidentia illorum progreſſa eſt, ut Deum continuis querelis aut oblivionis arguerent aut incuria. Et quàm improbi erant clamores illi? *Vitam noſtram eſſemus in Agypto, & non in hac vaſta ſolitudine! Vitam peramus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi noſtri ducantur captivi. Nõne melius eſt reverti in Agyptum: Dixerintque alter ad alterum: Conſtituamus nobis ducem, & revertamur in Agyptum.* Ita, ô improbi, quaſi non ubique percutendi ſit locus.

Sint forſan qui mirentur, eecur Deus populo ſuo
non tantum non vinum dederit, ſed & aquam inſuper
permittit deſſe? Sic expianda erat diffidentia. Eecur
in eandem hunc populum venenatos igneos ſerpentes
miſiſſi? qui non tantum tot vulnerarent, ſed & neca-
rent? Ob diffidentiam id factum. Cur unico nonnun-
quam prælio viginti aut triginta millia hominum in-
teſſi non vultit? Ob hanc ipſam diffidentiam. Cur
hoſtes potentiſſimos, qui nunquam ſatis debellarentur,
obicit? ob eandem hanc diffidentiam, quam in
querulo hoc populo nullis fuppliciis ſatis poſuit extingue-
re, quin identidem renaſceretur. Apertè tandem
Deus ipſe prorupit in has querelas: *Vſquequo detrabet
mibi populus iſte? quonſque non credent mibi in omnibus ſi-
gniſque ſeci coram eis? Vſquequo multitudo hac peſſima mur-
murat contra me? Feriam igitur eos peſilentia, atque con-
ſumam.* Interpoſuit hic quidem Moſes ſuas partes, & de-
precatoreſe præbuit, nihilominus decretum divi-
num hoc fuit: *Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis.*
Parrulos veſtros, de quibus dixiſtis, quod præde hoſtibus forent,
*introducā, ut videant terram que vobis diſpicuit: veſtra ca-
davera jacubunt in ſolitudo. Non feſecerunt cæleſtes mi-
ra:* E: tot centenis millibus hominum, quos Deus ex
Egypto aſſeruerat, nemo unus feliſſe terras vel oculis
attingit, omnibus ad unum in ipſa ſolitudo extinctis.
Soli Caleb & Joſue, qui ſpem potiorem terræ non
abjecerant, terrā illā poſſit ſunt. Ita nimium puniendi
ſunt diffidentia. Poſt hæc omnia tamen, nondum om-
nem deſerunt diffidentiam, quam etiam in tranſnit-
tendo Jordane repetierunt.

Regum Facti memorant, Sicelegurbe ab hostibus ^{1. Reg. c. 30.} succensa, & omnium uxoribus ac liberis captivis ^{vers. 6.} abductis, tantam rerum omnium desperationem fuisse, ^{& seq.} ut populus Davidē regem lapidibus jam jam moliretur obruere: nec res, nec spes superesse ulli videbatur. At quanto major omnium diffidentia, tantō erectior Davidis fuit fiducia: Confortatus est David in Domino Deo suo. Ita in spem maximam vocatus David, cum quadringentis viis insecutus hostem, quem securissimē epulante inveniēns, tantā cæde aggressus est, ut ab unius diei vespere, ad usque alterum, hoc unum cum suis ageret, mactare hostes. Ita non tantum prædā omnem, quam Amaleciti abduxerant, recuperavit, nec unico quidem ē suis desiderato, sed alia super opimissima spolia, velut spēsus, recuperatæ prædæ adjunxit. En, quam ratione spēs superanda, & in rebus etiam desperatissimis Deo tamen minime diffidendum.

Prædixerat olim Elifæus in summâ annone caritate, brevi maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quipiam regis Samariæ, & per diffidentiam irridens: *Etiamsi, ait, Dominus fecerit cataractas in celo* (4. Reg. c. 7. vers. 19.) *pluerit frumento) nunquid poteris fieri quod loqueris?* Cui Elifæus: *Videbis, inquit, oculis tuis & iude non comedes.* Evenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis ad urbis portam à turbâ compressus, & conculcatus est. Nimium hoc præmium debebatur diffidentia. Verè, *cogitationes mortalium timide, & incerta providentia non sap. cap. 9. fra.* Deus autem aquè certò scit omnia, tam futura, quam præsentia, & præterita. Nota est enim illi operis sui series: omnium ei rerum per manus suis iuratum scientia in aperto semper est: nobis ex addito subit. Et quæ repentina putamus, illi ab æterno adiant provisa. Hinc Ecclesiæ preces ille: *Deus, cuius providentia in sui dispositione non fallitur.* Quia verò hæc providentia abyssi *Domin. 7. post Pent.* suis longè abditissima, multi tamen vident tot flagitia impune abire, & à Deo dissimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentie voraginem se præcipitant, perinde ac si Deus humanis se rebus non misceret, cum inter probos improbòque sæpe nullum pateat discrimen. Ecclesiastes: *Univerſa,* inquit, *aque Eccli. cap. 9. eveniunt iusto & impio, bono & malo; mundo & immundo; vers. 2. immolanti victimas & sacrificia deficientes.* Hæc nobis temere & casu fieri videntur. In quo idem nobis evenit quod ei qui horologium in turri considerat, hic gnomonem quidem, seu indicem horologii videt, ipsum horologium, & artificiosam rotularum constructionem non videt. Paganus, infans sit, aut fatuus, qui credat gnomonem seipso moveri, idque non consulto sed casu. Homines civici probè norunt, indicem illum à seipso non circumduci, sed ponè parietem latere horologium. Ita prorsus gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima, indicem illius in rebus omnibus videmus, sed admirabile divinæ providentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatua plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia casu videntur evenire. Aliter sentiunt qui altius sapiunt; nullam in rebus fortunam agnoscunt, cum sciant omnia Dei manu providentissimè gubernari. Ita Gregorius Nazianzenus: *Ego quidem, in Greg. Naz. rum nostrarum experts rationis esse.* *re. Pils. 63.*

Hoc divinae providentiae horologium cuius hominum suas omnes horas ad minima quævis punctula descriptas in se continet. Rex Babylonis Balthasar, in opulentissimâ cenâ jam remulcentis manum vidit in adverso pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc scripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cuius est hæc manus? Si nota est, quomodo ignotus scriba? Si nondum aut illam aut istum noris, cur ad eò formidas? Consilii infelix omnes orbis fa-

nisi tu prius ab illo. Hoc & tu mi Christiane cogites: neminem deserit Deus nisi desertus. Si lapsisset Saul, id quod Mauritius Imperator, dixisset: Domine hic potius me punias quam ibi. Sic, ô Christiane, ne in angustis ad magos, Dei inimicos curre, ne animum desponde, ne Deo diffide; tu potius ad Dei amicos, ad celsos Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge.

2. Cor. 1. 1. hic tuum est asyllum, hic salus tua, hic illud Davidis & Jobi vociferare: Ego autem semper sperabo, & adiciam super omnem laudem tuam: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.
Ille plurimorum intolerabilis & error & abusus est, ut prius ad humana secula convertantur, quam ad divina, neque hæc, nisi illis omnibus frustra tentatis, rebusque jam planè depositis, censeant advocanda. Quo sane fit, ut humana remedia ordine plerumque præposito adhibita, vindicante Deo, incallum nobis eant.

Sed quæras fortè, qui Deus permittat tot homines maleficis artibus devinciri, & necari? Ne mirare: summa in Deum dissidentia etiam supplicii genus meretur. Multis vix alius medicus, quam magus, nec alius pharmacopæus, quam diabolus quaeritur. Jure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat Ambrosio Episcopo nullum unquam magum nocere potuisse ob illius firmissimam in Deum fiduciam. Mortuam namque Justiam Imperatricem Ariana, cum Innocentius magus in quæstionem raperetur, inter tormenta falsus est, Angelum Ambrosii custodem, suum esse tortorem. Nam vivam Imperatricem se nocte intempestâ sub templi tectum ascendisse, & sacrificasse eo fine, ut Ambrosium infamem invisumque faceret plebi, nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis effloruisse: missos etiam à se Dæmones qui Ambrosium necarent, sed his ultra adium fores progredi non licuisse. En, quibus excubiis Deus illos defendat, qui omnem in se solo collocant fiduciam. Et plerumque qualis est hominis in Deum confidentia, talis est Dei in hominem liberalitas. Sed heu quam in Orbe rari sunt, qui Deo fident toto animo! mores hominum considera, & plurimum ubique reperies diffidentia, quæ quotannis pæne eadem redit ac reviviscit, & inde tam vani timores. Jam fruges metuunt nivibus suffocandas, aut in herbâ neandas à siccitate, jam pluvius mergendas, aut grandine sternendas, vel fulmine exurendas: Jam aliunde vexandam annonam timent: Jam verò ne valetudini, aut incertis casibus desint necessaria, formidant: Jam ad rumores bellicos consternantur, & spem omnem abiciunt: Jam ad funerum, aut aliarum cladum nuntios penitus exanimantur; in quocunque demum laboris aliquid ac difficultatis sentiunt, de eo mox diffidunt, & cum animum gerant cæcum, manus semper oculatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentiâ parum rectè parùmve liberaliter sentiunt: hinc illa animi de rerum temporariarum prospectu nunquam secuta, semper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clavis est ad ætatum, è quo Deus cælestes divitias solet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium est plurimorum scelerum, aut finis.

CAPVT XI.

E cognitione divine Providentiæ magnam in Deum fiduciam, è fiducia veram cum Deo divinæque voluntate concordiam nasci.

Sicut in auræ torque anulus ex anulo pender, sic è notitiâ divinæ providentiæ nascitur fidentia, ex hac facillimè sequitur humanæ voluntatis cum divinâ conformatio. Da mihi hominem, qui Dei providentiam

Tom. I.

A in omnibus agnoscat, & eique fidat, mox dabo, qui se divinæ voluntati exactissimè subijciat. Ita nos instruit Deus, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo. Et ut impleamur cognitione voluntatis ejus, in omni sapientiâ & intellectu spirituali. In Noëmo id totum liquidissimè videre est.

§. I.

Principio Noëmus de infinita Dei providentiâ instruitur erat. Ideo Deus fidelissimâ narratione voluntatis huic viro aperuit, in quem usum arca, quam etiam longæ & lata, quamque alta esset fabricanda; quâ ratione omnis generis animantes in eam cogenda, quomodo suum singulis pabulum comportandum, quo denique modo in perfectam à se arcam cum septem conjunctissimis sibi hominibus ingrediendum foret: decretum enim esse universum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noëmus mirissimam Dei providentiam addidit, in hac porrò tam exactè cognita summam reposuit fiduciam, quâ certissimo sibi persuasit, se cum suis inter Orbis funera servandum. Hac conceptâ fiduciâ, facillimum ei fuit, suam in divinâ voluntate constitutæ, omniâque ad perpendiculum divinæ voluntatis facere. Hinc illud amplissimum Noëmi encomium, Fecit Noë omnia quæ præceperat ei Deus. Hic observatu dignissimum, quod Noëmo cū suis arcam ingresso, Deus arce ostium foris clausit; quâ ratione clavem ad arcam referendam secum abstulisse dicendus est. Sed percontari libet, an non consultius fuisset, clavem illam Noëmo tradere, ut cluvione subsidente arcam ipsemet Noëmus referret egressum. Verum ideo Deus hanc clavem nulli committere, sed sibi voluit reservare, ut arca inclusi eadem manu educerentur, quâ fuerant introducti, utque non in alio ullo quam in suæ libertatis ac salutis auctore fiduciam collocarent.

C Hac ipsâ ratione Joseph Egypti Prorex, ut divinam providentiam nosceret, tam admirandis casibus docendus erat: ubi providentiam Dei in suos semper vigilantissimam nosse didicit, etiam fiduciâ fuit imbuendus. Ideo enim permisit Deus, ut Pharaonis pincerna tam officiosè rogatus interpretis sui meminisse veller, biennio tamen toto oblivisceretur, ut sic Joseph disceret non hominum favore niti, sed Dei solius, cui libertatem suam omnem acceptam referre deberet. Chrysostomus egregiè super hac re philosophatus: Considera, inquit, quomodo post restitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus opportunum, ut majori cum gloriâ inde educeretur. Si enim præfectus pincernarum ante somnia Pharaonis recordatus, auctoritate suâ eum liberasset, fortassis non tam perspicua fuisset alius ejus virtus. Nunc autem omnipotens & sapiens Deus, sciens sicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterum inde reduci: permittit ad tempus biennii præfectum pincernarum illius oblivisci, ut & tempus somniorum Pharaonis veniat, & compellente necessitate ipsâ, justus ille in toto regno Pharaonia notus fiat. Hinc illa Josephi in divinam voluntatem tanta devotio, ut omnia quæ sibi contigerunt mala, in hanc unam referret: hinc illa nobilissima ad fratres oratio, quâ divinæ voluntatis arcanum explicans: Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum: hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: Nolite timere, num ibid. c. 50. Dei possimus resistere voluntati & vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Nisi Joseph divinæ voluntatis secretum tam probè cognovisset, in crucem fratres rapi jussisset, non tot beneficiis prævenisset. Quod in Noëmo & Josepho fuit divinæ voluntatis studium, hoc in sanctissimis quibusque vitis est videre; de quovis illorum affirmari potest: Semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei.

vers. 5.

Cec 2

§. II. Poly-

§. II.

Euseb. lib. 4.
Eccles. hist.
cap. 15.

Polycaepus Smyrnenfis Pontifex non semel quaesitus ad necem divinam circa se providentiam expertus est variè, nam locum è loco feliciter mutavit sapius. Tandem, cum effugio etiamnum pateret locus, velut æstu quodam in divinam voluntatem abreptus, paratè neci se offerens dixit: Fiat voluntas Domini. Vicit hic quidem, vicerunt & alii, sed sapiëntem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Augustini consilio sic suadentis: *Non nos tenet voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Minidus, seu sapiens seu blandiens. Quisquis divinam circa omnia providentiam, & oculum illum nunquam dormitantem considerat, contumelias, verba probrosa, ignominias, & cetera debonestamenta, velut clamore hostium fert, & longinqua tela, saxaque sine vulnere circa galeas crepitantia.*

Augusti.
serm. 1. de
S. Vinc.
Sime. de
Conj. c. 16.

Gnilielmus
Tyrrus de
bello sacro,
& Rupertus
Abbas
Bergenjis,
ad annum
1095.

Anno Christiano millesimo nonagesimo quinto, cum Urbanus II. Pontifex Maximus in Galliis, in concilio Claromontano publicè de Palæstinâ recuperandâ perorasset, omnium animis ad sacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum est ab omnibus, **DEVS VULT, DEVS VULT.** Hæ voces deinde ab universo exercitu illo, plusquam trecentis millibus hominum, pro militari tessera sunt usurparæ. Maximè verò cum conflictum jam spectaret & acies utrinque concurrerent, Christianus miles generosè succlamavit, **Deus vult, Deus vult.**

In terram verè sanctam, in terram vivorum tendimus nos omnes, quotquot Christiano nomine censemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cum pericula premunt, cum occulti hostes laceant, latè vociferamur, **Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.**

Sur. tom. ult.
die 11. Nov.

Aldegundis sanctissima virgo, cum mitos in virtute progressus fecisset, caelestibus ostentis sapius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam revivens, jubebat à Dei matre quod vellet postulare, facillè impetraturam quod petisset. Huic Aldegundis alacriter respondens: Hoc ipsum, inquit, postulo, ut fiat, quod vult Deus: mea unica voluptas, Domini voluntas.

Eudoxia Augusta Theophili Imperatoris conjux, cetera non laudabilis, hoc uno tamen plurimum commendanda, quòd cum ejus filius gravi morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro episcopus fuerit accersitus, ut suis precibus valedudinem filio restitueret: In eam rem Antistes operam suam spondit, si tamen Diofcorus hæreticus exigeretur urbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, visum fuerit, viveret filius meus: sin eum ille qui dedit, auferre constituerit, fiat voluntas ejus.

Bern. serm.
de verbis
Abac. prophet.

Apud hunc Bernardus: *Vita enim, inquit, in voluntate ejus, ut hoc nobis in omnibus utilis atque omnino commodius non dubitemus, quòd ejus congruit voluntati. Et propterea quàm sollicitè conservare volumus vitam animæ nostræ, tam sollicitè sumus quòd possumus ab eâ non deviare. Nam, ut idem optimè, Totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra divina (ut dignum est) subiecta sit voluntati. Hæc autem subiectio vix erit diuturna & firma, nisi divinæ providentiæ notitiâ fuerit fulta.*

Serm. Quo-
modo volun-
tas nostra
divine &c.

S. Francisci
in divinam
providen-
tiam fidu-
cia.

Sanctus Franciscus Xaverius, qui primus è Societate Jesu in Indiam & Japoniam Christi Evangelium invehit, ita altè imbiberat animo divinam providentiam, ut plurima incredibilis in eam fiduciæ specimina ediderit. Ex hac porro fiduciâ tantum divinæ se voluntati conformandi studium nascebatur, ut Xaverius ad Ignatium ex Indiâ litteras scripserit in hæc omnino verba. Gratia & Charitas Christi Domini nostri.

Mi Pater in Christi viscèribus unice. Te ego, pater animæ meæ, summèque mihi venerande, politis humi genibus suppliciter oro, ut mihi à Deo impetres,

§. III.

A ut dum vivam, sanctissimæ voluntatis suæ mihi det, & planè cognoscendæ, & omnino exequendæ facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum divinâ voluntate consensum persuasit summa in divinam providentiam fiducia. Hæc armatis alta spectabat, ingentiâque conabatur. Ubicumque enim divinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculose. Ita nihil moliebatur quòd non efficere, nihil inchoabat quòd non abolveret Deo nixus. In ultimam Orientis regionem Japoniam lembo vectus piratico ire sustinuit, securus periculorum, quæ ab amicis periculisque hominibus & pluma denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quòd tam exiguum haberent fiduciam Dei, in cujus illa omnia essent potestate: Equidem, ajebat, cum Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò sciam, nihil omnino metuo præter ipsum Deum, cum res ceteræ quamvis noxiæ, non nisi quatenus ille finit, nocere hominibus queant. Itaque Dei unius præsidio per tot maris terraque discrimina, per tot gentes sermone moribusque dilonas, Indiæ vastitate non contentus, Malacam, Molucas insulas, Mauticam, Japoniam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque industriâ complexus, ad ultimam Orientis penetrauit, oceanòque toties remento Christianis mysteriis feras barbarasque gentes intulit, ac mitigavit. Nec verò unquam illum Dei fiducia fefellerit. Illæsus venena bibit, sagittas transiit, ter naufragium fecit, ac semel tabulæ incubans biduum triduumve fluctibus impune jactatus evasit, aliæque innumera pericula effugit: illud autem assidue animo versavit: *Si Deus pro nobis quis contra nos?* turpissimum ratus, & omnium periculorum maximum, divinæ providentiæ atque potestatis spem fiduciâque abjicere. Ita unicum in Orbe hostem timuit Dissidentiam. Præterea (sic ipse loquebatur) cum neque demones ipsi, neque eorum satellites ac ministri quidquam nos lædere queant, nisi Dei permisso ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potissimum fuit studium, divinam providentiam cognoscere, & cognitâ in fiduciam assurgere, è fiducia in suavitissimam cum divinâ voluntate unionem transire, in hac quotidie crescere, hoc demum agere ut propria voluntas suæ sibi ducat in divinam colloquere. Et certè qui Deo voluntatem semper fieri optat, is in omnibus gratificatur suæ. Quid enim ei resistat, qui pro suâ voluntate agnoscat divinam? Et hinc etiam præcorum Patrum laudatissimè consuetudo, quâ omnia, quocunque modo & ratione evenissent, in unius Dei providentiâ voluntatemque rejecerunt. Res proflus memorabilis. Josephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimum laudandi, quòd cum pecuniam emendo turco allatam in singulis faccis repositam reperissent, oblitus facti, mutuo dixerunt: *Quidnam est hoc quòd fecit nobis Deus?* Verba dignissima observatu, *Quod fecit nobis Deus?*

Quis nostram non dixisset: Hæc quidem manifesta fraus est: occasionem quarant Aegypti ad perdecendos nos: hoc factum est fruendū in nos calamitiam. Nisi forsitan æconomus ex incuriâ numerorum oblitus, eos nescio quo casu in saccos frumentarios raptim abdidisset: Quid si fortassis elemosynæ loco reddere nobis voluerit monetam nostram? Quid si plures hac ratione emptores allicere cogitaret? Illi nihil horum, sed sapienter omnia: *Quidnam est hoc, ajunt, quòd fecit nobis Deus?* Quidquid erroris intervenerit aut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium causa est voluntas Dei, sine cuius nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec passerulus ex acie decidit.

Nos frequentissimè more canum percussu sustinemus aut lapidem mordemus, aut ob scripturam malam calumio indignamur, aut in picturâ errorem penicillo assignamus,

mus, & manum jacentis, scribentis, pingentis non consideramus; Dei manus facit hæc omnia. Ita sanè loquendum, ita & sapiendum in omnibus: Deus disponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia. Et ut optime capiamus hunc & loquendi, & sapiendi modum, paradigmata dabimus compluscula & Christi & Divorum ore petita.

§. I. V.

Christus Dominus in æternam Patris providentiam velut suavissimo æstu abreptus: Pater, inquit, quoniam sis fuit placitum ante te. Ita mi Pater; rectè omnia fecisti; nec mortaliū illis in tuā dispositione, aut in iudiciis tuis quidquam damnet, quoniam sic placuit tibi. En, quā suaviter doceamur divinæ potestati modum non definire, Dei iudicia non scrutari, decreta non exanimare, sed hoc uno acquiescere quia Deo sic placet. Patri sic placuisse Servator asserit, quare sic placuerit, non exponit. Siquidem divinæ voluntatis causa nec assignanda est, nec querenda. Mille causarum loco est, Deum sic voluisse. Divinæ providentiæ voluntas, est summa iustitiæ norma; nec aliter ejus rationes constant, quā si nulli hominum reddantur. Idcirco in omnibus omnino rebus faciendis aut omitendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Christi, o Christiane dic semper: Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater. Et si hoc uno die milies, est ter milies ingeminandum: Ita Pater. Et tunc magis id dicendum, & assidue repetendum, cum magis premunt adversa, in omnibus tuam sanctissimæ ipsius voluntati subijciendo: Ita Pater. Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus, & æger, & moriens identidem pronuntia, velut si dicas: Domine, nil possum tibi negare, tu scis. Sicut ergo vis, sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimū adveseretur. Ita Pater, ita fiat & nunc, & semper, & in omnem æternitatem.

Hoc pacto è priscis Patribus quidam precari solitus est: Fili Dei, Fili Dei, sicut scis & sicut vis, miserere mei, Fili Dei. In hunc ferè modum ille divinæ voluntati devotissimus scriptor: Domine, inquit, dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quidquid tibi placuerit. Non enim potest esse nisi bonum, quidquid de me feceris. Si me vis esse in tenebris, sis benedictus: & si me vis esse in luce, sis iterum benedictus: Si me dignaris consolari, sis benedictus: & si me vis tribulari, sis equè semper benedictus. Domine libenter patiar pro te quidquid volueris venire super me. Indifferenter volo de manu tuā bonum & malum, dulce & amarum, latum & triste suscipere; & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere. Hoc est, o Christiani, vero nomine devotè precari, devotè agere.

Aprioribus nec ista differt oratio: O bone Jhesu, sic me amasti, ut totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid jam magni sit, si totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, sed verè paternas. Certus ego sum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum est in oculis tuis, tua enim sunt omnia, nec est qui tuæ possit resistere voluntati. Quia tu Domine sicut voluisti, fecisti. Nec est in hominis potestate consilium tuum. Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: Nunc, inquit, Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Sic Judith precata: Dicamus, inquit, stantes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam.

§. V.

Mirum dictū est, quoties liber de imitando Christo Domino inculcet hanc ipsam, de quā agimus, divinæ providentiæ agnitionem, & sanctissimum quod inde nascitur, divinæ humanæque voluntatis connubium. Nam post varia præcepta, velut præstantissimum,

Tom. I.

A imò compendium omnium traditur: Nihil ergo, in-Thomas à Kempis l. 3. quit, amorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum ita laudare debet, sicut voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ dispositionis tuæ: de quā tantum contentari debet & consolari, ut ita libenter velit esse minimus, sicut aliquis optaret esse maximus: & ita pacificus & contentus in novissimo, sicut in loco primo: atque ita libenter despiciabilis & abiectus, nullius quoque nominis & famæ, sicut ceteris honorabilior, & major in Mundo. Nam voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet. Hoc ipsum inculcat alibi hac occasione: Quæstio est sepe agitata, in quo demum verus in virtute profectus consistat. Quæstioni sic respondetur: In Thomas à offerendo te ex toto corde tuo voluntati divinæ, non querendo Kempis l. 3. que tua sunt, nec in parvo nec in magno, nec in tempore, nec in cap. 25. u. 3. æternitate, ita ut unā equali facie in gratiarum actione permanas inter prospera & contraria, omnia aquā lance pensando. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum Deo, non naturæ puritate, sed voluntatis conformitate.

B Objicias hic forsitan: Si velit Deus parentes meos mori, quā ratione possim ego parentum meorum obitu velle? Quod si Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipsum velim & ego? Mi bone homo, patrem tuum matremque vult Deus mori, non eo solum quo illis eripatur usura vitæ, sed ut satisfiat debito iustitiæ, vel ut fervetur ordo naturæ, quod & te velle convenientissimum est. Ita proisus si damnari te velit Deus, non hoc ideo vult, ut tibi malum inferat, sed ut malum puniat, & iusticiam defendat, quā ratione par est & te velle puniri noxas, etiam in teipso. Sed opportune hoc loco illud tibi ingero, quod disertissimus ecclesiastes ante centenos & plures annos memorie consignavit in hunc modum: Si re, inquit, quotidie ex integro divine voluntati ad omnes illius nutus promptum paratumque offeras, veniam noxis obtines, tantumque gratie mereris, ut possis non tantum inferorum rogos, sed & piacularis flammas non timere. Sincera hac tui oblatio ad omnem Dei tate 7. mihi voluntatem exequendam, penitentiarum, & indulgentiarum, pag. 87. & elemosynarum loco est.

Quid ergo tergiverſamur? creatæ res omnes divinæ parent voluntati, & hoc (indignum proisus) detrectet solus homo? Deus propositum sibi finem in rebus omnibus spectat, & consequitur: consequemur & nos nostrum, si cognita ejus providentiā, nostram ipsius voluntati semper subjunxerimus. Sed heu, nimis subinde molles sumus, & ad omnes molestias graviter ingemiscimus. Verissimè Seneca: Quomodo hic potest Sen. de vitâ Deo parere, inquit, & quidquid evenit bono animo excipere, beatæ c. 15. nec de fato queri, casuum suorum benignius interpreti, si ad voluptatum dolorumque punctuunculas concutitur? Si quid Deus immiserit, quod graviorem ingerat molestiam, quodque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Christi occasionem cogitemus, dicamisque cum Christo: Non mea, sed tua voluntas fiat. Luc. cap. 22. Hoc est divinæ providentiæ ac voluntati se integrè committere, ut ipse de nobis statuatur, quod, quantum, & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus.

Ludovicus Bloſius hæc omnia suis verbis confignet: Bloſ. Inſtit. Propriam, inquit ille, voluntatem ubique deſerat: eam Deo ſpiritu. cap. 2. reſignet, eam integrè in Deum tranſfundat, ejuſque voluntati perſectè uniatur. Nunquam ore, nunquam corde dicat (ſpectando ſeipſum & proprium commodum) verba iſta: Volo hoc, Nolo illud: Eligo hoc, Reſpicio illud. Neque in tempore, neque in æternitate aliquid ſuum quærat: ſed omni proprietate reſectâ, ſe proiſus ſeiſpo ſpoulet privetque, & ſibi rebiſque omnibus ſic moriatur, ac ſi nunquam creatus eſſet. Quærat autem ubi que Deum, ejuſque honorem ac voluntatem, ita ut iſſis quoque orationibus piſq; deſideriis ſuis humilem ſui abnegationem reſignationemque conjungat, petens non ſuam, ſed Dei voluntatem fieri. Omnia que ſibi eveniunt, reſerat ad iſſam voluntatem divinam, & ea nude de manu Domini ſuſcipiat, ſine cujuſ provi-

Ccc 3

providentiā nec unum quidem solum arboris decidit in terram: Permissionem ordinationēque illius sicut in prosperis, ita & in adversis, in damnis rerum, in injuriis, calumniis, opprobriis, ludibriis, atque sui contemptibus in doloribus corporis, in angustis pressurisq; cordis, in meroribus, in derelictione calamitatēque internā, & in quibuscumque afflictionibus, patienti ac tranquillo animo ferat, eūque laudet: credens illum & velle, & posse salutem suam in omnibus promovere.

CAPVT XII.

Epilogus seu omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

Compendiariam hic docere, benevole Lector, cogitamus, & hujus institutionis de conformandā voluntate nostrā cum divinā, summam & epitomen dare, ut semper sit in oculis, quod cupimus semper esse in animo.

Eam ob causam imagines etiam huic rei significantes adjecimus. In singulis illarum geminum cernis tam divinā quam humanā voluntatis symbolum. Cor aureā coronā redimitum oculis divinam voluntatem subjicit, quā non tantum optima, rectissima, imperans omnibus, sed & immutabilis sibi que semper simillima; Lihum & Gladium utriusque secus habet, nam & premio & supplicio mortales afficit. Cor alatum humanā voluntatis symbolum corollam ē rosis, subinde ē pavonum pennis, contextam habet: Velle nostrum variabile atque inconstans, tunc solum laudabile, cum suis se alis, suis se desideris ad cor & voluntatem divinam evehit, aut certe non reluctatur, cum evehitur aliunde vel attrahitur. Voluntas humana tantō felicior semper, quanto divinā conjunctior est.

Alterum divinā voluntatis symbolum Sol est, humanā Heliotropium. Inter solem & hunc florem summa est amicitia. Obtutu religiosissimo eoque assiduo Solem velut suum dominum flos iste sequitur: nec densae nubes, quidquid venerationis aut obsequii hoc est, impediunt. Minus flore sapimus, nisi pariter divinam voluntatem nostra comiteretur, ut afflecta calamitate nullā separabilis. Cetera istarum imaginum, tuā, mi Lector, interpretationi permittimus.

Hactenus dicta digessimus in hunc ordinem.

Et primo quidem libro egimus de *Divinā voluntatis Cognitione*. Altero, de *Humana voluntatis ad divinam Conformatione*. Tertio, de hujus *Conformationis Emolumentis*. Quarto autem, de *Conformationis istius Impedimentis*. Quinto denique, de *eiusdem Conformationis Adjumentis*. Hæc jam summam & compendio sic trademus, ut ea quidem quæ dicta sunt non temere reperamus, sed dictis confirmationem addamus.

§. I. Divina Voluntatis Cognitio.

Bernard.
serm. 62. in
Cant.
Scrutatio
divinæ
Majestatis
est formi-
dolosā, vo-
luntatis
verō tam
tuta quam
pia.

De hac eruditē Bernardus: Formidolosā est, inquit, scrutatio Majestatis, at voluntatis tam tuta quam pia. Quid nī totā diligentia scrutando in stem sacramento voluntatis Dei, cui mihi parendum per omnia scio? Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus est Deum velle, aut quod certus est eum nolle, id velle præsumat? Quis ille tam protervæ frontis, tam exhausti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potius meam, o Deus, quam tuam fieri voluntatem, quia meam utiliore tuā judico. Ego ipsi mihi providebo; æternæ providentiæ tuæ me totum committere, nec secutum nec tutum est. Hæc forsā dicere pudori ducimus, non item facere. O multos nimis modicē verecundos, qui voces has quidem detestantur, sed voce solum, non re & factis. Hic profectō grande periculum est, dum infelicer nobis blandimur, & palpando nosmetipsos seducimus. Nam dissimulamus Dei voluntatem nosse, dum

A nostram facere, & aliquam de ignorantia habere voluntatis excusationem. Præclarissime hic instructus Bernardus: Propterea rogo vos, inquit, diligenter attendite, quæ mihi mihi occurrunt, quod utilius possitis audire. Vbi certa est Dei voluntas, omnino nostra sequatur in his videlicet, in quibus certum aliquid in scripturis invenimus, aut ipse spiritus manifeste clamat in cordibus nostris, quid sentiendum sit, ut est Charitas, Humilitas, Castitas, Obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere Deo scimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est quod odit ea Deus, ut est fornicatio, impatientia. In his vero rebus, in quibus nihil certi possumus invenire, nihil certum voluntatis nostra definit: pendeat inter utrumque, aut saltem neutri paritatem inbareat, cogitans semper ne forte altera pars Deo magis placeat: & parati simus voluntatem ejus sequi in quacumque partem eam cognoverimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæset, nemo dubia pro certis admittat, nemo sui in dubiis iudicium vendicat, precipitè sententiam, & experientiam quod scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Ergo quod certum est Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum est eum nolle, similiter execremur & nos: quod autem incertum est, utrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus.

Hæc longè utilissima Bernardi instructio dubiis omnibus occurrat, defectibus actionum nostrarum omnibus medetur. Exemplo demonstratur id quod dicimus. Egenis stipem largior: Hic sanè nescio, velint Deus à me fortasse plus erogari. Ergo ad divinam voluntatem confugio: Mi Deus, si scirem te velle in elemosinis dandis me largiorem esse; utique mox essem largior. Pari modo: Per horæ partem preces inco: Mi Deus, si nossem te velle prolixius me precari, abscedi omni cunctatione id facerem. Eodem modo: Jejunia inco: Mi Deus, si exploratum mihi esset, te velle strictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptissimus id exequer. Idem in omnibus aliis actionibus faciendum, cum Deo sic semper paciscendo: Mi Deus, ira hoc, ita omnia alia facere vellem, prout tu à me id fieri velles: quod si ego minus assequor voluntatem tuam, tu meam instrue, impelle, coge prout vis; posside me, mea voluntas non sit mea amplius, sed tua, prout te illa ut tuā utere. Hic juverit illam Ecclesiæ precationem crebrius iterare: Oblationibus nostris quas sumus, Domine, placare susceptis, & ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntatis. Sed & brevissimum illud vel uno decemies repetisse proderit: † Mi Deus, doce me facere voluntatem tuam. Aut: * Domine quid me vis facere?

Hinc etiam ad callidissimas illas diaboli quaestiones las in promptu responsio est. Solet interdum demon ludæ obijceret, quid responderes? In hoc illove rerum eventu quid consilii caperes? Si spes tua te falleret, si quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia verba suffragator ingerit, & ut cautius irretiat, verba fallaque miscet. Frequenter rem eo modo proponit, utram in partem aliquis se staret, mulpulam inveniat, perplexus fiat, & noxā non careat. Tutissimum hic non respondere: victus es si cum vaserim Sophistā hoc cœperis disputare. Ego disputationem cum adversario tam subtili ne ingredere, sed velut compressis oculis hoc unum oppone: Si velit hoc Deus, & ego velis: si nolit, & ego nolo: divinæ providentiæ ac voluntati me totum do, dico, addico; in Dei arbitratum quantus sum transii; sicut Deo placuerit, sic fiat. Hoc uno divinæ voluntatis clypeo diaboli tela omnia eliduntur: sic vincitur disputator ex Orco, sic sua homini tranquillitas conservatur. Ad uberiores autem divinæ voluntatis notitiam plurimum conducet, arbitror, sequens præceptio.

Memorant vitum tam eruditum quam pium, mortuum jam

jam vicinum ab amicis & cognatis rogatum hoc modo: Quandoquidem ad eternitatis ostium jam staret, & ad illas oras, ubi placidissima quies, pararetur abiturum, hoc unum se rogare, sui aliquid monumentum relinqueret. Non abnuo, inquit aeger, hanc rem vobis gratificari paratus sum. Multa de Deo deque virtutibus me differuisse memini, nunc dissertationum mearum omnium epilogum, in id virtutum omnium summam, omnis doctrinae brevitarium dabo. At scitote, saepe nobis exiguum videri, quod ad divinam aestimationem maximum est. Virtutum ergo summam hoc est: Omnia quae nobis Deus evenire permittit, aequaliter ab illius manu accipere, nec aliud unquam velle, quam omnia ad divinae voluntatis perpendicularum facere. En, cognati optimi, haec omnium virtutum epitome, hoc summum est omnium virtutum. Sed quaeritis forsitan, quis modus sit divinae voluntatis in rebus omnibus cognoscenda? Modum ergo hunc habetote: Si quis in omni-bus ita se affectum sentiat, ut si Dei voluntatem perse-ctam haberet, eam sine mora sequeretur promptissime; hic à Dei voluntate non facile aberrabit; impletur agni-tione voluntatis Dei, & voluntas Dei in manu eius dirigetur. Et quod talis à ratione & conscientia saepe se impelli ac trahi persenserit, eò vocantem Deum securè sequetur: modò impulsus isti nihil à sacris paginis, aut Ecclesiae legi-bus alieni suadeant.

Sed hic illud objeceris, quod plurimos pessimè an-git: Et unde, ajunt, scio Deum & hoc, & istud, & illud velle? Tunc sanè scis, mi Christiane, & hoc, & istud, & illud Deum velle, cum cernis permittere: si noller, non permittere: An Deus nolit, quod ab aeterno permittere decrevit? Locupletissimum produco testem Augusti-num, qui dilucidissime: Deus, inquit, quasdam voluntates suas utique bonas ita implet per malorum hominum volunta-tes malas, sicut per Judeos malevolos bonà voluntate Patris Christus pro nobis occisus est. Propterea magna opera Domi-ni, exquisita in omnes voluntates ejus, ut miro & ineffabi-li modo non fiat praefer ejus voluntatem, quod etiam contra ejus sit voluntatem, quia non fieret si non sineret, nec utique no-lens finit, sed volens. Nec sineret bono fieri male, nisi omnipoten-tiam de malo facere posset bene. Observa hoc, mi Chri-stiane: Non fieret, si non sineret, nec utique volens finit, sed vo-lens. Quod ergo vides vel audis Deum permittere, scias velle. At dices: Etiam peccatum permittit Deus. Ita est; sed non ignoras in omni peccato culpam & poenam, velut duos vermiculos in putrido dente, aut cariosà tra-be delitescere; culpam non vult Deus, sed certè poenam; & ita quidem, ut omnem omnino poenam non tantum in nos statuat, sed ea nos ipse afficiat. Hinc sapissime peccatum punitur peccato: ita per facinus Absalonis in-cesti punitum est crimen Davidis adulteri. Eadem est ratio ceterorum.

Hanc eandem divinae voluntatis cognitionem pro-mover illud Siracidae praeceptum: Omne quod tibi appli-catum fuerit, accipe. Quid enim tibi poterit manus tui amans, & sapiens imponere, quod tibi non conveniat? Rex celi pater tuus est, sapiens est, bonus est, omnia po-terit: cur in te permittat, nisi quod è te tuà sit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicatum, quaecunque demum & à quibuscunque applicetur, id divinae voluntatis esse scito, & ideo quam agnosceis, hanc & sequere voluntatem. Memento, ne ea quae sunt, velis arbitrari tuo, sed ita fieri, prout sunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus providentiam ac voluntatem divi-nam facile agnosces. Optimè Augustinus: Acquis, inquit, pecuniam, perdis innocentiam, & vide directionem quā dirigit te Deus, ut omnia quaecunque vult, velis & tu: ipsa enim est directio. Quocirca prudētia aut providentiae suae nemo fidat: Medicus quidem, ait Tullius, ingravescenti morbum ratione providet, insidias Imperator, tempestates gu-bernator, & tamen ipsi saepe falluntur, qui nihil sine certā ra-

tionem opinantur. Incerta sunt providentia nostra, incertissima: Sap. cap. 9. Neminem fallit, nunquam fallitur divina providentia. vers. 14.

§. II. Humanae voluntatis ad divinam CONFORMATIO.

Voluntatem divinam nosse non satis est, oportet & facere. Serrus qui cognovit voluntatem domini sui, Luc. cap. 12. & non preparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, va-pulabit multis. Rectè sequitur divinae voluntatis notitiam hu-manæ cum illà Conformatio. Sanctissimam Dei vo-luntatem agnosceis: ergo & amplectere, & tuam illi sub-junge. An forsitan hoc expectas, ut illa se tuae subjiciat & conformet? Frustra es. Deus operatur omnia secundum Ephes. cap. 1. consilium voluntatis suae. Et fac velle hoc Deum, quod tu vis, tuo id damno velle. Non potest esse bona volun-tas, quae non convenit cum omnium bonarum volunta-tum normā & regulā. Fundamentum est immobile: Pax Luc. cap. 2. hominibus bonae voluntatis: at non potest non esse bona, vers. 14. quae convenit cum optimā voluntate.

Fit quandoque ut materfamilias hypocaustum repe-riat plus æquo calefactum, putetque balneum se ingrel-sam, non cœnaculum. Hinc bona mulier tota in fer-mento esse, & in ancillam bilem omnem effundere; stomachosis etiam vocibus sic illam oburgare: Eceur, improba, hypocaustum sic calefecisti? ad cœnandum huc convenimus an ad lavandum? quid opus frustra consumere lignorum tam grande pretium? utrimque nocet, & nobis, & lignis. At ancilla: Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperavit herus. Illa, mox ubi he-rum ita fieri voluisse audit, restringit bilem, & mitius lo-quitur, calorēque ingratum aliās, discit non sentire. Atque hic finis est pugnae in verbosissimam litem alio-qui protrahendae. Tanti est illud unicuique respondisse: Herus ita voluit. Idem nobis, in adversis omnibus man-suetum silentium persuadear, hoc unicuique cogitasse: Deus ita voluit.

C Eleganter & verè divus Prosper: Nec aliquid in nobis, Prosper. in inquit, libera voluntas melius agere potest, quam ut illi se con-sentiam. ex-mendet, qui malè agere non potest. Quae cum ita sint, nihil rectius aut melius facere possumus, quam invictæ Dei voluntati nostram penitus submittere, nec aliud un-quam in animum admittere quam quod Heli sacerdos 1. Reg. c. 3. dixit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Plenissi-ma philosophiae verba, vocat hoc effatum Chrysosto-mus, quo seipsum Heli ad omnem aequanimitatem, contra vitu-per. vii. etiam in adversis animavit. Bene hoc quidem Heli, sed monast. optimè Christus: Pater, si vis, transfer calicem istum à me, Luc. cap. 22. veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Prima petitio in-vers. 42. firmitatis fuit, altera virtutis: illud, inquit Leo, optavit ex-nostro, istud elegit ex suo; ut superiori voluntati cedat inferior. Fiat voluntas tua. Hæc vox Christianos instruit, hæc marty-res accendit, virgines confirmat, certantes animat, pusillanimes roborat, jacentes erigit, mæstos recreat, afflicto sanant. Tandem à Christi voce illorum omnium vox una est: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bi-Matt. c. 26. bam illum, fiat voluntas tua. Hic præstantissimus Dei cul-vers. 42. rus est, cum divinae voluntati nostram penitus accom-modamus, & in eā conqueſcimus immobili & impeturbatā tranquillitate, sive prosperis nos Deus excitet, seu adversis emendet. Hoc enim est quod assidue peti-mus: Fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terra. Neque enim Math. c. 6. solum precamur, ut Dei voluntas fiat à nobis, exequen-vers. 10. do quod jussit, sed etiam de nobis, & in nobis, susti-nendo quicquid immiserit. Et hoc præci Patres exerci-tium magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Jobus & David exactissime præstiterunt. Ille: Do-1. Job. cap. 1. minus, inquit, dedit, Dominus abstulit, Sicut Domino placuit, vers. 21. ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Perinde si di-car: Dominus ista commodavit, nec à se abdicavit do-minium; quod ergo suum est, repetere potest, sit ille be-nedictus; illi agantur gratia. Nec aliter rex David: Bene-1. Psal. 33. v. 1. dicam,

dicam, inquit, Dominum in omni tempore, & aduerso, & prospero, utcumque ille mecum egerit. Hæc suæ voluntatis in divinam religionem, supream amicitiam gradus est, idem *VELLE & MOLE*. Sic homo sub jugum mittit affectus omnes, & ad divinam voluntatem se totum componit, lætusque canit cum beato Bernardo: *Vita mea in voluntate tuâ, Domine. Egregie Hieronymus de hoc disserens: Bonus est Deus, inquit, & omnia quæ bonus facit, bona sunt necesse est. Mariti Orbis irrogatur & plango quod accidit: sed quia sic placet Domino, ego animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile: quia sustulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me consolabitur. Si auditum quoque surda aures negaverint, vacabo à virtutibus: nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminet super hæc & dura pauperies, frigus, languor. & nuditas: extremam expectabo horam, & breve putabo malum, quod finis melior subsequatur. Sanus sum & gratias refero creatori. Languor? in hoc laudo Domini voluntatem, virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Cedendum est, ait Iulianus martyr, voluntati Dei, sicut lutum obsequitur suo figulo.*

S. Bernard.
serm. 14. in
Cant. ferè
m. d.
Hier. ad
Paulam de
obitu Ble-
sila.

Inst. lib. de
reist. Conf.
Bles. Farr.
Inst. mibi
pag. 192.
& seq.

Att. cap. 9.
vers. 6.

Luc. cap. 22.
vers. 42.

Bona vo-
luntas vir-
tutum
omnium
fundamen-
tum est.

Hæc omnia Ludovicus Blosius in compendium confersens auro scribendum: Qui vere perfectionis amans est, inquit, non à Deo solatium internum, non hoc aut illud præcipue postulare, sed ejus gratissimam voluntatem votis omnibus expectare debet. Eicit enim illa alia peti possunt in gratia, immo dædatus tamen ea appetere, imperfectio est. Planè super omnia Deus à nobis exigit, ut nostram voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipsum facere quidquid voluit. Et per hoc verà pacem in omnibus gaudemus. Multo acceptius Deo est, ut cum

Apostolo ex animo dicamus: Domine quid me vis facere? quam si mira quedam ex voluntate propria pro illius amore nos libenter facere velle dicamus. Super omnia namque quæ vel dicere vel facere possemus, hoc à nobis maxime exposcit Deus, ut intus in corde dicamus: Domine fiat gratissima voluntas tua. Inter omnes preces, quas Christus in hoc mundo fudit, illa summa & excellentissima fuit, Pater, non mea sed tua voluntas fiat. Lucandum quidem est, dum pro gratia & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus: multo tamen delectabilius atque utilius est, potissimo Dei beneplacito se resignare. Vbi quis ad hoc pervenerit, ut seipsum ex toto resignans, & offerens Deo, omnia propter ipsum intus ac foris pati aut subire paratus sit, tunc revera cum ipso bene agitur & non ante. Bona voluntas virtutum omnium fundus sive fundamentum est. Vnius autem est: cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excelsit, & in hoc perfectio est. Quisquis enim ea bonâ præditi est voluntate, ut se abneget ac propria renuntiet voluntati, seque liberrime resignet ac dedat voluntati Dei, ejus bona voluntas est perfecta, idemque absque formidine & anxietate sui curâ vitam transigit, & de vitâ æternâ obtinendâ quandam se sentit habere certitudinem. Eiusdem enim in omnibus cum Deo voluntatis est, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, suaviter, ac tranquille ferre novit & verba aspera, & truces gestus, sava opera, & quidquid demum injuria, sive in ipsum, sive in amicos ejus conferri possit. Sedatè, inquam, & equanimiter tolerat omnia, quæ ipsi undecunque, sive à Deo, sive à creaturis quibuscunque accidere queant. Eum perturbare nihil potest, neque jactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis adversa valetudo, neque ignominia, neque mors, neque vita, neque purgatorium, neque demon, neque infernus. Quia enim ex vero amore divine se permittit atque resignavit voluntati, & nullius mortiferi peccati conscientia tenetur, facile illi toleratu est, quidquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cum aliquid patitur, & in omni rerum eventu, ita cogitat ac dicit: Domine, sicut ipse ab æternitate, antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non ut ego volo. Non meum commodum, non meam delectationem querere debco, sed tuum honorem & tuam laudem. Grator mihi est tua sancta voluntas, quam optandi libertas. En igitur me ipsum dedo, resigno, & permitto tibi Deus meus, non in tempore modo, sed etiam in ævum sempiternum. Plurimi sunt qui hunc

A aut illum vivendū modum, hæc aut illa bona appetant, sed plerumque totum quod agunt ex propria voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel unicam salutationem angelicam cum sui ipsius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem utiliorēque esse multis psalteris ex propria voluntate peractis. Ita Blosius.

Millies ergo ingeminandum, quod piissimus hic scriptor toties inculcans: Verissima devotio, inquit, in humilitate sua resignatione sita est: quando videlicet homo non solum in abundantia, sed etiam in penuria & merore, & aliis quibuscunque casibus ac eventibus in sanctissimâ Dei voluntate plenissime requiescit. Nam, ut optime Chrysostomus & Bernardus: Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra per omnia divina voluntati subiecta fuerit.

Epictetus haud aliter: audi dignissima quæ gemmis scribantur: Mihi quidem, inquit, optabile est à morte inveniendi, nullâ aliâ re, nisi voluntate meâ curandâ occupatum, ut perturbatione vacuus & liber dicere possim Deo: Nunquid præcepta tua violavi? nunquid ad alia sum abusus facultatibus, quas mihi dedisti? num te unquam inconvulsi? num gubernationem tuam reprehendi? Agrotavi, quia voluisti. Agrotarunt & ceteri, sed & ego volens. Pauper fui te volente, sed letus. Non imperavi, quia tu voluisti. Nunquam appetivi imperium. Nunquid me unquam hac de causâ tristitiam vidisti? Nunquid unquam vultu minus hilari te accessi? Paratus si quid manderes, si quid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Adeo. Gratiā quam possum maximam habeo, quod me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupat mors. Quam hæc omnia Christianè ac sapienter!

Quæstio inter duos nascebatur super dicto Gersonis, cum alter interrogavit: Rectene Gerson alluxerit, Jobum plus meruisse quod illatam à Satanâ ceterisque suis hostibus injuriarum patienter toleret, quam si suo libitu opes suas omnes pauperibus erogasset? Rectissime, inquit iste: nam præmio digni sumus majori, si ærumnas undecunque ortas, sine querelâ & expostulatione, sine divinarum judiciorum reprehensione, sine inimicorum accusatione & odio sufferamus, quam si crebris jejuniis, flagris, ciliciis carnem maceremus. Tanti est propriæ voluntatis resignatio. Contra vero impium est, tolerare nolle, quæ Deus per quoscunque demum immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona est, nisi quæ divina conformis est: tantò autem seipsa melior est, quanto divinæ conformior: illa demum voluntas censenda est perfectissima, quæ subiectissima divinæ. Hinc tantum quisque proficit in virtute, quantum in suæ voluntatis ad divinam conformationem. Et hoc libro secundo pertractatum.

§. III. Humana voluntatis ad divinam conformationem EMOLVMENTA.

V Erbo dixero: Humana voluntas cum divinâ in omnibus consentiens, panoplia est virtutum omnium. Nimirum ex hoc armamentario arma suppeditantur in omne genus calamitatum. Is certe qui suam voluntatem agglutinavit ad divinam, quidquid in rerum naturâ triste aut formidabile occurrat, serenè mente despiciens, hoc unum ingeminabit: Fiat voluntas Domini. Eripiantur ei opes, conflagent ædes, diceat: Fiat voluntas Domini. Infestet morbis, exagietur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit: Fiat voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumeliis innumeris exagietur, necdum illum illud desinet: Fiat voluntas Domini. Omnes illum homines divexent, omnes illi demones insultent, ruat celum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc: Fiat voluntas Domini. In summis calamitatibus, summum illius solatium, posse dicere: Sic Domino placuit, hoc vult Deus. Dion

Bion interrogatus, quis in vitâ maximè videretur anxius? Illarum arbitror, respondit, qui in maximis rebus cupit esse fortunatus; mille curis angitur ut assequatur quod optat, afflictus torquetur ne amittat. Nimirum habere satagimus, non adepti dolemus, adepti timemus, movent erepta, sollicitant eripienda. Quisquis autem integrè divinæ se voluntati permittit, hinc & hinc liber est: nec enim angitur quid acquirat aut perdat, sed quid Deus perdere se velit vel acquirere. At quomodo scit Deum hoc vel illud velle? Jam dixi: Quia cognoscit permittere. In hanc Dei permittentis voluntatem se prident transfudit suam; ut si omnia Orbis mala in se unum conjicerent, hanc tamen illi ereptura non sine liberam vocem: Fiat voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde sequitur, tranquillitas inestimabilis. Sed ordine videamus hujus in divinam voluntatem devotionis commoda.

Primum. Pax & gaudium ingens. Quis resistit ei & pacem habuit? Rectè Augustinus: Fecisti nos Domine ad te, inquit, & inquitur est cor nostrum, donec requiescat in te. Proinde saluberrimum Jobi consilium est: acquiesce ei (conformando tuam ad illius voluntatem) & habeto pacem. & per hac habebis fructus optimos. Cui convenit pium illud monitum: Dixi tibi sepius, & nunc iterum dico: Relinque te, resigna te, & frueris magnâ internâ pace. Nihil profectò tam acerbum est, in quo æquus animus solatus non inveniat. Quod autem in hoc Orbe majus uspiam possit esse solatium, quàm sanctissimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantissimè completi? Adhibeamus modò rationem difficultatibus, & nostram divinæ voluntati per omnia subdamus, hac unâ ratione facillimè possunt & dura molli, & angusta laxari, & gravia scire ferentes minùs premere. Omnia nobis & facilia & jucunda, modò nos in omnem Dei arbitratum dedamus.

Secundum. Singulares Dei ductus in rebus omnibus. Nam qui adeò liberaliter divinæ voluntati se totum permittit, ut nil ardentius cupiat, quàm illam in rebus omnibus & nosse & sequi, hujus certè vitæ momenti singulis sic à Deo temperatur & regitur, ut pæne in omnibus videat quid velit Deus, & ut omnia in suum cedant bonum. De Josepho Aegypti prorege hoc asseritur: Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitque in domo Domini sui, qui optime noverat Dominum esse cum eo, & omnia que gererentur ab eo, dirigi in manu illius. Ita fit prorsus: homo divinæ voluntati deditus, ac devotus, in cunctis actionibus singulariter manu divinâ ducitur, & dirigitur ad intelligendam & exequendam Dei voluntatem.

Tertium. Singularis animi demissio & constantia. Cum enim hic talis, non mutabilibus rebus suam voluntatem applicat, sed immutabili Deo affigat, ac cum eo sic unus efficiatur spiritus, ut velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamvis caduca hæc & mortalia labantur, & fluant, & mutantur, & pereant, ipse tamen stat semper idem, sicut idem est cui perpetuò inheret. Mundus transiit & concupiscentia ejus (inquit Joannes) qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Venustè Bernardus: Eris, inquit, inter adversa & prospera mutabilium temporum, tenens quandam æternitatis imaginem, utique hanc involabilem, & inconcussam constantis animi aequalitatem, benedicens Dominum in omni tempore, proindeque vendicans tibi, etiam in hujus mutabundi seculi dubiis eventibus, ceterisque defectibus, perennis quodammodo incommutabilitatis statum, dum te caperis renovare & reformare, in insigne illud antiquum similitudinis æterni Dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudo obumbratio: quippe sicut ipse, ita & tu eris in hoc Mundo, nec in adversis timidus, nec in prosperis dissolutus. Constantiam repræsentanturi, rupem pingunt marinis fluctibus cinctam, cum inscriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo divinæ voluntati devotus hoc idem

A dixerit in omni sorte. Deprimunt adversa? Idem sunt. Extollunt prospera? Idem sunt. Flagellat Deus? Idem sunt. Solatur? Idem sunt semper. Qui facit voluntatem Dei manet in æternum.

Quartum. Felix & sua, & aliene salutis procuratio. Qui sui sensus ac propositi tenax est, cum se non facile aliò finat inflecti, multas necesse est sibi vias obstruat, & opportunitates rectè agendi intercipiat. Neque tantum seipsum, sed & alios impedit, quò minus ad optatum finem pertingant. Nihil deterius quàm sic esse suum. Væ filii desertores, clamat Isaias, ut faceretis consilium & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum. Vultus esse vestri finem esse, sed in supplicium. Nam brevi nec vestri eritis nec mei. Homo cerebrosus, & sui arbitrii, non raro aliis, sibi sepius & molestus, & noxius est. At verò qui non suo semper judicio stare, nec suo vivere ingenio cupit, sed se ad omne unius divinæ voluntatis momentum librare novit, hic & sibi met ipsi semper, & aliis prodest sepius. Nam in omni eventu, etiam pessimo ac turbatissimo, exempla is suppediunt optima omnigenæ virtutis, neque enim aliud ferè audietur dicere quàm hoc unum: Sicut Domino placuit, ita factum est. fiat voluntas Domini. Ita quò cum Deus vocat, advolat, & quò avocatur, revolat; nec aliter quàm rex David loquitur: Si autem dixerit mihi: Non places, presto sum, faciat quod bonum est coram se.

Quintum. Fastigium & culmen est Christianæ perfectionis hæc humanæ voluntatis cum divinâ Conformatio. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitiâ, & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo. Nimirum, hoc primum hominis Christiani studium est, exquirere quid velit Deus, quæ ratione sanctissima Dei voluntas colenda sit, & exequenda; ut in re qualibet, & quovis momento, cum Paulo dicat: Domine quid mihi facere? & cum Christo, Fiat voluntas tua de me, in me, circa me, per me, tam in vitâ quàm in morte, tam in tempore quàm in æternitate. De hoc tali homine Chrysostomus: Melior est, inquit, unus faciens voluntatem Domini, quàm innumeris peccatores. De hac tali mente Isaias: Vocaberis, inquit, Voluntas mea in ea, quia complacuit Domino in te. Qui virtutibus omnibus studere vult compendio, hoc agat: suam voluntatem affigat divinæ, & jam virtutes omnes perdidicit. Multum facit, qui rem bene facit, optimè facit, qui promptius divinæ quàm suæ se voluntati subicit. Hoc est quod Orbis ecclesiastes Paulus tantâ sollicitudine urget, quod tantâ diligentia commendat, quod suorum auribus toties inculcat, & Ideo, inquit, & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientiâ, & intellectu spirituali, ut ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, facientes voluntatem Dei ex animo. Ut steteris perfecti, & pleni in omni voluntate Dei. Idem hortatur Augustinus: Stantem te, inquit, inveniat omnis casus. Verè stat, & omnem calamitatis impetum impavidus excipit, qui suam divinæ voluntati jam transcripsit: Stantem hunc inveniunt omnes casus. Mentem divinæ voluntati adstrictam nullæ hostium vires avellunt. Fare, age Susanna, quid pateris, quibus in periculis luctaris? Angustia mihi sunt undique: omnibus rebus urgeor; me plurima depressum eunt, timor, sollicitudo, horror, angustia; undequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis sic anxius animi, atque incerta? Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini. O vocem plusquam virilem, & constantiam invincibilem! Susanna judicat suavius esse mori, quàm divinæ voluntati non obsequi: In quascunque, ait, angustias adducar, quibuscunque calamitatis infamier, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus, voluntatem ante oculos statuo; satius est milles perire, quàm voluntatem tuam vel semel deferere. En, ô Christiane, Virtutum Panopliam in feminâ! Stantem invenerunt

Susannam

Sufannam moestissimi casus. Animus divinæ voluntati devotus supra omne omnium malorum impetum est: fastigium & culmen atigit, ubi semper in divinæ voluntatis finem suavitissime infudit.

Blos. Farr. Injui. mibi pag. 541. In afflictionibus, non est querendum solatium in creatura. Præclare abbas Lactentis Blosius: Quando nobis Deus, inquit, præsentia sua consolationem subtrahit, adeoque se à nobis elongat, ac sinter ipsam & nos densissimus murus interpositus sit, quando item nos in angustis, afflictionibus ac miseriis nostris veluti relinquit (sicut Christus à Patre suo relictus fuit) & perinde nos quasi confugientes ad se neque videre neque audire vellet, solos certare sinit: tum in ipsa nostra desolatione immobiles permanere, & in nulla mortali creatura vel negotio solatium querere debemus, nisi in illo duntaxat verbo, quod & Christus ipse dixit: Fiat voluntas tua. Hoc verbum & jucundissimum, & Deo gratissimum est. Beatus qui illud ex animo tunc dicere potest. Et hæc humanam voluntatem cum divinâ conformatam: emolumenta comitantur. Sed quia non desunt quæ impediunt, ideo tertio quartus liber adnectendus fuit.

§. IV. Humanæ voluntatis ad divinam conformandæ IMPEDIMENTA.

Voluntas humana non consentiens cum divinâ est summum hominis malum.

Ansel. simil. cap. 8. Voluntas humana terriorem in Orbe pestem nullam invenit seipsa. Hæc illa remora est, & omnium gravissimum impedimentum, quo minus divinæ voluntati se subdat mens humana. Summum hominis malum, voluntas propria, non consentiens cum divinâ. Cum intellectum & voluntatem atque illimum amicitiae vinculum copularit, in præclivum est, si voluntas cuiuspiam rei cupiditate flagret, intellectum non solum ad consentiendum, sed etiam ad comprobandum, quod cupit, induci. Est enim intellectus tanquam Juræconsultus, qui blanditiis & numis corruptus leges explicat non ad mentem legislatoris, sed ad votum largientis: ita voluntati difficile non est, intellectum in suos errores quidam familiaritatis suavitatis deducere. De propria & malâ voluntate sciit Anselmus: Solus Deus, ait, quidquid vult, debet velle propria voluntate, ita ut aliam, quam sequatur, non habeat super se. Cum igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo auferit quasi suam coronam: sicut enim corona soli regi competit, sic propria voluntas soli Deo: & quemadmodum regem gravissime lederet, qui coronam ei auferret, sic homo Deum plurimum offendit, qui sibi rapit quod Deo convenit. Sed sicut propria voluntas Dei, fons est & origo totius boni, ita propria voluntas hominis totius est exordium mali. Ita est potius, nihil impedimentorum deest, ubi propria voluntas adest, mille sunt obstacula, cum unica voluntas claudicat.

Ah, quid resistimus miseri, quod minus nos ultro dedamus Deo, & constituamus nostram in divinâ voluntate? Omni jure divinæ voluntati obligatissimi sumus. Quidquid enim sumus, non uno sed plurimis nominibus Dei sumus, velimus nolumus. Ille nos condidit, ille reparavit, ille adhuc conservavit. Illi debemus nos omnes ut Conditori, ut Liberatori, ut Conservatori. Servi sumus & naturâ, & emptione. Et nos scilicet præscribimus Deo, quid de nobis statuere debeat: suâ re non utitur Deus arbitratu suo, sed libidine nostrâ: Quid præposterum magis? Quapropter si esse volumus, qui esse debemus, ministri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitam, & singulas vitæ actiones instituire nos decet, ita quidem, ut Dei voluntate non probante, nec pedem, neque digitum moveamus, sed hoc unum summo studio agamus, ut ad amissum & perpendiculum divinæ voluntatis omnia perficiamus, idque quantâ possumus animi alacritate. Ecce, sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri vigilent, ut universos nutus & indicia divinæ voluntatis observent. Ite degeneres, ite spurcia vitulamina, si vestris vos placitis & arbitrio delectet vivere; nimis grande hoc servi supercilium est, & intolerabilis arrogantia, si ea tantum man-

Psalm. 122. vers. 2.

A data velit persequi, quæ sibi probantur, & allubescunt. Et quid indignius, quam ut homo Christiani sanguinis, qui quotidie rogat, ut Dei voluntas à se & in se perficiatur, quam tamen audeat divinæ voluntati antepone, velitque certo judicio, quæ patiendi sunt, sibi deligere, illis aut illis miseriis involvi se sinat, non aliis, illacenus calamitosus fieri sustineat, non ultra. O nimis emundæ naris, & perfidæ frontis homines! Si molestæ ac cruciæ essent, quales nos esse vellemus, cruce non essent. Si Deo velis serio placere; hoc tibi ab ipso petendum, ut te ducat quod ipse iudicat & vult, non quod tu putas & vis. Periculorum impatiencia genus est, cum nobis ipsi eligimus, quæ toleranda censemus, perinde si dicamus, ut quandoque etiam dicimus: Hoc patiar, hoc non; istud tolerabo, illud minime. Non hoc servorum est, sed Domini. Recte Augustinus, inquit, minister tuus est, qui non magis miratur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle, quod audierit.

B Damnat non immerito Plato illam vulgi præcognitionem: Deus det tibi quidquid velis: Imò nunquam det, inquit, sed faciat ut velis quod ipse vult. Hæc enim est pura religio: si te religes Deo.

Hoc ergo summâ voluntate conemur, ut ad Dei arbitrium nos totos fingamus, instar mille legum sit, unicuique Dei velle. Suavia sint an acerba, cum à Deo sint, sine recalculatione omnia, & sine exceptione perferenda sunt. Quidam divinæ voluntati se dedunt sed cum exceptione, pene ut priores illi. De his optime religiosissimi scriptor. Quidam se resignant, inquit, sed cum aliqua exceptione: non enim plene Deo confidunt, ideo sibi providere satagunt. Quidam etiam primo totum offerunt, sed postea temptatione pulsati ad propria redeunt, ideo minime in virtute proficiunt. Domine, quoties me resignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni hora: sicut in parvo, sic & in magno, nihil excipio. Alioquin quomodo poteris esse meus, & ego tuus, nisi fueris ab omni propria voluntate, intus & foris spoliatus.

C Quando ceteris hoc agis, tanto melius habebis: & quanto plenius & sincerius, tanto mihi plus placebis, & amplius lucraberis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet, dixit beatus Paulus hoc sensu. Vis & meritum virtutis in prompto voluntatis studio consistit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo: Subinde, inquit, equatur merito, qui distat impendio, quia potest par esse animus, ubi distat est census. Et Anselmus: Hic enim, ait, tam pauperes quam divites equaliter dant, si quisque ex tanto quantum habet. Ut ergo seria sit & efficax voluntas, in actum sese ita exerat, secundum id quod habet, ut pro virtutibus aut opibus det, aut faciat quod potest, aliqui tantum velle, non robusta censetur voluntas. Volumus subinde sed languidissime, & sine omni nervo. Sic olim Deus per Isaiam queritur: Scire vias meas volunt, quasi gens que iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiae: appropinquare Deo volunt. En egre-

D Scire vias meas volunt: In consilia & decreta divina, eorumque rationes inquirunt, quare permittat Deus populum in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur jejuniis se atteri, & à Deo non audiri: quin etiam appropinquare Deo volunt, non vitæ sanctimoniam, sed ut cum eo disputent, ejusque iudicia examinent, & in jus vocent. Horum hominum hodiæque assatim est, qui semper queruntur malè secum agi: cum enim cadauca bona inhiant, inique ferunt, ea sibi non largissime à Deo suppeditari, inter divinæ voluntatis cultores censeri volunt, sed volunt frigidissime; neque enim ad Dei voluntatem, quam jaçant, suam applicant. Proximus est nolenti, qui vult tam frigide.

Joannes à Kempis, Thomæ frater natu major, vir religiosissimus dicere solebat: Volumus esse humiles, sed sine despectione, patientes, sed sine tribulatione, obediētes, sed sine

conformatione pauperes sed sine defectu, virtuosos sed sine labore, patientes sed sine dolore, volumus laudari, sed sine virtute, amari, sed sine bonitate, honorari, sed sine sanctitate. Sic vel non multo dignius est quam nolle. Sic quandoque vivere volumus, nec tamen volumus mori, ut iure nobis obijciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Patimur, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hic respondere par sit, Bernardus docet, & voce praeit: *Vivere erubescit, quia parum proficimus, & mori timeo, quia non sum paratus*. Paratissimus eris, mi homo, si tuam divinae voluntati delegaveris. Proinde sibi quisque persuadeat: Haec mihi iusto Dei iudicio, aut in delictorum poenam, aut in virtutis exercitationem, aut praemii augmentum, eveniunt. Sanè qui certò in animum suum induxerit, à Deo optimo parente sive immitente, sive permittente, haec omnia provenire, gaudebit adversis, nec homini aut hosti ea imputabit, sed divino favori.

Equid obsecro luctamur, quin nos voluntati Dei quam integerimè impendamus? *Vae qui contradicit sibi suo, testa de Samitis terra. Nuncquid dicit lutum figulo suo? quid facit? Ecce sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea. Nuncquid dicit figmentum ei quae se sinxit: Quid me fecisti? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Quid igitur, ô lutum, ô testa Samia, figulo tuo resistis, cur non divinae voluntati te formandum plenissimè committis? Cedamus seu volenti, seu nolenti Deo, moniti sequamur meliora. Tam praecaratè quam verè dixit ille apud Moguntinos in aede summæ ecclesiasticae: Nisi cor nostrum se immergat in divinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam potest amaritudinem suam expellere. Animum nostrum modo haec, modò alia torquet amaritudo. Hinc malo frustra medemur, frustra prorsus, nisi penitus, prout instrumur, in divinam voluntatem immergamur. Qui benignam & amantem Dei voluntatem spreverit, iustam sentiet.*

§. V. Humana voluntati cum divina conformanda ADIVMENTA.

Principem hic locum tenent, divinae providentiae cognitio, & quae ex hac oritur, constans in Deum fiducia. Seria cogitatio de Dei providentiâ, unicuique est remedium adversus innumeras easque stultissimas hominum sollicitudines. Quid enim vero stultius, quam à Deo optimo Maximo minima non sperare, qui maxima ultro largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Jobi: *Nihil in terra sine causa fit, nihil, nihil, nec etiam quidquam rerum minutissimarum. Aeternae providentiae manus haec omnia versat sapientissimè. Non casu nobis mala eveniunt, neque è terra germinant ut herbae. Ab alto sunt omnia. Eam quam aliqui fortunam fingunt, nos altissimam Dei providentiam agnoscimus. Divinae providentiae consilia sunt abscondita quidem, sed iustissima; sunt à divina providentiâ rerum progressus oculi, sed certissimi. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. Dum hic vivimus, sortes nostrae velut in sinu vel urnâ videntur esse incertae, dum eas mors extrahat: sed tamen quòd alii prae aliis ad opes, ad honores capessendos evocentur, non fortuna est, sed providentia Dei, qui cuncta & vel minima quaque sic temperat, ut illis fors felicitatis obtingat, hi eâ excidant, non casu, sed Dei certissimâ ordinatione. Augustinus hoc asseruens: Non sit aliquid, ait, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Ideo rex David tantâ fiducia: Ego autem, inquit, in te speravi Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meae. Omnes vitae mortisque vias à tuâ pendent providentiâ & voluntate; non vivam, nisi quamdiu tu volueris, non moriar, nisi quando tu quoque volueris; vivendi ac moriendi fors omnis in tuâ manu versatur.*

Significando Imperatori annis compluribus famulus

fuit, qui sapiusculæ sortis suae graviter indignabatur; & verò rem indignam esse, servos opinè meritis, tam parum liberaliter haberi; in eos tantum spargi munera, qui jam antea opibus affluerent, ceteros tot annorum servitio exhaustos vix ullis unquam munusculis hilarari; praeposteram hanc esse liberalitatem, quae in vasa jam plena effunderet. Inauditi Caesar se ab aliquo suorum perstringi: Ut ergo dicacitatem hominis mitissimâ obijuratione corrigeret, & os satis importunum obstrueret, hoc ingeniosè commentus: Pyxides duas parari iussit aequalis omnino formae ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere praecipit. Jamque accersitum hominem humanius affatus: Ut scias, inquit, non mihi benefaciendi animum, sed tibi gratiam accipiendi beneficia defuisse: En tibi duas has pyxides, utramque plenam, unam auro, plumbo alteram, tu jam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua est: ea enim quam abdicaveris, proximo cuique labitur. Ergo age, res tui arbitrii est. Hic miser aestuare, modò hanc, modò illam pyxidem curiosissimè contemplari, jamque istius, jam & alterius pondus manu explorare, sed aequalissimum deprehendere, nec ullum auri aut plumbi vestigium reperire, sic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis, quam plumbeam paupertatem perhorrescere. Atrecto demum animo, velut si auream fortunam jam manu teneret: Augustissime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Caesar, hanc ipsam, & tibi gratias ages, si potuisti non errare. Protinus aperta est pyxis illa post longum examen delecta, quae cum plumbum exhiberet, Imperator occasione nactus: Vides, inquit, tuae paupertatis causam mihi homo, non mihi, sed divinae providentiae adscribendam? hic tibi non Caesaris, sed Dei voluntas defuit: Si Deus annuisset, hunc errorem tua manus non commisisset. Optimè igitur rex David: Dixi, ait, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meae: omnes viae meae periodi, quin imò singula momenta sic à Deo reguntur, & ordinantur, ut omnia, si quidem ego ipse velim, in meum cellum sine bonum. Eadem in hoc omnium hominum est ratio. Augustinus verissimè: Nihil sit, aiebat, in istâ totius creaturae amplissimâ quadam immensaque Republicâ, quod non sent. apud de summi Imperatoris aulâ aut jubeatur, aut permittatur, secum in ineffabilem iustitiam premiorum atque poenarum. At nos incautissimi oris, & nullius ferè providentiae homines, modò culpam diabolo impingimus, modò hominis illius negligentiam, modò imprudentiam istius, modò quorundam malevolentiam accusamus: jam æmulatorum invidia (ut putamus) nobis obstruit, jam cognatorum fraus impedit, jam cessant amicorum subsidia, jam miseriae nostrae causa est domesticorum nequitia: Nunquam desunt in quos causam & culpam transferamus; & cæci divinam providentiam rebus omnibus maximis minimis moderantem non suspicimus. Quid homines accusamus, ô homines? Homo, inquit Augustinus, nil potest in hominem, nisi Deus illi det potestatem. Psal. 32.

tem. Aequè parum in nos possunt diaboli, ceteroqui ad haec inferiora miscenda, turbanda, evertenda potentissimi. Sed illos Deus velut rabidos canes sic constrictos tenet, ut sine permissu divino, ipsi nihil sint, nihil possint, nec porcos quidem insidere, nisi annuente Domino. Hanc Dei providentiam Jobus accuratissimè agnorat, ideo tantis gratiarum actionibus ærumnas suas salutabat. Jobo certè diaboli, & omnes hostium cunei, non tantum non ovium greges, sed nec unius oviculae flocculum rapere potuissent, nisi Deus singularem ejus rei licentiam dedisset.

Quid, quod eadem hac Dei providentiâ decernente, omnia etiam rationis expertia tantâ ratione in suos quaque fines tendant, ut ab omnibus divinae voluntati obtemperetur exactissimè. Sine divina providentiâ legibus nihil omnino nascitur, nihil denatur, aut perit, nihil

Ps. 30. v. 15.

August. in
t. 1. c. 15.

August. in
Psal. 32.

Diabolus
sine per-
missu divi-
no nihil
potest fa-
cere.

Omnia ra-
tionis ex-
pertia di-
vinæ vo-
luntati ob-
temperant.

Solus homo legibus
divinae
providentiae
se subtra-
here cona-
tur.

Matth. 6. 11.
vers. 19.
Greg. lib. 6.
mor. cap. 12.
fuit & ele-
gant.

Prov. 6. 19.
vers. 21.
Greg. ibid.

August. in
psal. 110.

Rom. cap. 8.
vers. 31.

2. Reg. 6. 22.
vers. 30.

Vide supra
lib. 2. cap. 5.
§. ult.

Bernard.
serm. 3. in
vig. Nativ.
Dom.
Ff. 39. v. 18.

nihil movetur, nihil quiescit. Illi suis omnia finibus de-
finat, & singulis praesidens intinque insidens, pro-
prium cuiusque indolem format, per quam universa in
congruas sibi functiones se dirigi sinunt. Et solus homo
rationis compos, gubernationi & legibus providentiae
divinae se subtrahere, aut illam ad suos calculos revoca-
re conetur? Rem mihi dixisse visus est, qui temeritati
humanae ingemiscens: Non est, aiebat, ullius artis aut
scientiae discipulus tam rudis & miser, qui tot magistros,
doctores, criticos, censores patiatur, quot aeterna Dei
providentia ac sapientia, quae iustificatione a filiis suis. Ve-
rum, uti Gregorius loquitur, sapientes in sua sapientia, &
astutia Dominus comprehendit, quando eius consilium humana
sacra etiam tunc congrue servant, cum resistunt. Multa cogi-
tationes in corde virt. voluntas autem Domini permanebit.
Sic divinum consilium, dum devitur, impletur; sic humana
sapientia, dum reluctatur, comprehenditur. Et quamvis ho-
mo dum peccat, divinae providentiae legibus non pa-
reat, hoc ipsum tamen non perpetrat sine lege provi-
dentiae, a qua vires accipit, quibus in suam perniciem
abutitur, & ea finitur agere, quae absque permisso agere
non posset: ita certis circumscriptis limitibus, ne aliter
aut amplius male agat, quam Deo visum fuerit permit-
tere. Pulcherrime Augustinus: Non sic ait, constituta sunt
opera Domini, ut creatura in arbitrio libero constituta, crea-
toris super voluntatem, etiam si contra eius faciat volunta-
tem. Non vult Deus, ut peccet, nam prohibet; tamen si peccave-
rit, non putes hominem fecisse quod voluit, & Deo accidisse quod
noluit. Sicut enim vult, ut homo non peccet, ita vult peccanti
parcere, ut revertatur & vivat, ita vult postremo in peccato
perseverantem punire, ut iustitia potentiam contumaciae non
evadat. Ita quidquid elegeris, Omnipotenti non deerit, unde
suam de te compleat voluntatem. Sic omnia prorsus intra
providentiae divinae ambitum conclusa sunt, ut eam ni-
hil usquam nec latentissima quidem, ac subtilissima cogi-
tationumcula possit effugere.

Hanc Dei providentiam agnovisse, est maximum
gradum ad fiduciam in Deum fecisse. Cum enim divi-
na providentia sic pascat aviculas, ut sua illis alimenta,
cubilia, regumenta suppetiat; sic vestiatur floculos, ut
suos illis odores, elegantias, colores distribuat, quomo-
do filiorum oblivisci possit, quibus jus regni dedit?
Cum ergo Deus maximam suorum, & pervigilem cu-
ram gerat, & nihil sine ipsius nutu & providentiae con-
silio fiat, non est quod quidquam timeamus vel homi-
num potentiam, vel daemonum terribilia, vel
bestiarum fervitiam, vel quidquid uterque orbis terri-
bilibus minatur. Si Deus pro nobis quis contra nos? Nec uni-
cus est nostris pilis ledetur, Deo non volente. Neque ille
nobis quidquam ab ullo irrogari sinet, quod non cedat
in grande bonum, modò ipsi nobis non desimus, &
quascunque demum illatas injurias quo par est animo
excipiamus. Hac in Deum fiduciam imbutus David: In
te, inquit, curram accinctus, & in Deo meo transiliam murum.
Est aliquid, tam potentem & aetate jam fractum regem
currere; longè plus est, indutum armis currere; vix credi
potest eundem regem tanti esse animi, ut armis indutus
velit etiam murum transilire. Nimirum has vires sug-
gerit fiducia. Ita sanctus Ignatius verissimè: Nescitis,
inquit, quantas vires habeat magna in Deum fiducia.
Ad hoc in hoc praecipue nostra elaborare debet me-
ditatio, ut huius in Deum fiduciae quam altissimas ra-
dices agamus. Et quae nobis eò usque enitendum, ut pro
re quacunque natà, mox ad istud divinae providentiae
asylum, seu munitissimam arcem, confugiamus ingenti
cum fiducia. Ea de causà Bernardus omnibus viribus
ad hanc fiduciam unumquemque nostrum excitans:
Credite ergo te Deo, inquit, committe te ei, facta in eum cogita-
tum tuum, & ipse te enutriet, ut fiducialiter & fideliter dicas:
Dominus sollicitus est mei. Neque enim hoc sapiunt ho-
mines amantes seipsos, curam carnis perficientes desideris, sur-

di ad vocem dicentis: Omnem sollicitudinem vestram a se
projicientes in eum, ipsi enim cura est de vobis. Nam vobis
sibi quidem ipsi fidere, non fidei sed perfidia est. Deo in omni-
bus fidere hoc virtutis est, & ita quidem fidere, ut nec
scire quidem cupiamus, quid de nobis statuerit Deus.
Quemadmodum opulentus dominus, ita domum
suam fidei & economo committit, ut ipse quid supelle-
ctilis domi habeat, joculariter ignoret, illud secum repu-
tans, pauperis esse numerare pecus. Hoc in Aegypto
Josephus de hero suo: Ecce dominus meus, inquit, omnibus
mibi traditis, ignorat quid habeat in domo sua. Hoc singu-
laris in Josephum fidentiae argumentum erat. Ita pro-
fus magnam in Deum gerit fiduciam, qui pie simul &
eruditè nescire cupit, quid circa vitae mortisque suae pe-
riculos decreverit Deus, illud assidue versans animo,
Deum & sapientissimum gubernatorem, & potentis-
simum regem, & optimum patrem esse, qui & provi-
dentissimè norit, & efficacissimè possit, & amantissimè
velit, cum vera bona suppeditare, tum vera mala aver-
tere. Proinde huic uni & sapientissimo gubernatori,
potentissimo regi, & optimo patri in omnibus sine om-
ni trepidatione plenissimè fidendum esse. Ruar jam Or-
bis, & ridebit homo sic fidens Deo.

Haec illa sunt argumenta, quibus in ipsa divina volun-
tatis penetralia suaviter deducimur. Quisquis divinam
providentiam nosse didicerit, eidem se committere nil
dubitabit; qui autem hoc modo se Deo permiserit, huic
facillimum erit in divina voluntatis ius atque ditionem
penitissimè concedere, animo sic composito, ut ad
unam atque unicam Dei voluntatem in rebus omnibus
collineet; nec tantum non aliud jam velit, nolit, quàm
quod Deus vult, aut non vult, sed etiam si liceret sibi à
Dei voluntate dissentire, nihilominus non aliud velle
unquam aut nolle cuperet, quàm quod voluntati divi-
nae placere sciret.

Hoc est quod Catharina Senensis rectissimè monet,
ut qui serio student virtuti, secretum divinae volun-
tatis conclave in suomet sibi pectore struant. Nesci-
se concludant, in eo perpetuo habitent, nec inde un-
quam vel curiosiorem oculum, vel liberiorem manum,
vel pedem petulantiorum proferant; sed sicut apes in
alveari suo, aut in suo monili adhærescit gemma, sic illi
in divina voluntate persistant constantissimè. Virtutum
omnium complexum brevi obtinet, qui ex animo to-
tum se voluntati divinae devovet.

Ad Antiochum regem missus est à senatu Romano
Caius Popilius legatus cum his mandatis. Ut rex An-
tiochus se bello, quo Ptolemæum laceflebat, abstinere.
Rex mirà humanitate virtum complexus, amicissimo
vultu dextram ei porrexit; at suam invicem porrigere
noluit Popilius, & fronte ad maiestatem composita: Se-
ponamus, inquit, privatam amicitiam; publica jam cu-
randa sunt, & una senatus consultum protulit, quo ju-
bebatur rex aut Aegyptum non inceslere, aut bellum
habere cum populo Romano. Tabellas ab senatu missas
ut legit Antiochus, dixit se cum amicis collocuturum.
Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert, tol-
lenda est omnis cunctatio. Atque simul virga, quam
manu gerebat, pavimentum denotavit, & in eo circumum
describens. Prius, inquit, quàm hoc circulo excedas, da
responsum quod senatui referam. Non legatum locu-
tum, sed ipsam curiam ante oculos positam credideret.
Continuò enim rex affirmavit fore, ne amplius de se
Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius ma-
num tanquam focii apprehendit: sic eodem momento
Syriae regem terruit, Aegypti protegit. Idem pene no-
bis quod Antiocho contingit, cum Deo amici esse vo-
lumus, sed in Dei voluntatem transire non habet. Er-
go filius in Orbem legatus à Patre missus divina vo-
luntatis circumum circa nos designans: Non omnis, in-
quit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum
celorum.

calorum, sed qui facit voluntatem Patris. En, mi homo, in hoc circulo conclusus es, neptius egredieris quam dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis vivere. Si tibi pax cordi sit, si nolis esse hostis Numinis, si impium cum Deo bellum oderis, illico responsum dabis. Ah, mi bone Christiane, quid tergiveraris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si sapias, regem illum imitaris, & paratissime respondes: Mi Deus, sanctissime voluntati tue me totum perfectissime trado, & adstringo, paratus omnia & agere, & pati, vivere, mori, prout tu volueris. In quibuscunque vel gravissimis etiam arumnis summo mihi

A solatio erit rectissima voluntas tua. Hanc ego mihi nunc unam unicam & vivendi & moriendi regulam statuo; Fiat voluntas Domini, fiat, fiat. Variis omnia procellis disturbentur, furant arma mutuis concursibus, classes classibus frangantur, fora litibus dies perpetuos strepant, omnia negotiosis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotium sumo, ut ad unam atque unicam Dei voluntatem me totum componam. Jamque illud intimo pectore amplector sanctissimum oraculum. *Mundus transiit & concupiscentia eius: qui autem facit voluntatem Dei, manet in Aeternum.* 1. Ioan. c. 2. v. 17.

Finis Heliotropii.

ORBIS PHAETON.

HOC EST

DE VNIVERSIS VITIIS LINGVÆ.

A

CAPVT PRIMVM.

ADVLATIO quam divulgatum sit vitium,
& quibus titulis adulatores afficiendi.

ADVLATIO inter vitia lingue agmen ducit, & ingentem post se victorum catervam trahit. ADVLATIO grave malum, sed suave; letale malum, sed civile; malum grande, sed subtile, & potens omni ferè priori avo; sed necdum vires perdidit. Tam vegetum, recens, integrum & vividum nostro hoc avo est, quam

fuit prisco illo, de quo Hieronymus: *Isto, inquit, maxime tempore regnat adlatio: quoddam est gravissimum, quia iniquitatis ac benevolentia loco ducitur, ita fit, ut qui adulari nescit, aut invidius aut superbus reputetur.* Quid ais, Hieronyme, jam ante mille trecentos & amplius annos hoc vitium in flore? Nisi me valde fallo, hæc artes ex orco, plerunque incrementum sumunt à tempore, & quo plus ætatis, plus etiam acquirunt roboris.

Quid hinc illinc in magnatum ædibus, in aulis Principum, in Regum palatiis atque turribus, adulando patretur mali, tamen nesciam, hoc tamen scio, contra hoc vitium plurimos gravissimè stomachari, & ubi dicendi spatium est, indignatione prolixa in hanc pestem invehi. Quidquid sit, hoc vitium silendo præterire non licet. At tanguntur aliqui, qui se notatos sentient? Hic iterum Hieronymi monitum jacet, & metum eximat: *Incepitio generalis, non est injuria persone unius.* Quod si multi hoc vitio laborent, ictu leviori ferientur, si plaga dividatur in plures.

Quod si ergo hoc vitium variâ clade per Orbem grassetur, nequaquam ei parcendum, sed omnium linguis converterandum est, ut vel cadat omnino, vel saltem incipiat cadere. Quod si jam emigraverit ab Orbe, damnatum longo exilio, ne sic quidem de eo silendum est, nam tanto ampliore gratiarum actione opus est, quanto clariùs agnoscimus quam grande malum effu-

Tom. I.

B gerimus. Ita pergitur: & quia ADVLATIO plerunque à titulis exordium sumit, ita nos, ad vitii genium, principio suis adulatores titulis ornabimus.

Adulato-
rum tituli.

§. I.

Primus adulatorum titulus: NVTRICES DIABOLI. Nutrices sunt. Ancillæ infantaria, seu, geraria, dum cunas agitant, plerunque etiam capiant, quò citius & suavius infantem sopiant: Sic & adulatores non laudanda laudant: hoc grato sed maligno cantu & in soporem dant eos, quos blandissimis verbis velut in cunas condunt, movent, & accinunt. Nutrices, cum infans cadit, dictitare solent, bona fortuna cecidit: Adulatores ea quæ acriter forent perstringenda, in benignos & mites sensus trahunt, fortunæ favores ubique largissimè commendant precanturque:

quidquid calcaverit hic rosa fiat.

Persue-

Sed, quemadmodum provectus jam ætatis homo, nutrices lac sugere nimium erubescat, sic homo cautus jure verecundetur adulatorio hoc lacte pasci. Salomon monens: *Fili, inquit, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.* Prov. c. x. v. 10.

Alter titulus: AVES GAVIÆ sunt adulatores. Solve- rat Sicilia Rex Alphonfus, uti Panormitanus memorat, cumque navem regiam aves, quas Gaviæ vocant, facto agmine circumvolitarent, rex sermonem de iis ingressus: Hæ aves, inquit, ex se tam officiosæ non sunt, ut gest. Alph. hunc nobis honorem deferant velut comitando, sed Plin. lib. 10. expectant dum aliquid projiciatur: ubi projectum quid cap. 32.

D fuerit ad prædam, celerrimè id rapiunt & diffugiunt. Mox firmiore vultu Alphonfus ad suos versus: His avibus, inquit, aliquot è meis sunt simillimi; hiant ad quænera, expectantque, dum dederis, & verò etiam inter se litigant quis maximam partem trahat. Ubi præda in manu est, ab obsequiis se subducunt, nec redeunt nisi nova munera esuriant.

Tertius: CANES sunt. Adulatores beatus Gregorius: Canes canibus confert, Lazari ulcera lingentibus. Hi corporis abscessus aliquantisper molli linctu refrigerant, non tamen sanant. Nec aliter solent adulatores, quos eodem nomine insigniens Alanus, Palatinos canes appellat. Insignissimè de his Hugo Victorinus: *Adulator, inquit, amicus est in officio, hostis in animo, compis in verbo,*

D d d

turpis